

NTIYON CHE DIN IHYAN APOSTOL

Nda Vaco Ndah yahn Dendiohs nduhca che a necah ye ndudo yahn ye

¹ Ndi^h Teófilo che yahinó ndih, nan caca che dendáh menan ne, a dirún ama ndeh nan dehtenduh che din Dihvo vo Jesucristo man, che chicuahn ye man, ² nde nda ro che conahn ye vahchetero. Cuahn che ametah nahn ye vahchetero ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, cah ye ntiyon che va che din ihyan apóstol yahn ye che a tendah nun ye. ³ Adiva che chihno se Dihvo vo ne, ntuche ye, ne man ye nda ye ndeh yune, chinduco ye ihyan chahn chete che o raco ro. Nduco chemin ne, chenahn ihyan chahn te cuaco che quenduche ye, ne cah cuande ye ihyan chahn yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ⁴ Cuahn che nduco ca ye ihyan apóstol chahn ne, rahn ye ri ye ihyan:

—Hua ndaca nchuhn yan Jerusalén. Conan rino ne nde nda ro che conahn che ndihco cade Dendiohs Chida che co Vaco Ndah yahn ye. A yahn chemin che renté nduco ne nde ro menan. ⁵ Cuaco te Juan ne, chehdenune ye ihyan, ate nchuhn ne, cuihno neve ro ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn.

Conahn Dihvo vo Jesucristo vahchetero

⁶ Tahn min cuahn che ndidama ihyan chahn ne, tumerune ye Dihvo vo:

—Dihve nuhn, ja man ro cuh che ndahco cade ne che cahcantiyon man nación yahn Israel ne?

⁷ Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Hua cuande yahn nchuhn che cadino ne deh ro, o deh ura che conahn che man Dendiohs Chida a ndihco

cade ye. ⁸ Ate chu che cuande yahn ne. Cuahn che co Vaco Ndah yahn Dendiohs, conun nchuhn ne, conan cuma ne vederihquentiyon. Tuhme cuacotuhn ne ndudo yáhn yan Jerusalén man, numacuahn estado yahn Judea man, nación yahn Samaria man, nde numachahte iyehense.

⁹ Chihno rahn Dihvo vo chemin ne, nahn min che rendihchero ihyan chahn ne, conda ye vahchetero. Tuhme quendihco ama man, ne chehnan ihyan chahn ihyan.

¹⁰ Numanahn che vatendi ca ye, rihno ye che conda Dihvo vo nan ro ne, adenan nda o ángel, chenun ye tino cua.

¹¹ Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn, sahn Galilea, ¿dehco che rihno cuahn nan ro ne? Man Dihvo vo che ndaca ye van nchuhn, din Dendiohs che conahn ye vahchetero ne, nduhca che ndihchero ne che conahn ye, tihca ndaconan chi tun ye.

Tendahnun ye Matías cava che co ye apóstol, conan ye menun Judas

¹² Chihno min ne, ndaca ihyan chahn min nan che duche Cuete Olivo, ne conahn ye yan Jerusalén. Nino yune min, nuhneva che nihnde cade nan ley yahn Dendiohs che co caca ihyan ro che rahte tuhno ye. ¹³ Cuahn che nta ihyan chahn viyan me ne, chenda ye ama vah, cocha ye nan o cuahto, cuarto nan che rahtenun ye. Van ihyan chahn ne, nduco Pedro man, Jacobo man, Juan man, Andrés man, Felipe man, Tomás man, Bartolomé man, Mateo man, Jacobo, che daya Alfeo man, Simón Zelote man, Judas, che dihno Jacobo man. ¹⁴ Ro ro ne, rendo dama nducoyaca ihyan chahn nduco dihno Dihvo vo man, chaco ye, María man, yahn ca ihyan ndahta man, revah ye.

¹⁵ Ama ro min ne, chandi Pedro nan ihyan che ritahno ye Dihvo vo, che ri ye tenduh ama ciento quenandico, ne cahndudo ye:

¹⁶ —Nchuhn dihnó, a va che conahn ndudo che din Vaco Ndah yahn Dendiohs che dirun David yahn Judas, che quendaññan se yahn sahn che din se preso Dihvo vo.

¹⁷ Sahn min ne, chi cuande se van nuhn, din se ntiyon nduco nuhn. ¹⁸ Tume che ndaca se yahn nunde yahn se ne, ca ama ndi yahn. Chihno min ne, chendah se, denderen se, ne chendan se, chihno chetuhn rehte se ndiyahn.

¹⁹ Cuahn che checadino ihyan yan Jerusalén yahn chemin ne, chaconahn ye che duche yahn min, Acéldama, devaco yahn ye, che nahn cahma Yahn Yahn Yun. ²⁰ A ndirun nan libro yahn Salmo tuhca:

Cuhnde man vaco se.

Nde ama ihyan hua conun ye min.

Namin a ndirun:

Conan tama ihyan menun se, ndonda tah ye ntiyon che quenán cuma se.

²¹ 'Chemin che ama cha ihyan che namin chinduco ye Dihvo vo numacuahn ro che quechica ye, ²² nde ro che chehdenune Juan ihyan, nde nda ro che din Dendiohs che conahn ye vahchetero ne, va che co cuande ye van nuhn, cava che cuacotuhn ye ndudo yahn che a ntuche Dihvo vo.

²³ Ntiyon yan ihyan chahn o ihyan. Ama ye ne, José Barsabás, che namin duche ye Justo, ne tama ye ne, Matías. ²⁴ Tuhme covah nducoyaca ye:

—Dihve nuhn, a ndih che rendihche ne chedave yahn nducoyaca ihyan. Conahma ne nuhn cha ihyan che o chuhn, nahn ne ²⁵ che co ye apóstol, conan ye menun Judas, din ye ntiyon che denda se, din nunde yahn se, te a cuahn se nan che redin yahn che conun se.

²⁶ Tuhme din ihyan chahn sortear, ne quendaññan yahn Matías che co ye apóstol, co cuande ye van ihyan che ndichiamá chahn.

2

Chiya Vaco Ndah yahn Dendiohs

¹ Cuahn che nda vihco Pentecostés ne, nto dama ihyan apóstol nduco nducoyaça ihyan chahn che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ² Adenan chahco chine nan ro nduhca yuhne tan che ama rano, ne chito chete vah nan che chenun ye. ³ Ndihchero ye che deca ro ruchiyahn ro chetuhn, ne chiya tin queri ama ye. ⁴ Tuhme quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nducoyaça ihyan chahn, din che rahn ye tama te o nan devaco.

⁵ Ama yahn ihyan ndata yahn Israel che redinahn ye che nihnde cade nan ley yahn Dendiohs ne, chica ye numachahte iyehense, ne chenan ye yan Jerusalén ro min. ⁶ Cuahn che chihnevan ye che chine ne, ndo dama ye, ne ama rahn ino ye, te queri ama ye ne, chihnevan ye devaco yahn man ye che rente ihyan che chenun ye chete vah. ⁷ Ama rahn ino ihyan chahn, ne rahn ye van man ye nduco vih:

—¿A ndiyu ihyan Galilea nducoyaça ihyan sih che tihca rente ye? ⁸ ¿Taca che rente ye devaco yahn queri ama vo che rente vo yan vaco vo? ⁹ Van nducoyaço vo ne, nduco ihyan yahn yahn Partia man, Media man, Elam man, Mesopotamia man, Judea man, Capadocia man, Ponto man, Asia man, ¹⁰ Frigia man, Panfilia man, Egipto man, Africa che nde tahque yahn ca va che co yan Cirene man. Namin nduco ihyan yan Roma man. Nahn vo ne, ihyan nación yahn Israel, ne nahn vo ne, ihyan tama nación che ritahno vo dama nduco ye. ¹¹ Namin nduco ihyan yahn yahn Creta man, Arabia man. Rahndudo ihyan sih ndudo yahn vederihno che redin Dendiohs, rihnevan queri ama vo devaco yahn man vo.

¹² Ama rahn ino nducoyaça ye, ne tumerune vih ye:

—¿Deh conahn che tihca ri ne?

¹³ Ate nah̄n ihyan chahn ne, duche rino ye, ne rah̄n ye:
—Coh ihyan sih, ne chemin che tihc̄a redin ye.

Cahndudo Pedro

¹⁴ Tuhme necuandi Pedro nduco ihyan apóstol che ndichiam̄a chahn, ne cahndudo ye:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel nduco nducoyaca ne che vate ne yan̄ Jerusalén, cua cuande ne man̄, cuihcovan ndah ne che cah̄má man̄. ¹⁵ Hua dehve coh nuhn nduhc̄a che rah̄n nchuhn, te meniyon ne, com̄an rahco nun vatiyan̄. ¹⁶ Che rendihchero nchuhn ne, a yahn chemin che dirun ihyan profeta Joel tuhc̄a:

¹⁷ Rah̄n Dendiohs: “Cuahn che a nah̄n tuno ro che conahn che a ndihco cadé ne, dechúh Vacó, cava che conun ihyan iyeh̄nse. Daya nchuhn ne, cuahndudo ye ndudo yáhn man̄, ihyan dec̄ahya ne, ndihchero ye vederihno van̄ yah̄nde yahn ye man̄, ihyan ndico ne, cah̄no ye man̄.

¹⁸ Ro min ne, dechúh Vacó cava che conun ihyan che redin ye ntiyon yáhn, ne cuahndudo ye ndudo yáhn.

¹⁹ Nan̄ ro man̄, ndiyáhn man̄, dín vederihno, ne cuhnde ro yun man̄, yah̄n man̄, yah̄me man̄.

²⁰ U che Dihve nducoyaca ihyan ne, cuahn che ametah̄ nda ro che techecadé ne, nan̄ yah̄n ne, co man̄, ne iyo ne, ndo nduhc̄a yun.

Ro min ne, ro che ama yudo, ro che cah̄co ró che ama chahte vederihquentiyon yáhn.

²¹ Tuhme nducoyaca ihyan che cuah ye u che Dihve ye ne, ndedeváhn ihyan.”

²² 'Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, cuihcovan ndah ne che cah̄má: Dendiohs ne, dechuh ye Jesús yahn yan̄ Nazaret van̄ nchuhn, ne man̄ nchuhn devano cuaco ne,

te numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, din ye vederihno, ndihchero ne. ²³ Cuahn che nda ye tah nchuhn ne, nduhca che a ndihco cade Dendiohs nde ro menan ne, din nchuhn preso ihyan, necah ne ihyan tah sahn nunde. Nahn yah se ihyan, ne chihno se ihyan nduhca che nahn ne. ²⁴ Ate ndedetuhche Dendiohs ihyan, chehnevi ye ihyan tah vederih, te hua co che ndahco ndiya vederih ihyan. ²⁵ Hua co che conan ye tah vederih cuahn dama, te a yahn ye che dirun David tuhca:

Dihve, cuahn dama rendihche ndih che nduco ne u.

Quenan ne lado tah cuaco, cava che hua dihya nun ino co.

²⁶ Chemin che chi yenó, ne ndeva yavenan ne numacuahn vedeyeno.

Recáh vedechahtino chedave yahn,

²⁷ te u che yahino ne ne, hua cahcoman ne u van tenahn, nde hua cuahnecun ne che conun chete yayan cuahn dama, cha u.

²⁸ Tihyon yune ne u nduhca che ndahca conan nan ne.

Ama yenó yahn che nduco ne u.

²⁹ Nchuhn dihnó, cuaco te chih indihthe yuhn vo David man, che chehche ye man, che va yayan yahn ye nde meniyon man. ³⁰ Ihyan min ne, profeta ye, ne numacuahn vedeyudo ne, cah Dendiohs ndudo yahn ye che van ndata yahn ye ne, quendah ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehnse, nuhnde tah ye vederihquentiyon yahn ye. ³¹ David ne, anduhneca ndete che ndihchero ye che ntuche ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehnse, ne chemin che dirun ye che hua conun ihyan min van tenahn man, che hua cha ye man. ³² Man ne, Dendiohs ne, a ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo, ne nuhn ne, devano cuaco nuhn yahn. ³³ Nducote ndedetuhche Dendiohs Chida ihyan min numacuahn vederihquentiyon yahn ye man, nducote

dinahn ye ndudo che necah ye che dechuh ye Vaco Ndah yahn ye man ne, chemin che redin ihyan min vederihno che rendihchero nchuhn man, rihnevan ne man. ³⁴ A yahn ihyan min che nda ye vahchetero che dirun David tuhca, ndiyu yahn man ye:

Dihve Dendiohs ne, rahn ye ri ye Dihvé:

“Cuihnde muhn lado tah cuaco,

³⁵ numanahn che ndahco ndiyá ihyan che hua ri rendihche ye di, ndeva ye yavenan.”

³⁶ 'Nducote tihca ne, codevano cuaco nducoyaca ihyan nación yahn Israel te a Jesús, ihyan min che nahn yah nchuhn ne, ndahco Dendiohs vederihquentiyon tah ye che ndedevahn ye ihyan iyehense man, che co ye Dihve nducoyaca ihyan man.

³⁷ Cuahn che chihnevan ihyan chahn che tihca cahndudo Pedro ne, ama chi ran ye, ne tumerune ye Pedro nduco ihyan apóstol chenahn chahn:

—Dihno nuhn, ¿deh va che din nuhn man ne?

³⁸ Ndahconan Pedro, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Queri ama nchuhn, cuento ino ne nunde yahn ne, ne cuah ne Dihvo vo Jesucristo, cuedenune ne, cava che nchahco Dendiohs nunde yahn ne, ne din ye che conun Vaco Ndah yahn ye nchuhn. ³⁹ Tihca, te a necah Dihvo vo Dendiohs ndudo min cava nducoyaca ihyan che tendahnun ye, nchuhn man, daya ne man, ndata yahn ne man.

⁴⁰ Cuahn che chihno cahndudo Pedro ndudo cuh nduco ndeh nan ca ndudo che tuhchan ne, yahve ye ihyan chahn, ne rahn ye:

—Cuendedevahn ne nchuhn van ihyan nunde che vate ye man ro cuh.

⁴¹ Tuhme ihyan che nevahnevan ye ndudo yahn ye ne, chedenune ye, ne ro min ne, tenduh ino mil

ihyan chitahno ye Dihvo vo, chinduco ye ihyan chahn. ⁴² Nducoyāca ye ne, riquendi ye che ricuahn ihyan apóstol chahn, ne rendo dāma ye nduco vih mān, revāh ye mān, rendeh ye pān nduhcā che chihquentiyon Dihvo vo mān.

Nduhcā che redin ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁴³ A mā rahn ino nducoyāca ihyan yān, te āma redin ihyan apóstol chahn vederihno. ⁴⁴ Nducoyāca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, āma no vederendedecadino yahn ye nduco vih, ne rihco mendāhn ye dehtenduh yahn ye cāva nducoyāca ye. ⁴⁵ Cuahn che va vederetāhn yahn combiero yahn ye ne, rendihcue ye yāhn yahn ye mān, dehtenduh yahn ye mān, ne recāh ye tume me queri āma ihyan chahn tunoca va vederetāhn yahn ye. ⁴⁶ Ro ro rendo dāma ye yāco chahte, ne ndevāco ye ne, reh ye nduco vih, ne rendeh ye pān nduhcā che chihquentiyon Dihvo vo. Chenan cuma ye vedeyeno mān, vedeneacun mān. ⁴⁷ Rende va ye yavenān Dendiohs numacuahn vedeyeno, ne ndāhcā chenan ye nān nducoyāca ihyan. Ro ro ne, rendedevahn Dihvo vo Dendiohs ihyan, rinduco ye ihyan chahn.

3

Ndoyahn āma sahn che neneva doh cāh se

¹ A mā ro nān rahco ino a chino, ura che revāh ihyan ne, cuahn Pedro nduco Juān yāco chahte. ² A mā chende yāco me ne, duche Hermosa, ne āma sahn che neneva doh cāh se nde ro che chihndeyān se ne, va se min. Ro ro riquenda ihyan sahn, ne min rihco ye sahn cāva che cāca se ihyan che rendā ye yāco che din ye vedevāhino nduco se. ³ Cuahn che ndihchero se Pedro nduco Juān che ndā ye chende yāco me ne, chica se che din ye vedevāhino nduco se. ⁴ Ndhichero ihyan chahn sahn, ne rāhn Pedro ri ye sahn:

—Condihchero nuhn.

⁵ Sahn min ne, va yan se, rendihchero se ihyan, te rahco se te cah ye tume sahn. ⁶ Ate rahn Pedro ri ye sahn:

—Metah diyahnguan yahn, nde hua ne diyahngua, ate co conan di. Nduco vederihquentiyon yahn Jesucristo yahn yan Nazaret, cuenecuen, ne cuique.

⁷ Chetah Pedro tah cuaco se, ndedecuan ye sahn, ne ndetahno nuhnde cava dandocah se, ne ndo cuaco cah se. ⁸ Tuhme nde tuno ca yaco se, canan rica se. Chenda se chete yaco nduco ihyan chahn, ra yaco se che yeno se man, rendeva se yavenan Dendiohs numacuahn vedeyeno man. ⁹ Nducoyaca ihyan che chenun ye min ne, ndihche ye che rica se man, chihnevan ye che rendeva se yavenan Dendiohs man, ¹⁰ ne ama rahn ino ye man, redihya ye ri man, yahn vederihno me, te a rendihche ye te a sahn min che rihnde se chende yaco Hermosa, rica se che din ihyan vedevahino nduco se.

Cahndudo Pedro man corredor che duche Salomón

¹¹ Sahn che a ndoyahn me ne, nda ca se tah Pedro man, Juan man, chenun ye man corredor che duche Salomón. Nducote ama rahn ino ihyan che chenun ye chete yaco ne, aderano ye, ndo dama ye min. ¹² Cuahn che ndihchero Pedro che ama chito ihyan min ne, cahndudo ye:

—Nchuhn, ihyan naci6n yahn Israel, ¿dehco che ama rahn ino ne? ¿Dehco che ama rendihchero ne nuhn? ¿A rahco ne che nduco vederihquentiyon yahn man nuhn, o che ama ndah ihyan nuhn, din nuhn che ndoyahn sahnghuh? ¹³ Hua, te Dendiohs yahn indihche yuhn vo Abraham man, Isaac man, Jacob man ne, a ihyan min che din ye vederihno cuh, cava che ndeva ye yavenan daya ye Jesucristo che necah nchuhn tah Pilato. Pilato ne, nahn ntahte ye ihyan, ate nchuhn ne, hua cahne-cun ne. ¹⁴ Ndotenan che caca nchuhn che ntahte ye

ihyan min che ndah ye n̄an Dendiohs ne, chica ne che n̄tahte ye ̄ama sahn rihno ihyan. ¹⁵ Tihc̄a chihno nchuhn ihyan min che quenan cuma ye vederihquentiyon che din ye che cuahtenan ihyan vahchetero numacuahn ro. Ate Dendiohs ne, ndedetuhche ye ihyan van tenahn, ne yahn chemin ne, nuhn devano cūaco nuhn. ¹⁶ Nduco vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ndoyahn sahn̄guh che a n̄tihe nchuhn sahn, te chitahno se ihyan. Chitahno se ihyan, ne chemin che ndoyahn se nduhc̄a che rendihchero ne. ¹⁷ Nchuhn dihno, u devanó te van vedetundo yahn ne nduco ihyan ndinan̄ yahn ne, chihno ne Dihvo vo. ¹⁸ Ate nde ro menan̄ me ne, a ndihco c̄ade Dendiohs che va che chuhrihn̄ ihyan min yahn ye che a va c̄ade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyeh̄nse. Yahn chemin ne, a dirun ihyan profeta, ne tihc̄a chinahn. ¹⁹ Man̄ ne, cuento ino nchuhn nunde yahn ne man̄, cuah ne Dendiohs man̄, c̄ava che nchahco ye yahn ne man̄, din ye che cuahte dihn̄ chedave yahn ne man̄, necah̄ yan̄ ye chedave yahn ne man̄. ²⁰ Va che dechuh̄ tun ye Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va c̄ade che chi ye, ndedevahn ye nchuhn. ²¹ Ate man̄ ro cuh̄ ne, va che conan ca ye vahchetero nde nd̄a ro che cuihno ndah̄co c̄ade Dendiohs nducuahn, nduhc̄a che cah̄ ye ndudo yahn ye, dirun ihyan profeta ndah̄ yahn ye a rah̄n me. ²² A chinahn̄ nduhc̄a che rah̄n Moisés ri ye indih̄te yuhn vo tuhc̄a: “Dihvo vo Dendiohs ne, tendah̄ nun ye ̄ama ihyan profeta van̄ ndata yahn nchuhn̄ nduhc̄a che tendah̄ nun ye u. Codinahn̄ ne nducuahn̄ che cah̄ma ihyan min, ²³ te nducoyaca ihyan che hua dinahn̄ ye che cah̄ma ye ne, conda ye van̄ ihyan naci3n̄ yuhn vo.”

²⁴ 'Nducoyaca ihyan profeta, nde Samuel, nde nducoyaca ye che chahte ye adiv̄e ne, namin dirun ye yahn ro cuh̄.

²⁵ A c̄ava nchuhn̄ che dirun ihyan chahn, ne che ndah̄ yahn

ne che nte çade Dendiohs nduco ihyan ndico yuhn vo nduhça che çah ye ndudo yahn ye Abraham tuhça: “Çava ihyan, ndata yehn, dín che ndah nduco nducoyaça ihyan iyehnse.”²⁶ Cuahn che a ndedetuhche Dendiohs Daya ye ne, menan vih ca dechuh ye ihyan van nchuhn, çava che din ye che ndah nduco ne, ne çahcoman ne nunde yahn ne.

4

Sahn intiyañ ne, din se preso Pedro man, Juan man

¹ Nde ametah cuihno cuahndudo Pedro man, Juan man, cuahn che nda chidocuyan ndinan chahn man, sahn saduceo man, sahn ndinan yahn policia che redin se cudado yaco man. ² Yudo ri yahn sahn chahn yahn che Pedro nduco Juan ne, ricuahn ye ihyan yan che a ntuche Dihvo vo Jesucristo, ne chemin che va che ntuche tenahn. ³ Tuhme quenda se ihyan chahn, chih se ihyan vacoyahn nde tama ro me, te ura min ne, a chino. ⁴ Ate yahn ihyan che chihnevan ye che ricuahn ihyan chahn ne, chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne ihyan chahn nduco ihyan che a chitahno ye Dihvo vo nde ro menan me ne, ri ye tenduh uhn mil che deman ihyan chahn.

⁵ Tama ro me ne, min yan Jerusalén ndo dama nducoyaça sahn ndinan yahn naciön yahn Israel man, sahn intiyañ man, sahn devano ley che dirun Moisés man. ⁶ Namin nduco Anás, chidocuyan che tahque ndinan man, Caifás man, Juan man, Alejandro man, nducoyaça ihyan che ndata yahn chidocuyan ndinan chahn man. ⁷ Tuhme tahve sahn chahn che ngua Pedro man, Juan man, chahtendi ye mendahn, ne chiquerune se ihyan:

—¿Duh te nchuhn vederihquentiyon che redin ne dehtenduh che tihchan ne?

⁸ Tuhme numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, ndahconan Pedro, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nchuhn, sahn ndinan man, sahn intiyahn yahn naci3n yuhn vo man, ⁹ man che riquerune ne yahn vederihno che chinahn nduco sahnguh che nenevadoh cah se man, taqa chi che ndoyahn se man, ¹⁰ cahma nuhn nan nchuhn cava che codevano nducoyaca ihyan naci3n yuhn vo. Sahnguh che nti se muhn nan nducoyaca nchuhn ne, a ntoyahn se nduco vederihquentiyon yahn Jesucristo yahn yan Nazaret. A ihyan min che nahn yah nchuhn, ate Dendiohs ne, ndedetuhche ye ihyan van tenahn. ¹¹ Nduhca sahn rahto vah che chacondah se tu che tahque cochihve yahn se ne, tihchan nchuhn, te hua nevahnecon ne ihyan min. ¹² Nde ama ihyan hua co ndedevahn ye uvo, te atenah ihyan min che va tah ye vederihquentiyon che ndedevahn ye ihyan iyehense.

¹³ Cuahn che ndihche sahn ndinan chahn che hua vah Pedro man, Juan man, che rente ye numa ino ye ne, nducote a devano se te ihyan chahn ne, ndata yahn ihyan chevah ihyan man, hua devano ye caqa man ne, ama cuahn ino se, ne tumacadino se che chinduco ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁴ Avane ne, sahn che ndoyahn me ne, min nti se nduco ihyan chahn. Chemin che nde nan che cahma sahn ndinan chahn metah. ¹⁵ Tuhme chihquentiyon se che ndiquendaah vah ihyan chahn, numanahn che nte cade se nduco vih. ¹⁶ Rahn se:

—¿Deh din vo nduco sahn chuhn ne?, te nducoyaca ihyan che vate ye yan Jerusal3n, a devano ye yahn vederihno me, ne hua co cahma vo che hua cuaco. ¹⁷ Man ne, cava che hua quendi cotuhn ndudo yahn vederihno me ne, nahn dihyo vo sahn, ne ametah quendi se cahma se

nduco nde ama ihyan yahn vederihquentiyon yahn Jesús min.

¹⁸ Tuhme cah sahn ndinan chahn ihyan, ne chihquentiyon se che ametah quendi ye cacuahñ ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo. ¹⁹ Ate ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Condedecadino man nchuhn. Nan Dendiohs ne, ¿a ndahca che hua dinahn nuhn che rihquentiyon ye, cava che dinahn nuhn yahn ne ne? ²⁰ Va che dinahn nuhn yahn Dendiohs, te yahn nducuahn che ndihchero nuhn man, chihnevan nuhn man ne, va che cahma nuhn.

²¹ Tuhme nahn dihya sahn ndinan chahn ihyan, ne ndedechuh se ihyan, conahn ye. Hua chihquino se din se castigo ihyan yahn che rendeva nducoyaca ihyan yan yavenan Dendiohs yahn vederihno che chinahn. ²² Sahn che chinahn vederihno nduco me, ndoyahn se ne, a ri se nchuh o raco nduyo.

Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, chica ye che cah Dendiohs vedechahtino ihyan

²³ Pedro nduco Juan ne, cuahn che ndaca ye nan chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn chahn man ne, conahn ye nan che chenun combiero yahn ye, ne necah cuande ye ihyan nducuahn che rahn se ri se ihyan. ²⁴ Chihno necah cuande ye ihyan ne, covah nducoyaca ye tuhca:

—Dihve nuhn, Dendiohs, ndih che dendah ne nan ro man, iyehñse man, nuniyahn man, nducuahn che va man. ²⁵ Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ne ne, cah cuande ne ihyan yahn ne David, ne dirun ye tuhca:

¿Dehco che rendedecadino ihyan nación yahn Israel yahn dehtenduh che hua cochihve?

¿Dehco che renecuan ihyan nación chenahn, ri tan ye nduco Dendiohs?

²⁶ Nducoyaca rey che vate ye iyehense ne, necuan ye, ne nducoyaca ihyan che rihquentiyon ye ne, ndo dama ye, cava che cuhma ye nduco Dihvo vo Dendiohs man, ihyan yahn ye che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense man.

²⁷ Tihca chinahn, te muhn yan cuh ne, ndo dama Herodes man, Poncio Pilato man, sahn nación yahn Israel man, sahn nación chenahn man, cava che chihno se Daya Ndah yahn ne, Jesucristo, ihyan min che ndahco ne vederihquentiyon tah ye. ²⁸ Nduco tihca chenun cah nducuahn che a ndihco cade ne. ²⁹ Dihve nuhn, man ne, condihche ne nduhca che renahn dihya sahn sih nuhn. Cuete ne vedeachtino nuhn cava che numa ino nuhn cuahndudo nuhn Ndudo yahn ne. ³⁰ Numacuahn vederihquentiyon yahn ne ne, codin ne che ndoyahn ihyan cah man, che cuhnde ro vederihno man, che cuande yahn Daya Ndah yahn ne, Jesucristo.

³¹ Cuahn che chihno covah ihyan chahn ne, nuhn yahn nan che chenun ye. Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, quenun nducoyaca ye, ne rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs numa ino ye.

Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, va mendahn dehtenduh yahn ye cava nducoyaca ye

³² Nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ama no vederendedecadino yahn ye nduco vih. Nde ama ye ne, hua rihco vih ye dehtenduh yahn ye, te ndihco mendahn ye cava nducoyaca ye. ³³ Numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs rahndudo ihyan apos-tol chahn che ntuche Dihvo vo Jesucristo, ne ama rinan Dendiohs nducoyaca ihyan chahn, redin ye che chenan cuma ye vedeyahino nduco vih. ³⁴ Nde ama ihyan chahn

ne, hua rindanan dehtenduh che nahn ye, te ihyan che va yahn yahn ye man, o vah yahn ye man ne, rendihcue ye, ne riquenda ye tume me, ³⁵ renecah ye ihyan apóstol chahn cava che rechah ihyan chahn queri ama ihyan tunoca vederetahn yahn ye. ³⁶ Tihca din ama ihyan, yahn yahn Chipre, che duche ye José, ndata yahn chidocuyan Levita. Ihyan apóstol ne, chaconahn ye che duche ye Bernabé, che nahn cahma ihyan che renecah yan ye chedave yahn ihyan. ³⁷ Ihyan min ne, ndihcue ye ama yahn yahn ye, ne necah ye tume me ihyan apóstol chahn.

5

Nunde yahn Ananías nduco Safira

¹ Ate hua tihca din ama sahn che duche se Ananías nduco ndahta yahn se Safira. Namin ndihcue se ama yahn yahn se, ² ne chihco vih se tah tume yahn. Quenda se tume chenahn me, din ca se che a nducuah, ne necah se ihyan apóstol chahn. Tahn ndahta yahn se ne, a devano te chemin. ³ Tuhme rahn Pedro ri ye sahn:

—Ananías, ¿dehco che dinehn che chinun chundah di ne?, te nahn cahnceh Vaco Ndah yahn Dendiohs, chihco vih tah tume yahn yahn che ndihcue. ⁴ Nde ama ihyan hua din ye fuerza di cava che ndihcue yahn yehn, nde huane che checo tume che ca yahn muhn. ¿Dehco che tihca ndedecadine?, te nunde yahn vederihncheh yehn ne, quendihque nan Dendiohs, ndiyu deman nan ihyan.

⁵ Cuahn che chihnevan Ananías ndudo cuh ne, chendah se, ne chih se. Nducoyaca ihyan che checadino ye che tihca chi ne, ama dihya ye chi. ⁶ Nda ama o sahn decahya, ne chahcotuma se tino sahn, quenda se sahn, chihche se sahn.

⁷ Chihno tenduh ino ura ne, nda tahn ndahta me, nde hua devano te deh che chi. ⁸ Tumerune Pedro tahn:

—¿A cuāco che tuhva tume ca nchuhn yahn yahn yahn ne ne?

Ndahconan te:

—Cuāco. Nduco tihva.

⁹ Tuhme rahn Pedro ri ye tahn:

—¿Dehco che tihca din nchuhn, che ntuhno ne cava che tumarande ne Vaco Ndah yahn Dihvo vo Dendiohs? A tan cuenchi sahn che chahn se chihche se inchahn. Man ne, namin quenda se di, cuhche se di.

¹⁰ Ndetahno chendah tahn min, ne chih te nan Pedro. Cuahn che nta sahn dechya chahn ne, a ndih te, ne quenda se tahn chihche se tahn dama nduco inchahn te.

¹¹ Nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, nde ihyan chenahn ne, checadino ye che tihca chi, ne ama dihya ye chi.

Ama din ihyan apóstol vederihno

¹² Ama redin ihyan apóstol vederihno nan ihyan, ne nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, rendo dama ye yaco chahte, man corredor che duche Salomón. ¹³ Ihyan yan ne, ama renevahnecun ye ihyan chahn, ne andahre vahino ye, condā van ye min, ¹⁴ ate ama yahn ye, nde ndahta, nde chahn ye, chitahno ye Dihvo vo, ne chinduco ye ihyan chahn. ¹⁵ Quendi tihca nde nda ro cuahn che ama riquenda ihyan ihyan cah yahn ye nduco yundo, rentave ye chihto yune, cava che cuahn che chuh Pedro ne, amare dahno ye conan ama o ihyan chahn. ¹⁶ Namin rica ihyan yan che nino, renda ye yan Jerusalén, nda ye ihyan cah yahn ye nduco ihyan che chenun vaco chihnga ihyan, ne ihyan cah chahn ne, rendoyahn ye, ne ihyan che chenun vaco chihnga ihyan ne, rendiquendah.

Din se preso Pedro man, Juan man

¹⁷ Tuhme chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn saduceo che rinduco se ihyan ne, chi tan se, din vedeve. ¹⁸ Din se preso ihyan apóstol chahn, ne chih se ihyan vacoyahn. ¹⁹ Ate ama ángel yahn Dendiohs ne, nahne ye vacoyahn me vino, ne ndetendah ye ihyan chahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

²⁰ —Cuahn nchuhn chete yaco chahte, cuahndudo ne nan ihyan vederihquentiyon che rendahcorun Dendiohs ihyan, rendedevahn ye ihyan.

²¹ Dinahn ihyan chahn, ne tama ro tiyan ndita ne, chenda ye chete yaco me, cahndudo ye.

Numanahmin ne, chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn che rinduco se ihyan ne, nedin dama ye nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel man, sahn intiyahn man. Tuhme tahve ye che chehua ihyan apóstol che chenun ye vacoyahn. ²² Ate cuahn che nda sahn policia vacoyahn me ne, metah ihyan chahn, ne ndaconan se, chengu se ndudo. ²³ Rahn se:

—Vacoyahn ne, ndah ntude, ne sandado chahn ne, chenun se cudado chendevah. Ate cuahn che nahne nuhn chende vacoyahn me ne, metah duhva.

²⁴ Cuahn che chihnevan chidocuyan che tahque ndinan man, sahn ndinan yahn policia che redin cudado yaco man, chidocuyan ndinan chahn man ne, retumerune vih se nde ti nda, nde ti tuno che tihca ri. ²⁵ Ura min ne, nda ama se, ne rahn se ri se sahn chahn:

—Sahn che chih nchuhn vacoyahn ne, chete yaco chenun se, ricuahn se.

²⁶ Tuhme cuahn sahn ndinan me nduco policia yahn se, chehua se ihyan apóstol chahn nduco ndah. Hua din tan se nduco ye, te vah se che cah ihyan yan tu sahn.

²⁷ Cuahn che nta se ne, chengu se ihyan nan sahn ndinan

chahn. Tuhme rahn chidocuyan che tahque ndinan me ri ye ihyan apóstol chahn:

²⁸ —Nuhn ne, numacuahn vedeyudo chihquentiyon nuhn che hua quendi nchuhn cacuahn ne vederihquentiyon yahn sahn min. Ate hua dinahn ne, te a ndacotuhn ne ndudo che ricuahn ne numachahte yan Jerusalén. Avane ne, ricueh dame ne nuhn che nuhn chihno nuhn sahn min.

²⁹ Tuhme Pedro nduco ihyan apóstol chenhahn chahn ne, ndahconan ye:

—Nuhn ne, quenan cuma che dinahn nuhn vederihquentiyon yahn Dendiohs, te chemin che tahque yudo che co vederihquentiyon yahn ihyan iyehense. ³⁰ Nchuhn ne, nahn yah ne Jesucristo nan ama cruz, chihno ne ihyan, ate Dendiohs yahn indihthe yuhn vo ne, ndedetuhche ye ihyan, ³¹ ne chihco ye ihyan lado tah cuaco ye, ndahco ye vederihquentiyon tah ye che conan ye man, ndedevahn ye ihyan iyehense man, cava che nto ino ihyan nación yahn Israel nunde yahn ye, ne ndaca ye vederenchahco. ³² Nuhn ne, racotuhn nuhn ndudo yahn dehtenduh che tuhchan numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, che redin Dendiohs che renun ihyan che redinahn ye ndudo yahn ye.

³³ Cuahn che chihnevan sahn ndinan chahn che tihca rahn ihyan apóstol ne, ama chi tan se, ne nahn cahno se ihyan. ³⁴ Ate van sahn chahn ne, nduco ama ihyan fariseo che duche ye Gamaliel. Ihyan min ne, ihyan devano ley che dirun Moisés, ne ama renevahnecun ihyan yan ihyan. Chandi ye, ne chihquentiyon ye che ndiquendah vah ihyan apóstol chahn menan lihn. ³⁵ Tuhme rahn ye ri ye combiero yahn ye:

—Nchuhn, ihyan ndinan yahn nación yuhn vo Israel, cuihco ne cudado deh che rihco ne che din ne nduco ihyan

sih. ³⁶ Cuenecaḥco ne te ametah ṛahn me che necuan Teudas, chinun se ihyan che va taḥ se ama vederihquentiyon, ne chinduco tenduh cun ciento ihyan sahn. Ate chihno sandado sahn, chihno chano nducoyaca ihyan che chinduco ye sahn, ne min chihnonan yahn se. ³⁷ Adiva ne, ro che renan caḥa ihyan ne, necuan Judas yahn estado yahn Galilea, ne ama yahn ihyan chinduco ye sahn. Ate namin chihno sandado sahn, ne chihno chano ihyan che chinduco ye sahn. ³⁸ Chemin che tahque ndaḥca che hua caḥdenun nchuhn yune yahn ihyan sih, te ndete che vederihquentiyon yahn man ye che ricuahn ye ne, va che cuihno. ³⁹ Ate ndete che vederihquentiyon yahn Dendiohs che ricuahn ye ne, hua co decuihno nchuhn. Avane ne, ndete che tihca ne, caḥnda yahn ne, te redin vaḥche ne yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs.

⁴⁰ Quenan ino nducoyaca sahn ndinan chahn che ṛahn ihyan min, ne caḥ se ihyan apóstol chahn, chahn se ihyan. Chihquentiyon se che ametah ndaconan cacuahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo, ne ndedechuh se ihyan, conahn ye. ⁴¹ Ndaḥa ihyan apóstol chahn nan sahn ndinan chahn, ne ama yeno ye, te caḥ yune Dendiohs che chuhrihn ye caḥa Dihvo vo. ⁴² Quendi ihyan apóstol chahn chicuahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo ro ro, chete yaḥo man, vaḥo ihyan man.

6

Tendaḥnun ye ndache diácono

¹ Tahn min ne, ama ri yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ihyan che rente ye devaḥo griego ne, chica nunde ye yahn ihyan che rente ye hebreo, te ura che rih ye dehtenduh che cheh ihyan ne, hua ndaḥva recaḥ ye ndaḥta vaḥ che rente ye griego. ²⁻³ Tuhme nedin daḥa

ihyan apóstol che ndichio chahn nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne rahn ye:

—Dihno nuhn, hua ndahca che cahcoman nuhn che rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs, din nuhn ntiyon che cuih nuhn che cheh nchuhn. Chemin che van nchuhn ne, cuetendahnun ne ndache ihyan che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, che chenan ino vo ihyan man, che ndahca vederendedecadino yahn ye man, ne ihyan chahn ne, ndahco nuhn ntiyon cuh tah ye. ⁴ Me nuhn ne, quendi nuhn covah nuhn man, cacuahn nuhn Ndudo yahn Dendiohs man.

⁵ Chahtenan ino ihyan chahn, ne tendahnun ye Esteban, ama ihyan che numa ino ye ritahno ye Dihvo vo Jesucristo man, che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man. Namin tendahnun ye Felipe man, Prócoro man, Nicanor man, Timón man, Parmenas man, Nicolás man, ama ihyan yan Antioquía che chitahno ye dama nduco ihyan nación yahn Israel ro menan. ⁶ Tuhme covah ihyan apóstol cava ihyan chahn, nahn tah ye ihyan, ndahco ye ntiyon min tah ye.

⁷ Ndudo yahn Dendiohs ne, ama retuhn, ne min yan Jerusalén ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ama ri yahn ye. Nde chidocuyan, ama yahn ye chitahno ye, chinduco ye ihyan chahn.

Din se preso Esteban

⁸ Esteban ne, redin ye vederihno nan ihyan, te ama yahino Dendiohs ihyan man, necah ye vederihquentiyon ihyan man. ⁹ Ama o sahn ndiyaco che duche Esclavos Libertados, nduco ama o sahn yan Cirene man, Alejandría man, yahn yahn Cilicia man, Asia man ne, canan se ruhn chende se nduco Esteban. ¹⁰ Ate hua chi ndahco ndiya se ihyan, te quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, ama va vededevano yahn ye man. ¹¹ Tuhme nedihve se

ama o sahn cava che cuacotuhn se ndudo cuahnde, ne cahma se te chihnevan se che chihnga rahn Esteban yahn Dendiohs man, yahn ley che dirun Moisés man. ¹² Nduco chemin ne, ndedecuan se sahn yan man, sahn ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ne chi tan sahn chahn nduco Esteban, quenda se ihyan nan intiyahn. ¹³ Namin nuhn sahn chahn ama o se che cahma se ndudo cuahnde tuhca:

—Cuahn dama chihnga rahn sahn tih yahn yaco cuh che nihnde vih yahn Dendiohs man, yahn ley che dirun Moisés man. ¹⁴ Cuaco chemin, te chihnevan nuhn che rahn se te Jesucristo yahn yan Nazaret ne, ndatera ye yaco cuh man, ndahcorun ye costumbre che chihco Moisés man.

¹⁵ Nducoyaca sahn ndinan che vate se min ne, ndi-hchero se Esteban, ne nduhca che ro nan ángel, tihca ro nan ye.

7

Cahndudo Esteban che rendedevahn ye ihyan

¹ Tuhme chidocuyan che tahque ndinan me ne, chiquerune ye Esteban:

—¿A cuaco nducuahn che rica nunde sahn sih yehn ne?

² Ndahconan Esteban, ne rahn ye:

—Nducoyaca nchuhn, dihnó man, ihyan ndinan yahn nación yuhn vo man, cuihcovan ne che cahmá. Dendiohs yuhn vo, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye ne, nda ye nan indihthe yuhn vo Abraham, cuahn che quenán ca ye yahn yahn Mesopotamia, ro che ametah cuhnde ye yan Harán, ³ ne rahn ye ri ye ihyan: “Cuihcoman yan vaque man, nducoyaca ihyan yehn man, ne cuehn ama cuan yahn nan che nahmá di.” ⁴ Tuhme chica Abraham yan vaco ye, Caldea, ne chahn ye, chihnde ye yan

Harán. Adive ne, chih chida ye, ne nahma Dendiohs ihyan yune, nde nan che nda ye muhn, yahn nan che vahto vo man ro cuh. ⁵ Hua cah Dendiohs nde ama ndi yahn cuh ihyan, nde nan che cahno ye ama cah ye. Ate cah ye ndudo yahn ye ihyan te co yahn ndata yahn ye, andahre ro min ne, ametah nde ama daya ye. ⁶ Namin rahn Dendiohs ri ye ihyan te ndata yahn ye ne, va che cuahtenan ye yan vaco ihyan tama nación, ne din tan ihyan nación min nduco ye man, din ye ntiyon yahn ihyan chahn nduco fuerza man, nde cuihno cun ciento nduyo. ⁷ Ate namin rahn Dendiohs ri ye ihyan: “U dín castigo ihyan nación min che cahcantiyon ye numacuahn vedetan ndata yehn che din ye ntiyon yahn ye. Cuihno min ne, ndaca ye nación min, ne cochi ye muhn yahn cuh, ndeva ye yavenán.” ⁸ Namin cah Dendiohs ndudo yahn ye Abraham, ne chihquentiyan ye che conan ama seña queri ama ihyan, ndata yahn ye, cava che cahco ran ye che nevahnecon ye ndudo min. Chemin che cuahn che chihndeyan daya Abraham che duche Isaac ne, chihno nine ro ne, chaconahn ye seña. Tihca chaconahn Isaac seña daya ye Jacob, ne Jacob ne, tihca chaconahn ye seña nducoyaca daya ye. A ihyan min che chihco ndata ye nduh che ndichio ndata yahn ihyan nación yahn Israel.

⁹ Daya Jacob che ihyan ndico yuhn vo ne, a ihyan chahn che din ve ye yahn dihno ye José, ne ndihcue ndeh ye ihyan nduco sahn che quenda se ihyan nde nación yahn Egipto. Ate Dendiohs ne, chinduco ye José, ¹⁰ ne ndedevahn ye ihyan yahn nducuahn che rechuhrihn ye. Cah Dendiohs vederendedecadino che ndahca ihyan, ne din ye che Faraón, rey yahn Egipto ne, din yahino ye ihyan. Chemin che chaconahn Faraón ihyan che cahcantiyan ye ndevaco ye man, nde numachahte nación yahn Egipto man.

¹¹ 'Tuhme chihnde cuico numachahte nación yahn Egipto man, Canaan man, ne ama chuhrihn nducoyaca ihyan, nde indihthe yuhn vo, ne ametah rendaça che cheh ye. ¹² Ate cuahn che checadino Jacob che min nación yahn Egipto va trigo ne, dechuh ye daya ye. Tahn min ne, cade ama yune chahn ihyan ndico yuhn vo. ¹³ Cuahn che chi o yune che chahn ihyan chahn ne, cah José che checadino ye te ihyan min che dihno ye, ne nduco chemin checadino Faraón ti chica ndata yahn José. ¹⁴ Tuhme dechuh José che chehua chida ye Jacob nduco ihyan yahn ye. Nducoyaca ihyan chahn ne, ri ye ino raco ntihyon. ¹⁵ Tihca chi che chahn Jacob, chihnde ye nación yahn Egipto. Adiva ne, chih ye, ne namin a min chih ihyan ndico yuhn vo. ¹⁶ Adiva ne, ndiquenda ihyan ine yahn tenahn chahn nde yan Siquem. Min chihche tun ye ihyan nan yayan che ca Abraham, ndihcua daya Hamor.

¹⁷ 'Cuahn che a nda nino ro che conahn ndudo che cah Dendiohs numacuahn vedeyudo Abraham ne, ihyan nación yahn Israel ne, ama chi yahn ye min nación yahn Egipto. ¹⁸ Tahn min chihnde tama rey yahn Egipto che hua rendihche ye José. ¹⁹ Rey min ne, din tan ye numacuahn vederihncheh nduco ihyan ndico yuhn vo, ne chihquentiyon ye ihyan chahn che cade cuahteyan daya ye che chahn ne, cah ye, cuacondah ye cava che coh. ²⁰ Tahn min chihndeyan Moisés, ne ama quenán ino Dendiohs lihn me. Ino iyo ra chi tave indihthe yahn se sahn, ²¹ ne cuahn che chihcoman ye lihn me ne, tahn daya man rey ntaca te sahn. Ndeva te sahn, ne tave te sahn nduhca daya man te. ²² Chemin che chahn Moisés nducuahn vededevano yahn ihyan nación yahn Egipto. Cuahn che chi chahte ye ne, ama dito nan ye nan che rente ye man, nan dehtenduh che redin ye man.

²³ 'Cuahn che a chi ye o raco nduyo ne, chahn ye

chendihchero ye ihyan nación yahn ye, Israel. ²⁴ Min ndihchero ye che chahn ama sahn Egipto ama sahn nación yahn ye, ne chihno ye sahn Egipto me, ndedevahn ye sahn che tama me. ²⁵ Tihca din ye, te rahco ye te nduco chemin ne, ihyan nación yahn ye ne, conahn ye te dechuh Dendiohs ihyan, ndedevahn ye ihyan chahn. Ate ihyan chahn ne, hua chenahn ye. ²⁶ Tama ro me ne, ndihchero Moisés o sahn nación yahn ye che rahteruhn se nduco vih, ne nahn cahco dihn ye sahn. Rahn ye ri ye sahn: “Nchuhn ne, dama nación yuhn vo nduco vih, ¿dehco che rahteruhn ne nduco vih?” ²⁷ Ate sahn che redin tan nduco combiero yahn me ne, chaconda se ihyan, ne rahn se: “¿Duh chaconahn di che conan yahn nuhn, techecade yahn nuhn? ²⁸ ¿A namin nahn cahne u nduhca che chihne sahn Egipto me ico?” ²⁹ Cuahn che chihnevan Moisés che tihca rahn sahn min ne, chano ye, ne cuahn ye, chihnde ye ama cuan yahn che duche Madián. Min chihnevaco ye, ne ndaca o daya ye.

³⁰ Chihno o raco nduyo ne, min yahn nan che metah duhva, nino nan cuete che duche Sinaí ne, adenan chihnde ro ama ángel van ruchiyahn yahn ama yahn lihn che riche, ndihchero Moisés. ³¹ Moisés ne, ama cuahn ino ye yahn vederihno che rendihchero ye, ne cuahn che chahn nda ye cava che ndihchero ndah ye ne, chihnevan ye che rahn Dihvo vo Dendiohs: ³² “U che Dendiohs yahn ihyan ndico yehn, Abraham man, Isaac man, Jacob man.” Tuhme ama dihya Moisés chi, nde tuno rendoh ye che vah ye, nde metah chihquino ye ndihchero ca ye. ³³ Rahn Dendiohs ri ye ihyan: “Cuehnevi ndaco che chenun cah, te cahnda yehn yahn che nti nino nan che quenún. ³⁴ A ndihcheró che rechuhrihn ihyan yahn min nación yahn Egipto, ne chihneván che revah ye. Chemin che cochí, ndedevahn ihyan. Man ne, conan yan, te dechuh di

Egipto.”

³⁵ 'Andahre hua nevahnecon ihyan chahn Moisés ro menan, rahn ye ri ye ihyan: “¿Duh chaconahn di che conan yahn nuhn, techecade yahn nuhn?” Ate man Dendiohs dechuh ye ihyan cava che conan ye yahn ihyan chahn man, cava che ndedevahn ye ihyan man, nduhca che rahn ye ro che chihnde ro ángel me nan yahn lihn che riche me. ³⁶ A Moisés che ndetendah ye ihyan ndico yuhn vo min nación yahn Egipto, ne din ye vederihno yahn min man, nan Nuniyahn Cuah man, yahn nan che metah duhva man, chete che o raco nduyo. ³⁷ A Moisés che rahn ye ri ye ihyan nación yuhn vo, Israel: “Dendiohs ne, ndedecuan ye ama ihyan profeta van ndata yuhn vo nduhca che ndedecuan ye u, ne che cahma ihyan min ne, chemin che codinahn nchuhn.” ³⁸ A Moisés che quendahn nan ye yahn ihyan nación yuhn vo, Israel, min yahn nan che metah duhva, ne a ihyan min che nte ángel nduco ye min Cuete Sinaí cava che cah ye ndudo min ihyan ndico yuhn vo. A ihyan min che chihnevan ye ndudo yahn che ndedevahn Dendiohs ihyan iyehanse, chihco ye cavo vo.

³⁹ 'Ate ihyan ndico yuhn vo ne, chacotahn ye yahn Moisés man, nahn ndaconan ye nación yahn Egipto man. ⁴⁰ Rahn ihyan chahn ri ye Aarón: “Nahn nuhn che dendah ne ama o dendiohs che quendahn nan ye yuhn vo, te Moisés, ihyan min che ndetendah ye uvo nación yahn Egipto ne, a hua rentā ye, ne hua devano nuhn deh chi yahn ye.” ⁴¹ Tuhme dendah ihyan chahn ama itenine lihn. Chihno ye ama o ite cava che co te vedino nan itenine me, ne ama chi yeno ye nduco dendiohs min yahn ye che dendah man ye. ⁴² Chemin che chihcoman Dendiohs ihyan chahn, ne cah yune ye che chitahno ye iyon che chenan nan ro, chivahn dendiohs yahn ye, nduhca che dirun ama cha

ihyan profeta tuhca:

Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, cuahn che chahtechica
ne yahn nan che metah duhva chete che o raco
nduyo ne,

ndotenan che cahno ne ite cava che co te vedino, ndeva
ne yavenan ne,

⁴³ tahque ndah ne ne, quenda ne yaco nan che quenun
Moloc man, iyon yahn Renfan man,

ndeva ne yavenan dendiohs chemin chan che dendah man
ne.

Chemin che quenun cuma che din castigo nchuhn, dechuh
nchuhn nde tahque cana yahn nación yahn Ba-
bilonia.

⁴⁴ 'Min yahn nan che metah duhva ne, ihyan ndico
yuhn vo ne, chihnde tah ye yaco che chindah nduhca che
nahma Dendiohs Moisés tacá va che dendah ye. A chete
yaco min ne, chenun ndah tu rahno nan che ndirun ley
yahn Dendiohs. ⁴⁵ Chan rine, chihnde tah ihyan chahn
yaco me nde ro che nda ye nduco Josué, chetah ye yahn
yahn ihyan tama nación che chehnevi Dendiohs nan ye.
Tihca chihco cudado ye yaco me nde ro che quenun David.

⁴⁶ Dendiohs, ihyan min che ndeva Jacob yavenan ye ne,
din yahino ye rey David, ne nahn cahno rey me ama
yaco yahn ye. ⁴⁷ Ate Salomón che chihno ye yaco yahn
Dendiohs, ⁴⁸ andahre Dendiohs, ihyan min che ama yudo
vederihquentiyon yahn ye, hua rendotenan ye yaco che
rihno ihyan. Tihca nduhca che dirun ihyan profeta me
tuhca:

⁴⁹ Rahn Dihvo vo Dendiohs: "Rihquentiyón nde
vahchetero man,

nde numachahte iyehnse man.

¿Tacá conún chete ama yaco che rihno ihyan?

¿Tacá cuhdé ama cuan no?

HECHOS 7:50   27   HECHOS 7:60

⁵⁰ A mán dendáh nducuahn dehtenduh che va.”

⁵¹ Quendi Esteban, ne rahn ye:

—Nchuhn ne, cheche chedave yahn ne. Dama ri ne nduco ihyan che hua ritahno ye Dendiohs, te hua redinahn ne. Numacuahn ro ne, rahcotahn ne vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs. Nduhca ihyan ndico yahn ne ne, tihchan ne. ⁵² Nducoyaca ihyan profeta ne, din tan ihyan ndico yahn nchuhn nduco ye. Ihyan ndico yahn ne ne, chihno ye ihyan profeta chahn che dirun ye nde ro menan che va che chi Daya Dendiohs, ne cuahn che nda ye ne, a man nchuhn hua chitahno ne ihyan, ne chihno ne ihyan. ⁵³ Nchuhn ne, nduco ángel dechuh Dendiohs ley yahn ye cava che dinahn ne, ate hua redinahn ne.

⁵⁴ Cuahn che chihnevan sahn ndinan chahn che tihca rahn Esteban ne, ama chi tan se, nde tuno reh dihyon se. ⁵⁵ Ate Esteban ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, ne chenihyon nan ye nan ro, ne ndihchero ye che ama yudo vederihquentiyon yahn Dendiohs man, che nti Dihvo vo Jesucristo lado tah cuaco ye man. ⁵⁶ Tuhme rahn ye:

—¡Condihche nchuhn! ¡Quendah vahchetero! ¡Nga Ihyan min che rinduco ye nducoyaca ihyan, nti ye lado tah cuaco Dendiohs!

⁵⁷ Ate sahn chahn ne, necahde se iverevan se, nde tuno rah tan se, tumangan se Esteban. ⁵⁸ Quenda se ihyan cuahn chihto yan, ne min cah se tu ihyan. Ama sahn che duche se Saulo ne, din se cudado tino yahn sahn che chenan se ntiyon che cah se tu ihyan. ⁵⁹ Ura che recah se tu Esteban ne, covah ye tuhca:

—Dihvé Jesucristo, ndahcó chedave yahn tah ne.

⁶⁰ Tuhme chehntihya ye, ne rahn ye numa dito ye:

—Dihvé, cuenchahco ne yahn sahn sih che tihca redin se.

Chihno rahn ye chemin ne, chih ye.

8

Din tan Saulo nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹ Saulo ne, dama chi se nduco sahn chahn che chihno se Esteban.

A ro min no canan ama redin tan se nduco ihyan yan Jerusalén che ritahno ye Dihvo vo. Van ihyan chahn ne, atenan ihyan apóstol che chahtenan ye min, te chihno chano nducoyaca ye, cuahn muhn cuahn min ye estado yahn Judea man, nación yahn Samaria man. ² Ihyan che ndah ihyan ye nan Dendiohs ne, ama chi ran ye cava Esteban, ne chahn ye chihche ye ihyan. ³ Saulo ne, quendi se redin tan se nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne renda se nduh vah nduh vah, retendah vah se ihyan. Nde ndahta, nde chahn ye, rihnda rudo se ihyan, riquenda se ihyan, rih se ihyan vacoyahn.

Rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs min nación yahn Samaria

⁴ Ihyan che chano chahn ne, rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs nduh cuan yan nan che renda ye. ⁵ Ama cha ihyan chahn che duche ye Felipe ne, cuahn che nda ye ama cuan yan yahn Samaria ne, min rahndudo ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, che a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehanse. ⁶ Ama rendo dama ihyan, rihnevan ye numacuahn vedeneacun che rahndudo Felipe man, rendihchero ye vederihno che redin ye man. ⁷ Ama yahn ihyan che chenun vaco chihnga ihyan ne, rendihquendah vaco chahn, ama rah. Namin rendoyahn ama yahn ihyan che ndi cheche ye man, che neneva doh cah ye man, tah ye man. ⁸ Chemin che nducoyaca ihyan yan min ne, ama yeno ye.

⁹ Yān min ne, va āma sahn che duche se Simón, che cuah se. A rahn me ne, āma chihncheh se ihyān che vate ye numachahte naciōn yahn Samaria, rahn se te ametah nde āma ihyān nduhcā sahn min. ¹⁰ Nducoyāca ihyān, nde ihyān ndico mān, nde checahya mān, renevahnecon ye sahn, ne rahn ye:

—Sahnguh ne, quenān cuma se vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs.

¹¹ Āma rahn chitahno ihyān chahn sahn, te nduco vedecuah yahn se ne, chihncheh se ihyān. ¹² Ate cuahn che chihnevan ihyān chahn che rahndudo Felipe yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs mān, yahn che ndedevahn Dihvo vo Jesucristo ihyān mān ne, nducoyāca ye, nde ndahta, nde chahn ye, chitahno ye Dihvo vo, ne chedenune ye. ¹³ Nde Simón cuah me ne, chitahno se, ne chedenune se. Chinduco se Felipe, ne āma rahn ino se yahn vederihno che rinahn.

¹⁴ Cuahn che ihyān apóstol che chenān ye yān Jerusalén checadino ye che nevahnecon ihyān yāhn yahn Samaria Ndudo yahn Dendiohs ne, dechuh ye Pedro nduco Juān.

¹⁵ Cuahn che ndā ihyān apóstol chahn ne, covāh ye cava che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyān chahn.

¹⁶ Ametah conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nde āma ihyān chahn, te cade chedenune ye che nevahnecon ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁷ Tuhme Pedro nduco Juān ne, nahn tāh ye ihyān chahn, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyān.

¹⁸ Cuahn che ndihchero Simón che renun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyān che renahn tāh ihyān apóstol chahn ne, nahn cāh se tume ihyān, ¹⁹ ne rahn se:

—Cuedin nchuhn che namin nducó conan cumá vederihquentiyon tih, cava che adecoduhno ihyān che nahn tāh ihyān ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyān.

²⁰ Tuhme rahn Pedro ri ye sahn:

—A ndinda di nde nduco tume yehn, te rendedecadine te co cua nduco tume vederihquentiyon che recah Dendiohs. ²¹ Di ne, nde hua co conen nan ntiyon cuh, te hua ndah chedave yehn nan Dendiohs. ²² Cuento ine yahn nunde yehn, ne cuique Dendiohs ndete che nchahco ye yehn che tihca rendedecadine, ²³ te ndero ndi che a ndinda di, nedin nunde yehn.

²⁴ Ndahconan Simón, ne rahn se ri se ihyan:

—Covah nchuhn cava che nchahco Dihvo vo Dendiohs nunde yahn, ne hua cuahno có nduhca che rahn ne.

²⁵ Cuahn che a nte ihyan apóstol chahn yahn vederihno che din Dendiohs man, cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs man ne, conahn ye yan Jerusalén, racotuhn ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ama ndeh yan yahn Samaria nan che rechuh ye.

Felipe nduco sahn nación yahn Etiopía

²⁶ Chihno min ne, rahn ama ángel yahn Dihvo vo Dendiohs ri ye Felipe:

—Cuehn cuahn yune che rica yan Jerusalén, rahn cuahn yan Gaza.

Yune min che rechuh cuahn yahn nan che metah duhva. ²⁷ Tuhme cuahn Felipe, ne ura che a quenun yune ye ne, ntaca ye ama sahn ndinan, che tesorero yahn tahn Candace, reina yahn nación yahn Etiopía. Ro min ne, a ndaconan se che chahn se yan Jerusalén, ndeva se yavenan Dendiohs. ²⁸ Conahn se yan vaco se, va se chete carro yahn se, ne rahndudo se libro che dirun ihyan profeta Isaías. ²⁹ Tuhme rahn Vaco Dendiohs nduco Felipe:

—Cuehn, cotone carro tih.

³⁰ Cuahn che tuno Felipe carro me ne, chihnevan ye che rahndudo sahn min libro che dirun Isaías, ne tumerune ye sahn:

—¿A renahn ne ndudo tih che rahndudo ne ne?

³¹ Ndahconan se yahn ye:

—Hua, te metah duh che te cuande u.

Tuhme yahve se ihyan che condá ye chete carro me, cuhnde ye dama nduco se. ³² Nan Ndudo yahn Dendiohs che rahndudo se ne, ndirun tuhca:

Nduhca che riquenda ihyan itecuche nan che cahno ye ite ne, tihca quenda ye ihyan.

Nduhca ama itecuche lihn che hua rah te che rendu ihyan ite ne, tihca ihyan min, te hua dehva cahma ye.

³³ Ndere caça nunde se yahn ye, ne ametah deh che cahma ye, te hua ndaca duh che techecade yahn ye numa cuaco.

¿Duh co cahma yahn ndata yahn ihyan min?, te cahno se ihyan, ne ndaca ye iyehnse cuh.

³⁴ Tumerune sahn min Felipe:

—Codin favor, ne cahme co u, ¿Duh yahn che tihca dirun ihyan profeta me? ¿A yahn man ye, o yahn tama ihyan?

³⁵ Tuhme canan Felipe nde nan che rahndudo se, cah cuande ye sahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo.

³⁶ Cuahn che nda ihyan chahn ama cuan nan che va nune ne, rahn sahn ndinan me:

—Muhn va nune, ¿a hua co cuedenuné ne?

³⁷ Ndahconan Felipe yahn se:

—Ndete che ritahnó ne numacuahn chedave yahn ne, taca hua, co cuedenune ne.

Tuhme rahn sahn min:

—Ritahnó te Jesucristo ne, ihyan min che Daya Dendiohs.

³⁸ Chihquentiyon se che chan carro me. Tuhme cochahn se nduco Felipe nan nune me, ne chehdenune ye sahn. ³⁹ Cuahn che ndiquendaḥ ihyan chahn van nune ne, quenda Vaco Dihvo vo Dendiohs Felipe, ne chehnan se ihyan. Tuhme ndonun yune se, conahn se, ne ama yeno se. ⁴⁰ Felipe ne, adenan nda ye yan Azoto, ne chuh ye nduh yan nduh yan, rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs nde nda ye yan Cesarea.

9

Nto ino Saulo nunde yahn se

¹ Numacuahn ro min ne, riquendi Saulo redin tan se nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, nahn cahno se ihyan. Chahn se nan chidocuyan che tahque ndinan, ² chica se ama caça, quenda se, çava che cahno se yaco yahn ihyan nación yahn Israel che vate ye yan Damasco, din se preso nde ndahta, nde chahn, ihyan che ritahno ye Dihvo vo, quenda se ihyan yan Jerusalén. ³ Ate cuahn che nda nino se yan Damasco ne, adenan chiya ama dave che chica nan ro nan se. ⁴ Ndetahno chendaḥ se ndiyahn, ne chihnevan se ama ndudo che rahn:

—Saulo, Saulo, ¿dehco che redin tan nduco ihyan yahn?

⁵ Tumerune se:

—Dihvé, ¿duh ndih ne?

Ndaconan ndudo me:

—U che Jesucristo che redin tan nducó. Nduhça itenine che renun yah man te ite, renun te yahn cuiyon che rahco nduco ihyan ite ne, tihça redin.

⁶ Saulo ne, ama dihya se chi, nde tuno rendoh se che vah se, ne rahn se:

—Dihvé, ¿deh nahn ne che dín ne?

Ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Cuenecuen, ne cuehn viyan. Min cahma ama ihyan co ye di deh va che din.

⁷ Namin sahn che nduco Saulo ne, ama dihya se chi, te chihnevan sahn chahn ndudo me, ate hua duhva ndihche se. ⁸ Tuhme necuan Saulo, ate cuahn che nahne se ndutinan se ne, ametah ro nan se. Chemin che chetah sahn chahn tah se, ne quendanan se sahn nde nda se yan Damasco. ⁹ Min quenan se ino ro, ne hua ro nan se, nde hua cheh se, nde hua chih se.

¹⁰ Yan min va ama ihyan che duche ye Ananías che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ndihero ihyan min ama vederihno van yahnde yahn ye che nda Dihvo vo nan ye, ne yahve ye ihyan:

—¡Ananías!

Ndahconan ye:

—Dihvé, cahma ne.

¹¹ Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuehn cuahn yune che duche Yune Cuaco, ne min ndevaco Judas, cuiquerone cava ama sahn yan Tarso che duche se Saulo. Min quenun se, revah se. ¹² Sahn min ne, din Dendiohs che van yahnde yahn se ndihchero se di che nda, nahn tah sahn cava che ndaconan co ro nan se.

¹³ Cuahn che chihnevan Ananías che tihca ne, rahn ye:

—Dihvé, ama yahn ihyan rente ye nducó yahn sahn min che ama redin tan se min yan Jerusalén nduco ihyan che ritahno ye ndih. ¹⁴ Man ne, nda se muhn, nda se ama caca che dendah chidocuyan che tahque ndinan cava che din se preso nducoyaca nuhn che ritahno nuhn ndih, quenda se nuhn.

¹⁵ Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuehn, te man tendahnún sahn cava che cuahndudo se ndudo yahn, cahnevan ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man, rey yahn ye man. ¹⁶ Cah

cuandé sahn che va che ama chuhrihn se che cuande yáhn.

¹⁷ Tuhme cuahn Ananías, chenda ye vah nan che que-nun Saulo. Nahn tah ye sahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Dihnó Saulo, Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chihnde ro ye nan cuahn yune ne, dechuh ye u cava che ndaconan co ro nan man, cava che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs di man.

¹⁸ Ndetahno chera che deca ro yun ro che chenan ndutinan se, ne chi ro nan se. Tuhme necuan se, ne chedenune se. ¹⁹ Chihno min ne, cheh se, ne ndeva fuerza sahn. Quenan se neve ro min yan Damasco nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo.

Cahndudo Saulo Ndudo yahn Dendiohs yan Damasco

²⁰ Chihno min ne, canan cahndudo Saulo nduh cuan chete yaco, ne rahn ye te Jesucristo ne, ihyan min che Daya Dendiohs. ²¹ Nducoyaca ihyan che rihnevan ye ne, rahn ino ye, ne retumarune vih ye:

—¿A ndiyu sahn tih che redin tan se yan Jerusalén nduco ihyan che ritahno ye Jesús? ¿A ndiyu sahn tih che nda se muhn cava che quenda se ihyan che ritahno ye ihyan min, necah se ihyan tah chidocuyan ndinan?

²² Ate Saulo ne, nde tahque numa ino se rahndudo se che cuaco te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense. Nde nan che ametah deh che cahma ihyan nación yahn Israel che vate ye min yan Damasco.

Chano Saulo

²³ Chihno ndeh ro ne, ihyan nación yahn Israel chahn ne, ntuhno ye cava che cahno ye Saulo, ²⁴ ate checadino se. Nde ro nde rahn rano ihyan chahn sahn nduh cuan chende chan yahn yan me cava che cahno ye sahn. ²⁵ Ate ama vino ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ndedevah

ye sahn chete ama cuahte chahte nan chete che ndi chan yahn yan me, ne tihca chi che ndevahn se.

Nta Saulo yan Jerusalén

²⁶ Cuahn che nta Saulo yan Jerusalén ne, nahn conduco se ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ate nducoyaca ihyan chahn ne, vah ye, te rahco ye te co hua cuaco che a ritahno se Dihvo vo. ²⁷ Ate Bernabé ne, quenda ye Saulo nan ihyan apóstol chahn, ne necah cuande ye ihyan nduhca che chihnde ro Dihvo vo nan se cuahn yune man, nduhca che yahve ye sahn man, nduhca che numa ino se cahndudo se yan Damasco vederihquentiyon yahn Dihvo vo man. ²⁸ Tuhme chinduco Saulo ihyan apóstol chahn, ne quenán se min yan Jerusalén. ²⁹ Numa ino se rahndudo se vederihquentiyon yahn Dihvo vo, riyahve se ihyan, ndata yahn Israel, che rente ye devaco griego. Ate ihyan chahn ne, rinuhn ino ye taca co cahno ye sahn. ³⁰ Cuahn che checadino ihyan che ritahno ye Dihvo vo che tihca ne, quenda ye sahn yan Cesarea, ne ndedechuh ye sahn yan vaco se Tarso.

³¹ Tahn min ne, numachahte estado yahn Judea man, Galilea man, nación yahn Samaria man ne, nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, cheguan redin tan ihyan nduco ye, ne a ndevate tahn ye, rendeva ye yavenan Dihvo vo Dendiohs numacuahn vedeneacun. Renecah yan Vaco Ndah yahn Dendiohs chedave yahn ihyan chahn, ne redin Dendiohs che ama yahn ihyan ritahno ye Dihvo vo, rinduco ye ihyan.

Ndoyahn Eneas

³² Cuahn che quechica Pedro, rahndudo ye van ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, chahn ye, chendi-hchero ye ihyan che vate ye yan Lida. ³³ Min ntaca ye ama

sahn cah che duche se Eneas. A nine nduyo ndi cheche se, quendite se nan yundo. ³⁴ Rahn Pedro ri ye sahn:

—Eneas, Dihvo vo Jesucristo din ye che ndoyehn. Cuenecuen, condihte ndah yundo yehn.

Ndetahno ndoyahn Eneas, ne necuan se. ³⁵ Nducoyaca ihyan yan Lida man, yan Saron man, ndihchero ye che ndoyahn se, ne ama yahn ye chihcoman ye dehtenduh che ritahno ye ro menan, ne chitahno ye Dihvo vo Jesucristo.

Ntuche Dorcas

³⁶ Tahn min ne, chihnde ama ihyan ndahta yan Jope che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ihyan min ne, duche ye Tabita, ne che devaco griego ne, Dorcas. Ama ndah ihyan ye, ne ama yeno ye, rinan ye ihyan chevah. ³⁷ Chetah cah ihyan min, ne chih ye. Chihno nano ihyan tenahn me ne, chacondihte ndah ye ihyan chete cuarto che va nan o cuahto. ³⁸ Checadino ihyan che ritahno ye Dihvo vo che yan Lida quenán Pedro, ne nducote nino yan min ne, tahve ye o ihyan che cahn ye, ngua ye ihyan, ne rahn ye:

—Cuhn vo nduco ne yan Jope tenun tenun no.

³⁹ Tuhme cuahn Pedro nduco ihyan chahn, ne cuahn che nda ye min ne, quenda ihyan chahn ihyan chete vah nan che quendite tenahn me. Min chenun nducoyaca ndahta vah, ama raco ye, ne nahme ye Pedro vestido man, coyano man, che ndahyon tenahn me ro che quenán ye iyehense. ⁴⁰ Chihquentiyon Pedro che ndiquenda vah nducoyaca ihyan chahn, ne chentihya ye, covah ye. Ndi chero ye tenahn me, ne rahn ye:

—Tabita, cuenecuen.

Ndetahno nahne ye ndutinán ye, ne ndihchero ye Pedro, ne necuan ye, va ye nan yundo. ⁴¹ Tuhme chetah Pedro tah ye, ne ndedecuan ye ihyan. Cah ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo man, ndahta vah

chahn man, ne nahme ye ihyan ndahta me che a ntuche ye van tenahn. ⁴² Nducoyaca ihyan yan Jope ne, checadino ye yahn vederihno me, ne ama yahn ye chitahno ye Dihvo vo. ⁴³ Rahn quenán Pedro min yan Jope, ndevaco Simón, ama sahn che redin dave se ima.

10

Chahn Pedro ndevaco Cornelio

¹ Min yan Cesarea chihnde ama capitán che duche se Cornelio, che ndi cuande se compañía che duche Italiana.

² Sahn min nduco nducoyaca ihyan yahn se che chenun ye ndevaco se ne, rendeva se yavenan Dendiohs numacuahn vedeneacun. Ama recah se tume che rinan se ihyan nación yahn Israel, ne revah se ro ro. ³ Ama ro, tenduh nan rahco ino a chino ne, chinahn ama vederihno nan se, ndihchero ndah se ama ángel yahn Dendiohs che chenda ye nan quenun se, ne yahve ye sahn:

—¡Cornelio!

⁴ Ama dihya se chi, ndihchero se ángel me, ne tumerune se ihyan:

—Dihvé, ¿deh nahn ne ne?

Ndahconan ángel me yahn se:

—Dendiohs, a chihnevan ye che revah, ne ndihchero ye che redin vedevahino nduco ihyan chevah. ⁵ Man ne, cuedechoh ihyan che cahñ ye yan Jope, ngua ye Simón che namin duche ye Pedro. ⁶ Quenan ye ama vah che nti nino nuniyahn, vaco ama sahn redin dave ima che namin duche se Simón. Ihyan min cahma ye co ye di deh che va che din.

⁷ Cuahn che conahn ángel me ne, cah Cornelio o sahn decahya yahn se nduco ama sandado che quenán se ndevaco se che namin ritahno se Dendiohs. ⁸ Chihno necah cuande se sahn nducuahn ne, dechuh se sahn yan Jope.

⁹ Tama ro me ne, tenduh nan inguiyahn ne, cuahn che a cuahn nino sahn chahn yan Jope ne, cocha Pedro tin vah yuto nan che quenan ye, cava che covah ye. ¹⁰ Ama chi cuico ye, ne numanahn che rindah che cheh ye ne, chinahn ama vederihno nan ye. ¹¹ Ndihchero ye nan ro ama che deca ro ama tino chahte tihca ro che nechiche nduh che cun esquina yahn, ne cochahn cuahn ndiyahn nino nan ye. ¹² Min chete tino me chenun nducoyaca nan ite che cun cah te man, cu man, yahda man. ¹³ Tuhme chihnevan ye ama ndudo che rahn:

—Pedro, cuihne ite sih, coheh ite.

¹⁴ Ate ndahconan Pedro:

—Dihvé, hua, te u ne, nde menahn metah chéh nde ama nan ite che chihnga te.

¹⁵ Ndaconan ndudo me:

—Cha che a nedin dave Dendiohs ne, hua quendi ndedecadine che chihnga.

¹⁶ Ino yune ndaconan ndihchero ye vederihno me. Tuhme conda tino me cuahn nan ro. ¹⁷ Nahmin che ama rendedecadino Pedro deh conahn vederihno me ne, sahn che dechuh Cornelio ne, a nda se chendevah, retumerune se ti che vaco Simón. ¹⁸ Tuhme tumerune se a min quenán ama ihyan che duche ye Simón che namin duche ye Pedro. ¹⁹ Rendedecadino ca Pedro yahn vederihno me cuahn che yahve Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan:

—Nda ino se, rinuhn se di. ²⁰ Cuenchehn, ne cuehn nduco se. Dehve rahque, te u dechuh sahn. ²¹ Tuhme cuenchahn Pedro cuahn nan che vatendi sahn che dechuh Cornelio, ne rahn ye ri ye sahn:

—U che rinuhn nchuhn. ¿Deh ntiyon cochi ne ne?

²² Ndahconan sahn chahn:

—Huate, capitán Cornelio dechuh ye nuhn. Ihyan min ne, ama ndah ihyan ye, ne rendeva ye yavenan Dendiohs. Nducoyaca ihyan nación yahn Israel ne, yahino ye ihyan.

Rahn ama ángel yahn Dendiohs ri ye ihyan che dechuh ye chehua ndih, çava che çahn ne ndevaco ye, cahnevan ye deh che va che çahma ne co ne ihyan.

²³ Tuhme rahn Pedro che conda sahn chahn chete vah, ne chahtenan se nduco ye. Nde tama ro me cuahn ye nduco se, nduco neve ihyan yan Jope che ritahno ye Dihvo vo. ²⁴ Nan che chi o ro me ne, nda ihyan chahn yan Cesarea, ne quenan rino Cornelio nduco nducoyaca ihyan yahn se man, amigo yahn se man, che ndiyahve se. ²⁵ Cuahn che nda nino ihyan chahn vaco Cornelio ne, quenda se vah çava che nevahnevan se Pedro, ne chehntihya se nan ye, rendeva se yavenan ye. ²⁶ Ate ndedecuan Pedro sahn, ne rahn ye:

—Cuenecuen, cuandi. Hua ndahca che ndeva yavenan, te u ne, ihyan iyehne u nduhca di.

²⁷ Ca rahn ca rica ye, chenda ye chete vah, ne ndihche ye che ama yahn ihyan ndi dama ye min. ²⁸ Tuhme rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn ne, a devano ne te çahnda va yahn nuhn, ihyan nación yahn Israel, che çahn nuhn ndevaco ihyan tama nación man, che conduco nuhn ihyan chahn man. Ate Dendiohs ne, te ye, checadinó te hua quendi ndedecadinó che hua ndahca che codama nuhn nduco ihyan tama nación. ²⁹ Chemin che cuahn che tahve nchuhn che chehua u ne, ndetahno cochí, hua chacotahn. Man ne, nahn cadinó deh cuande che tahve ne che chehua u.

³⁰ Tuhme ndahconan Cornelio:

—A man cun ro, co tenduh ura cuh ne, va yahrté man, revah man, muhn chete vacó, cuahn che chihnde ro ama ángel, quenun ye tino che tuno diyahn ro. ³¹ Rahn ye ri ye u: “Cornelio, chihnevan Dendiohs che revah, ne ndihchero ye che redin vedevahino nduco ihyan chevah.

³² Man ne, cuedechoh nde yan Jope che ngua Simón che

namin duche ye Pedro. Quenan ye ama vah che nti nino nuniyahn, ndevaco ama sahn che redin dave ima, che namin Simón duche se.”³³ Chemin che a ndetahn dechúh che chehua ndih. Ndahca din ne che cochi ne. Man ne, nto dama nducoyaca nuhn muhn nan Dendiohs cava che cahnevan nuhn nducuahn che chihquentiyon ye che cahma ne.

³⁴ Tuhme cahndudo Pedro:

—Man ne, a chenahn te Dendiohs che cuaco niyon ne, hua retendah nun ye ihyan,³⁵ te dama no yahino ye nducoyaca ihyan adecotino nación yahn ye, ndete che rendeva ye yavenan ye man, redin ye che ndah man.³⁶ Dendiohs ne, dechuh ye Jesucristo, Dihve nducoyaca ihyan, van ihyan nación yahn Israel, cava che cuahndudo ye ndudo ndah yahn che ndo yan Dendiohs nduco ihyan iyehkse.³⁷ Nchuhn ne, a devano ndah ne yahn nducuahn che coman chinahn numachahte nación yahn Israel, canan nde estado yahn Galilea, cuahn che a chuh che cahndudo Juan Bautista man, chehdenune ye ihyan man.³⁸ A devano ne te Dendiohs ne, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye Jesucristo yahn yan Nazaret, ne ndahco ye vederihquentiyon chahte tah ye. Ihyan min ne, quechica ye, redin ye che ndah, ne rendedevahn ye ihyan che rechuhrihn ye, redin chundah. Tihca redin ye, te quenan cuma ye vederihquentiyon yahn Dendiohs.³⁹ Nuhn racotuhn nuhn ndudo cuaco yahn nducuahn che din Dihvo vo Jesucristo numachahte nación yahn Israel man, yan Jerusalén man. Ihyan min ne, nahn yah se ihyan nan ama cruz, chihno se ihyan.⁴⁰ Ate chihno ino ro ne, ndedetuhche Dendiohs ihyan, ne cahnevan ye che quechica ro ye van nuhn.⁴¹ Hua quechica ro ye van nducoyaca ihyan yan, ate quechica ro ye van nuhn che a tendah nun Dendiohs nuhn nde ro menan cava che

cuacotuhn nuhn ndudo yahn che tihc̄a chi. Cuahn che a ntuche ye v̄an ten̄ahn ne, d̄ama cheh nuhn, d̄ama chih nuhn nduco ye. ⁴² Chihquentiyon ye che cuahndudo nuhn n̄an ihyan che ndahco Dendiohs vederihquentiyon tah ye c̄ava che teche c̄ade ye yahn nducoȳaca ihyan che chenduche ye m̄an, che ndih ye m̄an. ⁴³ A yahn ihyan min che dirun nducoȳaca ihyan profeta nde a r̄ahn me. Dirun ye te nducoȳaca ihyan che cotahno ye ihyan min ne, nchahco Dendiohs nunde yahn ye che cuande yahn ihyan min.

⁴⁴ Nde metah cuihno cuahndudo Pedro cuahn che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nducoȳaca ihyan che rihnevan ye ndudo me. ⁴⁵ Ihyan nación yahn Israel che ritahno ye Dihvo vo che nduco ye Pedro ne, āma cuahn ino ye chi yahn che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nde ihyan t̄ama nación. ⁴⁶ Devano cūaco ye te quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan chahn, te rente ye t̄ama te o n̄an dev̄aco m̄an, rendeva ye yaven̄an Dendiohs m̄an. ⁴⁷ Chemin che r̄ahn Pedro:

—¿A va duh che c̄ahco t̄an che cuedenune ihyan chuhn?, te a quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan nduhc̄a che quenun uvo.

⁴⁸ Tuhme chihquentiyon ye che cuedenune ihyan chahn, cuah ye Dihvo vo Jesucristo. Chihno min ne, chica ihyan chahn favor Pedro che conan ye neve ro nduco vih.

11

Nec̄ah cuande Pedro ihyan ndiȳaco che vate ye ȳan Jerusalén

¹ Ihyan apóstol chahn nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo che vate ye est̄ado yahn Judea ne, checadino ye te nde ihyan t̄ama nación a chitahno ye Ndudo yahn Dendiohs. ² Cuahn che nt̄a Pedro ȳan Jerusalén ne, ihyan

nación yahn Israel che ritahno ye Dihvo vo ne, rahva ye nduco ye. ³ Tumerune ihyan chahn:

—¿Dehco che chehn vaco ihyan tama nación, cheh dama nduco ye ne?

⁴ Tuhme necah cuande Pedro ihyan chahn nducuahn che chi:

⁵ —Ama ro cuahn che quenán yan Jope ne, ura che reváh ne, chinahn ama vederihno nán. Ndiheró ama che deca ro tino chahte tihca ro, ne nechiche nduh che cun esquina yahn, chica nan ro, cochahn cuaco nan che quenún. ⁶ Cuahn che chihco ndáh cudado deh chenun chete ne, ndihcheró ite che cun cah te man, ite chano man, cu man, yahda man, ⁷ ne chihneván ndudo che rahh: “Pedro, cuihne ite sih, cocheh ite.” ⁸ Ate ndahconán: “Dihvé, hua, te nde menahn metah chéh nde ama ite che chihnga te.” ⁹ Tuhme ndaconan ndudo me nde nan ro: “Cha che u, Dendiohs, a nedin davé ne, hua quendi ndedecadine che chihnga.” ¹⁰ Ino co ndaconan chinahn vederihno me nán, ne conda cuahn nan ro. ¹¹ A ura min no nda ino se che rinuhn se u, che chica se nde yan Cesarea. ¹² Chihquentiyon Vaco Dendiohs che hua dehve rahcó, cahn nduco se. Namin an dino vo chuhn ne, chinduco ye u, chahn nuhn vaco ama sahn, ¹³ che nte cuande se nuhn che ndihchero se ama ángel che chandi ye, chihto nan se ndevaco se, ne tuhca rahh ye ri ye sahn: “Cuedechoh che ngua Simón che namin duche ye Pedro, quenán ye yan Jope. ¹⁴ Ihyan min cahma ye co ye di nduco ihyan yehn deh va che din nchuhn cava che ndevahn ne.”

¹⁵ Cuahn che chihno nte sahn min ne, canan cahndudó. Ate numanahn che cahndudó ne, adenan quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan chahn nduhca che quenun uvo ro menan me. ¹⁶ Tuhme necahcó che rahh Dihvo vo: “Juan ne, chehdenune ye ihyan, ate nchuhn ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn.” ¹⁷ Nducote man Dendiohs

din ye nduco ihyan chahn nduhc̄a che din ye nduco uvo che chitahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, ¿duh u c̄ava che din vahché yahn Dendiohs?

¹⁸ Cuahn che chihnevan ihyan chahn ne, chahtediñ chende ye, ne ndeva ye yavenan Dendiohs, ne rahn ye: “Tuhme ne, rahneñun Dendiohs che nto ino ihyan t̄ama nación nunde yahn ye, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.”

Ihyan yan Antioquía che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹⁹ Cuahn che chuh che chih Esteban ne, canan redin tan ihyan nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chano ihyan chahn. Nahñ ye ne, cuahn ye nde nación yahn Fenicia man, Chipre man, yan Antioquía man. Min chacotuhñ ye Ndudo yahn Dendiohs atenan van ihyan nación yahn Israel, te van ihyan t̄ama nación ne, hua chacotuhñ ye ndudo me. ²⁰ Ate neve ihyan nación yahn Chipre man, yan Cirene man, cuahn ye yan Antioquía, ne ihyan chahn chacotuhñ ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo nde van ihyan t̄ama nación. ²¹ Nducote chenac̄a cuma ihyan chahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo ne, ama yahn ihyan chihcoman ye dehtenduh che ritahno ye ro menan me, ne chitahno ye Dihvo vo.

²² Cuahn che checadino ihyan che ritahno ye Dihvo vo che chenac̄a ye yan Jerusalén ne, dechuh ye Bernabé nde yan Antioquía. ²³ Cuahn che nda Bernabé min ne, ndihchero ye che ama va vedeyahino yahn Dendiohs van ihyan chahn, ne ama chi yeno ye. Yahve ye ihyan chahn che quendi ye numa ino ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo. ²⁴ Tihc̄a din Bernabé, te ama ndah ihyan ye man, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, numa ino ye ritahno ye man. Yan min ne, ama yahn ihyan chitahno ye Dihvo vo.

²⁵ Chihno min ne, cuahn Bernabé yān Tarso, ngua ye Saulo. Cuahn che ntāca ye ihyan ne, ndaconan ye nduco vih yān Antioquía. ²⁶ Min chahtenan ye āma nduyo nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo, chicuahn ye āma yāhn ihyan. Min yān Antioquía cade canān ihyan rāhn ye yāhn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo te cristiāno ye.

²⁷ Tāhn min ne, āma o ihyan che recadino ye yāhn che va che co ne, chica ye yān Jerusalén, ne ndā ye min yān Antioquía. ²⁸ Āma cha ihyan chahn che duche ye Agabo ne, din Vaco Dendiohs che checadino ye che āma cuhnde cuico numachahte iyehense. Chandi ihyan min nān ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne rāhn ye che tihcā va che co. Ndudo min ne, chinahn adiva cuahn que quenān Claudio emperador. ²⁹ Tuhme ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo che vate ye min yān Antioquía ne, nte cade ye nduco vih che nedin dama ye tume nduhva che tuno tāh ye, dechuh ye yāhn dihno vo che vate ye estado yāhn Judea cāva che conan ye ihyan. ³⁰ Tihcā din ihyan chahn, ne dechuh ye Bernabé nduco Saulo, quenda ye tume me, necāh ye tāh intiyāhn yāco che vate ye min.

12

Chihno se Jacobo mān, chaconuhn se Pedro vācoyāhn mān

¹ Tāhn min ne, redin tān rey Herodes nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ² Jacobo, dihno Juan ne, chihquentiyon rey me che chihno se ihyan nduco espada, ³ ne nducote ndihchero se che quenān ino ihyan naciōn yāhn Israel ne, namin din se preso Pedro. Ro che tihcā din se ne, ro vihco che reh ihyan pān che hua nduco yā yāhn. ⁴ Cuahn che a din se preso Pedro ne, chaconuhn se ihyan vācoyāhn, ne ntihyon āma sandādo chahtenan se cudādo ihyan, te chuh vihco me ne, nahn tendāh se ihyan, techecāde se yāhn ye, ne cāhno se ihyan nān ihyan

yan. ⁵ Ama vateyan sandado che redin se cudado Pedro che quenun ye vacoyahn, ne ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, revah ye numa ino ye cava ye.

Din Dendiohs che ndiquendah Pedro vacoyahn

⁶ Vino che co dave tama ro me che nahn tendah Herodes Pedro nan ihyan yan ne, quiyado ye chete vacoyahn me mendahn yahn o sandado, nchiche ye nduco o cadena. Sandado chenahn chahn ne, redin se cudado chende vacoyahn me. ⁷ Adenan chenda ama angel yahn Dihvo vo Dendiohs chete vacoyahn me, ne ama chiya dave. Denuhn nun angel me Pedro, ndedetuhche ye ihyan, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuenecuen tenun tenun no.

Ndetahno ntahte cadena che nchiche tah Pedro, ⁸ ne rahn angel me:

—Condahco chiche ima che renan chete, ne condonun cah ndaco yehn.

Cuahn che a va yan Pedro ne, ndaconan rahn angel me:

—Condonon tino tu yehn, ne cuiquendi u, cuhn vo.

⁹ Pedro ne, quendi ye angel me, nde hua devano ye a cuaco chemin, te rihno ye che rahco ye. ¹⁰ Chuh ye o cuan nan che chenun sandado, redin se cudado, ne cuahn che nda ye chendevah cu che a renda nan calle ne, nane man chendevah me. Ndiquendah ye, chica ca ye tah, ne conahn angel me. ¹¹ Tuhme chenahn Pedro, ne ndedecadino ye:

—Man ne, a devano cuaco te Dendiohs tahve ye ama angel yahn ye cava che ndedevahn ye u tah Herodes man, yahn nducuah che chenun ino ihyan nacion yahn Israel che cuahno co man.

¹² Pedro ne, ca rendedecadino ye yahn che tihca chi, ca rica ye, cuahn ye ndevaco Maria, chaco Juan Marcos. Min ndi dama ama yahn ihyan, revah ye. ¹³ Cuahn che

nda ye min ne, recah tah ye chendevah chahte man, riyahve ye man. Cuahn ama tahn dihn che duche te Rode, quendihchero te duh che riyahve. ¹⁴ Ate cuahn che ndonahn te ndudo Pedro ne, nducote ama yeno te ne, nde hua nahne te chendevah me. Ndaconan te, rano te, ngu te ndudo che nti Pedro chendevah. ¹⁵ Ihyan chahn ne, rahn ye ri ye tahn:

—¡Luco ri di, tahn dihn!

Ate tahn min ne, rahn te te cuaco che ihyan min. Tuhme rahn ihyan chahn:

—Ndiyuh ihyan min. Co ángel che redin cudado ihyan.

¹⁶ Numanahmin ne, quendi Pedro, recah tah ye chendevah. Cuahn ihyan chahn nahne ye chendevah me, ne cuahn che ndihchero ye Pedro ne, ama cuahn ino ye chi. ¹⁷ Ate din tah Pedro yahn ihyan chahn che cuahte dihn chende ye nahmin che necah cuande ye nduhca che ndetendah Dendiohs ihyan vacoyahn. Namin rahn ye:

—Cahma nchuhn co ne Jacobo man, dihno vo chenhahn man, nduhca che chi.

Tuhme chica ye min, cuahn ye tama cuan.

¹⁸ Cuahn che chi dave tama ro me ne, a ri rite co luco sandado chahn, te hua devano se deh chi nduco Pedro. ¹⁹ Herodes ne, dechuh ye che chinuhn Pedro, ne nducote hua ntaca ihyan ne, chica ye sahn chahn che necah cuande se ihyan deh chi. Tuhme chihquentiyon ye sandado chenhahn che cahno se sahn. Chihno min ne, chica Herodes min estado yahn Judea, ne cuahn ye quenau ye yan Cesarea.

Chih Herodes

²⁰ Herodes ne, tan ye nduco ihyan yan Tiro man, ihyan yan Sidon man, ate ihyan chahn ne, ntuhno ye cava che cahne ye nan Herodes. Yahve ye ama sahn ndinan yahn rey me che duche se Blasto, che cahma nan se ihyan, cava che

ndoyan rey me nduco ye. Tihca din ihyan chahn, te nan yahn yahn rey me, rica dehtenduh che reh ye. ²¹ Herodes ne, chihco vih ye ama ro cava che ndo dama ihyan chahn, ne nda ro min ne, ndonun ye tino che renun ye ura che retechecade ye. Chihnde ye nan che rihquentiyon ye, ne cahndudo ye, chihnevan ihyan chahn. ²² Tuhme rendeva ihyan chahn yavenan rey me, ne rah ye:

—Ihyan tih che rahndudo ye ne, jndiyu ihyan iyehmse ye, te Dendiohs ye!

²³ A ura min no chiya ama angel yahn Dendiohs, ne din ye che chetah cah Herodes. Chine ndah ihyan, ne ama yah vederih chih ye, te cah yune ye che ndeva ihyan yavenan ye, nduhca ndete che ihyan min che Dendiohs.

²⁴ Tahn min ne, ama retuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ri yahn ihyan che ritahno ye.

²⁵ Cuahn che a dinahn Bernabé nduco Saulo ntiyon che chahn ye ne, ndaca ye yan Jerusalén, conahn ye yan Antioquía, quenda nduco ye Juan Marcos.

13

Bernabé nduco Saulo ne, canan chahtechica ye cahndudo ye

¹ Van ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, che vate ye yan Antioquía ne, chenun van ihyan che rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs man, ihyan ricuahn man. Ihyan chahn ne, Bernabé man, Saulo man, Simón cuan man, Lucio yahn yan Cirene man, Manaén man, ihyan min che chihta ye dama nduco Herodes, gobernador yahn Galilea. ² Ama ro che vate ihyan chahn yahte man, revah ye man ne, rahn Vaco Ndah yahn Dendiohs nduco ye:

—Cuedechuh nchuhn Bernabé nduco Saulo che cah se, din se ntiyon che a necah che din se.

³ Tuhme chahte tun ihyan chahn yahte, ne covah ye. Chihno min ne, nahn tah ye ihyan che o chahn cava che nuhnde tah ye ntiyon min, ne dechuh ye ihyan, cuahn ye.

Cahndudo ihyan apóstol yahn yahn Chipre

⁴ Bernabé nduco Saulo ne, cuahn ye yan Seleucia nduhca che chihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs. Min chahtenun ye ama barco, ne cuahn ye yahn yahn Chipre. ⁵ Cuahn che nda ihyan chahn yan Salamina ne, canan rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs chete yaco. Juan Marcos ne, nduco se ihyan chahn, rinan se ihyan. ⁶ Chahtechica ye numachahte yahn min, ne nda ye yan Pafos. Min ntaca ye ama sahn, ndata yahn Israel, che duche se Barjesús. Sahn min ne, cuah se, ne redin ca se che Dendiohs rinan ye sahn. ⁷ Nduco se gobernador Sergio Paulo, ama ihyan che renahn ye. Ihyan min ne, tahve ye che chehua Bernabé nduco Saulo, te nahn cahnevan ye Ndudo yahn Dendiohs. ⁸ Ate sahn cuah me, che namin duche se Elimas ne, redin vahche se yahn ihyan chahn, te hua nahn se che cotahno gobernador me. ⁹ Tuhme Saulo, che namin duche ye Pablo ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan. Ndihche ro ndah ye sahn, ¹⁰ ne rahva ye nduco se:

—Di, ¡daya chundah! ¡Ama duhtuno ihyan di! ¡Ndere quechique, rihncneh! ¡Hua renan ine nde ama dehtenduh che ndah! ¡Dehco che hua reguen, redetohnen vederihquentiyon yahn Dendiohs? ¹¹ Man ne, Dendiohs din ye castigo di. Co ve nan, ne hua co ro nan.

Ndetahno chiya man nan se, ametah chi ro nan se. Canan rinuhn tah se duh che quendanan sahn, te hua ro nan se. ¹² Cuahn che ndihchero gobernador me che tihca chi ne, chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, te ama rahn ino ye yahn ndudo yahn Dihvo vo che ricuahn ihyan chahn.

Pablo nduco Bernabé ne, nda ye yan Antioquía, yahn yahn Pisidia

¹³ Pablo nduco combiero yahn ye ne, chahtenun ye ama barco, ne chica ye yan Pafos, nda ye yan Perge, yahn yahn Panfilia. Juan Marcos ne, chihcoman se ihyan chahn, ne conahn se yan Jerusalén. ¹⁴ Ihyan chahn ne, quendi ye yune yahn ye, chica ye yan Perge, ne nda ye yan Antioquía, yahn yahn Pisidia. Ama ro che rahte tuhno ihyan ne, chenda ye chete yaco yahn ihyan nación yahn Israel, chahte ye. ¹⁵ Cuahn che a chihno cahndudo ihyan ley che dirun Moisés man, ndudo che dirun profeta man ne, ihyan ndinan yahn yaco me ne, dechuh ye ndudo yahn ihyan chahn:

—Dihno nuhn, ndete che va ndudo che cahma ne nduco ihyan ne, co cahma ne meniyon.

¹⁶ Tuhme necuan Pablo, ne din tah ye che cuahteyan ihyan chahn, ne cahndudo ye:

—Nchuhn, ndata yahn Israel, che rendeva ne yave-nan Dendiohs, cuihnevan ne. ¹⁷ Dendiohs yahn nación yuhn vo Israel ne, tendahnun ye ihyan ndico yuhn vo. Cuahn che chenán ca ihyan chahn nación yahn Egipto ne, din ye che ama chi yahn ye, ne ndetendah ye ihyan numacuahn vederihquentiyon yahn ye. ¹⁸ Cuahn che chenán ihyan chahn yahn nan che metah duhva ne, din chahtino Dendiohs yahn ye tenduh o raco nduyo, ¹⁹ ne decuihno ye ndache nación min yahn yahn Canaán, ne cah ye yahn min ihyan chahn. ²⁰ Canan nde ro min, chete che cun ciento quenán o raco ndiche nduyo, nde ro che quenán ihyan profeta Samuel ne, raconahn Dendiohs juez che rihquentiyon ye ihyan chahn. ²¹ Tuhme chica ihyan chahn ama rey cava che cahcantiyon ye ihyan, ne cahnecun Dendiohs. Chaconahn ye Saúl, daya Cis, ndata yahn Benjamín, cava che co se rey yahn ihyan chahn

o raco nduyo. ²² Cuahn che tuno ro ne, Dendiohs ne, chehnevi ye Saúl. Cah ye vederihquentiyon me David, ne rahn ye: “David, daya Isaí ne, ama sahn che renevahneacun se che náhn, ne dinahn se nducuahn che cahcantiyón.” ²³ Van ndata yahn David ne, ndedecuan Dendiohs Jesucristo, nduhca che a cah ye ndudo yahn ye cava che ndedevahn ye ihyan nación yahn Israel. ²⁴ Numanahn che metah nda Jesucristo ne, nda Juan, cahndudo ye che nto ino nducoyaca ihyan nación yahn Israel nunde yahn ye, ne cuedenune ye. ²⁵ Cuahn che a nino cuihno ntiyon yahn Juan ne, rahn ye: “Co rahco nchuhn te u ne, ihyan che chenán rino ne, ate ndiyu u, te adive ne, cochi ama ihyan che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. U ne, nde hua rignon chihve u cava che co mozo yahn ihyan min, ntahte correa yahn ndaco yahn ye.”

²⁶ Nchuhn dihnó, ndata yahn Abraham, che rendeva ne yavenan Dendiohs, a dechuh ye ndudo cuh yahn ne cava che ndevahn ne. ²⁷ Ihyan yan Jerusalén nduco ihyan ndinan yahn ye ne, hua checadino cuaco ye deh vederihquentiyon quenán cuma Dihvo vo Jesucristo, nde hua chenahn ye che dirun ihyan profeta, andahre ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan, rihnevan ye ndudo min, rahndudo ihyan chete yaco. Chemin che chihco cade ye che cahno se ihyan min, ne nduco chemin chinahn nducuahn che dirun ihyan profeta chahn. ²⁸ Andahre metah nde ama nunde yahn Dihvo vo, ate chica ihyan chahn che cahcantiyon Pilato che cahno sandado ihyan. ²⁹ Cuahn che a din ihyan chahn nducuahn che a va cade che cuahno Dihvo vo co, nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs ne, ndedevah ye ihyan nan cruz, ne chacondihte ye ihyan chete ama yayan. ³⁰ Ate Dendiohs ne, ndedetuhche ye ihyan van tenahn, ³¹ ne ama ndeh ro chinduco ye ihyan che chica ye estado yahn Galilea, nda

ye nduco ye yan Jerusalén. Man ne, a ihyan chahn che racotuhn ye ndudo yahn ihyan min van nducoyaca ihyan.

³² 'Namin nuhn ne, rahndudo nuhn nan nchuhn yahn ndudo ndah che cah Dendiohs ihyan ndico yuhn vo. ³³ Man ne, a dinahn Dendiohs ndudo min, te a ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo cava uvo, nduhca che a ndirun nan Salmo o tuhca: “Di che Dayá. Man ro cuh ne, a chihco ró di nan nducoyaca ihyan, cava che codevano ye te Daya mán di.” ³⁴ Namin tama cuan nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun tuhca: “U, Dendiohs, din yahinó nchuhn nduhca che a cah ndudo yahn David.” Nduco ndudo cuh ne, chihco ro ye che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo van tenhahn cava che hua cha ye. ³⁵ Namin va tama ndudo che ndirun nan tama Salmo tuhca: “Hua cuahnecon ne che cha Daya ne.” ³⁶ Me David ne, a devano vo che, nduhca che chihquentiyon Dendiohs ne, chichihve ye nan ihyan che vate ye ro che quenán ye iyehne. Tuno ro yahn ye ne, namin chih ye nduhca ihyan ndico yahn ye, ne cha ye. ³⁷ Ate ihyan min che ndedetuhche Dendiohs ihyan ne, hua cha ye. ³⁸ Nchuhn, dihnó, cudevano ne te che cuande yahn ihyan min ne, co ndaca ne vederenchahco yahn nunde yahn ne. Chu che rahndudo nuhn nan ne. ³⁹ Che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo ne, nducoyaca ihyan che ritahno ye ihyan ne, rendaca ye vederenchahco yahn nunde yahn ye, che hua ndaca ihyan ro che rihquentiyon ley che dirun Moisés. ⁴⁰ Man ne, cuihco nchuhn cudado che hua conahn nduco ne nduhca che dirun ama cha ihyan profeta tuhca:

⁴¹ Nchuhn che duche rino ne, condihche ne.

Cuahn ino ne, ne cuih ne, te ro che vate ne ne,

u, Dendiohs, dín vederihno rahte, che nde hua cotahno ne, andahre cahma ihyan co ye nchuhn.

⁴² Cuahn che ndiquendah Pab̄lo nduco combiero yahn ye chete yāco me ne, ihyan che hua ndata yahn Israel ne, chica ye che ndaconan cuahndudo ye yahn dehtenduh che tuhchan, ndate che tāma, ro che rahtetuhno ihyan.

⁴³ Cuahn che a conahn ihyan ne, ama yahn ihyan naci3n yahn Israel mān, ihyan tāma naci3n mān, che ritahno ye numa ino ye nduco vih ne, cuahn ye nduco Pab̄lo nduco Bernabé. Ama riyahve ye ihyan chahn che quendi ye numa ino ye, cotahno ye, ne hua cahcoman ye Dendiohs, ihyan min che redin yahino ye ihyan.

⁴⁴ Tāma ndate me, ro che rahtetuhno ihyan ne, ndo dama a nahn numa yān, ihyan che nahn cahnevan ye Ndudo yahn Dendiohs. ⁴⁵ Ate cuahn che ndihchero ihyan naci3n yahn Israel chahn che ama yahn ihyan ne, chi ve ye, ne canan ruhn chende ye nduco Pab̄lo mān, rahn tān ye mān. ⁴⁶ Tuhme Pab̄lo nduco Bernabé ne, numa ino ye rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn, ihyan naci3n yahn Israel, a cava nchuhn menan vihca che rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs. Ate mān ne, nducote hua nahn nevahnecon nchuhn mān, rahco ne te dehve rendotenan ne mān ne, cahcoman nuhn nchuhn, ne cuahndudo nuhn, cahnevan ihyan tāma naci3n. ⁴⁷ Va che dinahn nuhn nduhca che chihquentiyon Dihvo vo Jesucristo nuhn tuhca:

Tendah nūn di cava che cuahndode ndudo yāhn van ihyan nducuahn naci3n.

Nde numachahte iyehnse, nducoyāca ihyan che nevahnecon ye ndudo yāhn, ndevahn ye.

⁴⁸ Cuahn che chihnevan ihyan tāma naci3n che chenun ye min che tihca rahn ihyan chahn ne, ama chi yeno ye, ne nevahnecon ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo. Van ihyan chahn ne, chitahno nducoyāca ihyan che a va cade che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁴⁹ Tihca

chetuhn ndudo yahn Dihvo vo numachahte yahn min. ⁵⁰ Ate ihyan nación yahn Israel chahn ne, chinun ye ama o sahn nahñ nduco ama o tahn ndahta che ndah ihyan te, che renevahnecun ihyan yan tahn. Tihca ndedecuan ihyan chahn ihyan che chi tan ye nduco Pablo nduco Bernabé nde cande che ndetendah ye ihyan yahn min. ⁵¹ Tuhme chihde ihyan chahn ndaco yahn ye, chihtera ye yuniyahn cava che nahma ye ihyan yan min te hua ndahca din ye che hua nevahnecun ye Ndudo yahn Dendiohs, ne cuahn ye yan Iconio. ⁵² Me ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ama yeno ye, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan.

14

Pablo nduco Bernabé ne, nda ye yan Iconio

¹ Cuahn che nda Pablo nduco Bernabé yan Iconio ne, chenda ye chete yaco, ne ama ndahca cahndudo ye. Chemin che ama yahn ihyan nación yahn Israel man, ihyan tama nación man, chitahno ye. ² Ate ihyan nación yahn Israel che hua chitahno ye ne, chinun ye ihyan tama nación che ametah cotahno ye, cava che ndihche tan ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ³ Ama rahn chahtenan ihyan chahn min, ne rahndudo ye numa ino ye, chenan ino ye Dendiohs. Dendiohs ne, redin ye che re-nahn ihyan te cuaco che yahino ye ihyan iyehnse nduhca che rahndudo ihyan chahn, te cah ye vederihquentiyon ihyan cava che din ye vederihno. ⁴ Ihyan yan min ne, o cuan ndi ye. Ama cuan ye ne, rinduco ye ihyan nación yahn Israel, ne tama cuan ye ne, rinduco ye ihyan apóstol chahn. ⁵ Tuhme ihyan nación yahn Israel chahn nduco ihyan tama nación ne, ntuhno ye nduco intiyahn cava che din tan ye nduco ihyan apóstol chahn, cah ye tu ihyan. ⁶ Ate Pablo nduco Bernabé ne, checadino ye, ne chano ye,

cuahn ye yahn yahn Licaonia, yan Lистра man, yan Derbe man, nduh cuan nan che nino man. ⁷ Min chahtechica ye, cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs.

Ihyan yan Lистра ne, cah ye tu Pablo

⁸ Min yan Lистра va ama sahn che nenevadoh cah se nde ro che chihndeyan se, nde tah hua ri rica se. ⁹ Sahn min ne, va se, rihnevan se che rahndudo Pablo. Ndihchero ndah ye sahn, ne checadino ye te ritahno se che co din Dendiohs che ndoyahn se. ¹⁰ Tuhme cah ye yahn se:

—Cuenecuen, cuandi cuaque.

Ndetahno chandi cuaco se, ne canan rica se. ¹¹ Cuahn che ndihchero ihyan yan vederihno che din Pablo ne, nduco devaco yahn man ye, devaco yahn Licaonia ne, rah ye:

—O dendiohs yuhn vo, ndaconda ye ihyan, chiya ye iyehse.

¹² Rahn ihyan chahn te Bernabé ne, dendiohs yahn ye che duche ye Júpiter, ne Pablo ne, Mercurio, te ihyan min che rahndudo ye. ¹³ Chidocuyan yahn Júpiter che nti yaco yahn ye chihto yan me ne, nda ye, nda ye nanda man, itenine man, cava che cahno ye ite che co te vedino, ndeva ye nduco ihyan yan chahn yavenan Bernabé nduco Pablo. ¹⁴ Cuahn che checadino ihyan apóstol chahn che tihca ne, canan rendeh ye tino yahn ye cava che nahma ye che hua tihca din ihyan chahn, ne chenda ye van nducoyaca ye, rah ye:

¹⁵ —¿Dehco che tihca redin nchuhn?, te nuhn ne, ihyan iyehse nuhn nduhca nchuhn. A cava chemin che cochi nuhn, cahma nuhn nduco ne che cahcoman ne dehtenduh che tihchan che hua cochihve, ne cotahno ne Dendiohs, ihyan min che quenduche ye. A ihyan min che dendah ye nan ro man, iyehse man, nuniyahn man, nducuahn che va man. ¹⁶ Ro menan me ne, cah yune ye che quendi ihyan

yune yahn mān ye. ¹⁷ Ate hua chihcomān ye ihyan, te din ye che ndah nduco ye, chihco ro ye vedeyahino yahn ye. A Ihyan min che redin ye che ran co mān, che ndah ri chendata mān. Rihquechēh ye uvo mān, renecah yan ye chedave yuhn vo mān.

¹⁸ Andahre tihcā rahn Pablo mān, Bernabé mān, ate aconunde cuahn chicade chica tān ye che cahno ihyan yan chahn itenine che co te vedino, che ndeva ye yavenan ye.

¹⁹ Tuhme ndā neve ihyan, ndata yahn Israel, che chica ye yan Antioquía mān, yan Iconio mān, chinun ye ihyan yan, ne cah ye tu Pablo. Chihno min ne, co a ndih Pablo rahnco ihyan chahn, ne chihnda rudo ye ihyan nde cuahn chihto yan. ²⁰ Ate ura che ndi dama ihyan che ritahno ye Dihvo vo nan Pablo ne, necuan ye, ne conahn ye viyan nduco vih. Tama ro me ne, chica ye min nduco Bernabé, nda ye yan Derbe.

²¹ Min cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, ne ama yahn ihyan chitahno ye Dihvo vo. Chihno min ne, ndaconan ye, nchuh ye yan Listra mān, yan Iconio mān, nta ye yan Antioquía. ²² Queri ama yan nan che nchuh ye ne, renecah yan ye chedave yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne riyahve ye ihyan che quendi cotahno ye numa ino ye. Rahn ye ri ye ihyan chahn te va che ama chuhrihn ye muhn iyehnse, ate adive ne, cuahtenan ye vahchetero.

²³ Namin tendah nun ye neve ihyan queri ama cuan cava che co ye intiyahn yaco. Covah ye mān, chahte ye yahte mān, ne ndahco ye nducoyaca ihyan chahn che ritahno ye Dihvo vo tah Dendiohs.

Pablo nduco Bernabé ne, conahn ye yan Antioquía, yahn yahn Siria

²⁴ Chihno min ne, nchuh ihyan chahn yahn yahn Pisidia, ne nda ye yahn yahn Panfilia. ²⁵ Cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs yan Perge, tuhme cuahn ye yan

Atalia. ²⁶ Chahtenun ye ama barco, chica ye min, conahn ye yan Antioquía, a yan min che ndahn intiyahn yaco ihyan chahn tah Dendiohs che ama va vedeyahino yahn ye, cava che cahn ye nan ntiyon che man ne, a dinahn ye. ²⁷ Cuahn che a nta ye ne, nedin dama ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne necah cuande ye ihyan chahn nducuahn che din Dendiohs nduco ye man, nduhca che din Dendiohs che chitahno ihyan tama nación man. ²⁸ Pablo nduco Bernabé ne, ama rahn chahtenan ye yan min nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo.

15

Chi ama junta yan Jerusalén

¹ Tahn min ne, ama o sahn che chica se estado yahn Judea, nda se yan Antioquía ne, min chicuah se ihyan che ritahno ye Dihvo vo te cava che co ndevahn ye ne, va che conan seña ihyan nduhca che chihquentiyon Moisés. ² Pablo nduco Bernabé ne, riyahve ye sahn chahn che ndiyu tihca, ate ama chahtecuhn chende se nduco ye. Nducote hua chi chihnde cade min ne, nte cade ihyan che ritahno ye Dihvo vo che dechuh ye ihyan chahn nduco tama te o ihyan yan Jerusalén cava che nte cade ye nduco ihyan apóstol man, intiyahn yaco man.

³ Chica ihyan chahn yan Antioquía, chuh ye nación yahn Fenicia man, Samaria man, renecah cuande ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo che vate ye min, nduhca che chihcoman ihyan tama nación dehtenduh che ritahno ye menan, ne chitahno ye Dendiohs. Nducoyaca ihyan che chihnevan ye ndudo me ne, ama chi yeno ye.

⁴ Cuahn che nda Pablo nduco Bernabé min yan Jerusalén ne, nducoyaca ihyan ndiyaco man, ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, nevahne cun ye ihyan. Tuhme Pablo nduco Bernabé necah cuande ye ihyan

chahn yahn nducuahn che din Dendiohs nduco ye. ⁵ Ate ama o sahn fariseo che namin ritahno se Dihvo vo ne, chahtendi se, ne rahn se:

—Va che conan seña ihyan t̄ama nación che ritahno ye Dihvo vo man, va che dinahn ye ley che dirun Moisés man.

⁶ Tuhme ndodama ihyan apóstol chahn nduco intiyahn yaco cava che nte cade ye yahn chemin. ⁷ Cuahn che a ama ndeh rente ihyan chahn ne, chandi Pedro, ne rahn ye:

—Dihnó, a devano nchuhn te a rahn ne, van uvo ne, tendah nun Dendiohs u cava che cuahndudó Ndudo yahn ye, cahnevan ihyan t̄ama nación, ne cotahno ye.

⁸ Dendiohs che rendihche ye chedave yahn nducoyaca ihyan ne, te ye, checadino vo che ndeva ye ihyan chahn, te din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye ihyan, nduhca che quenun uvo. ⁹ Dendiohs ne, dama no yahino ye uvo nduco ihyan chahn, te namin ihyan chahn ne, nchahco ye nunde yahn ye yahn che chitahno ye. ¹⁰ ¿Dehco che retumarande nchuhn Dendiohs? Che tihca rihquentiyon ne ne, recah rihn ne ihyan t̄ama nación che ritahno ye Dihvo vo, te nducuahn che nahn ne che dinahn ye ne, nde ihyan ndico yuhn vo, nde man vo, hua chi dinahn vo. ¹¹ A devano vo te deman nduco vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo che ndevahn vo man, ihyan chahn man.

¹² Tuhme chahtedihi chende ihyan, ne chihcovan ye che necah cuande Pablo nduco Bernabé yahn vederihno che din Dendiohs nduco ye van ihyan t̄ama nación.

¹³ Cuahn che chihno nte ihyan chahn ne, necuandi Jacobo, ne rahn ye:

—Dihnó, cuihcovan nchuhn che cahmá. ¹⁴ Simón Pedro ne, a neco ye uvo nduhca che din yahino Dendiohs ihyan t̄ama nación, ne tendah nun ye van ihyan chahn, ihyan che co yahn ye. ¹⁵ Tihca va che co, te a tihca dirun ama cha ihyan profeta tuhca:

¹⁶ Rahn Dendiohs: “Cuihno min ne, ndaconán, ne ndahco cadé vederihquentiyon yahn David che va man.

Dín che ndaconan ndo chahte man, che cahcantiyon man man,

¹⁷ cava che ihyan yahn nducuahn nación che a tendahnún ne, cotahno ye u che Dihve ye.”

¹⁸ Tihca rahn Dihvo vo Dendiohs, te ye, checadino vo dehtenduh che tuhchan nde a rahn me.

¹⁹ 'Chemin che rahn te hua ndahca che cah rihn vo ihyan nación chenahn che a chihcoman ye dehtenduh che ritahno ye ro menan me, ne chitahno ye Dendiohs.

²⁰ Tahque ndahca che dirun vo yahn ye che hua cheh ye che rihco ihyan nan che rahn ye dendiohs yahn ye man, che hua cheh ye yute yahn ite che hua ra yun yahn te man, che hua cheh ye yun man, che hua ndere cuahtenan ye nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn ye man. ²¹ Tihca din vo, te nducuahn yan, nde a rahn me, ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan ne, rahndudo ihyan ley che dirun Moisés, ne hua ndahca che din vo che co ndache ihyan che riquendi ye ley min.

²² Tuhme ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, nducoyaca ihyan chenahn che ritahno ye Dihvo vo man ne, nte cade ye, ne tendahnun ye o ihyan cava che dechuh ye ihyan nduco Pablo man, Bernabé man, yan Antioquía. Quendah yahn o ihyan che namin ndinan ye van ihyan che ritahno ye Dihvo vo. Ama ye ne, Judas, che namin duche ye Barsabás, ne tama ye ne, duche ye Silas. ²³ Nduco ihyan chahn ne, dechuh ye ama caca nan che dirun ye:

“Nuhn, ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, nducoyaca ihyan chenahn che ritahno ye Dihvo vo man ne, rente nuhn Dendiohs nchuhn, dihno nuhn, ihyan nación chenahn che vate ne yan Antioquía man, yahn yahn Siria man, Cilicia man. ²⁴ Checadino nuhn te ama o ihyan

che chica ye muhn, ne nda ye tan ne, redin vahche ye yahn nchuhn man, redetoh ye ino nchuhn man, che ndere ricuahn ye che va che conan seña nchuhn man, dinahn ne ley che dirun Moisés man. Hua ndiyu nuhn che dechuh nuhn ihyan chahn. ²⁵ A nte cade nuhn, ne tendahnun nuhn o dihno vo van nuhn, dechuh nuhn ihyan tan, quendihchero ye nchuhn dama nduco dihno vo che ama yahino vo ihyan, Bernabé man, Pablo man. ²⁶ Ihyan chahn che ndihco mendahn ye ihyan, redin ye ntiyon yahn Dihvo vo. ²⁷ Me ihyan che o che dechuh nuhn ne, Judas man, Silas man. A ihyan chahn che nte cuande ye nchuhn yahn nducuahn che nte cade nuhn. ²⁸ Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs nte cade nuhn che hua cah rih nuhn nchuhn nduco ama ndeh nan dehtenduh. Atenan dehtenduh che tuhchan, va che dinahn ne. ²⁹ Hua cheh nchuhn yute che rihco ihyan che ri vedino nan dehtenduh che redin ye dendiohs yahn ye man, hua cheh ne yun man, yute yahn ite che hua ra yun yahn te man, hua ndere cuahtenan ne nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn man ne man. Ndete che dinahn ne dehtenduh che tuhchan ne, ndahca din ne. Dendiohs conduco ye nchuhn.”

³⁰ Tuhme chica ye min, ne nda ye yan Antioquia. Nedin dama ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne necah ye caca me. ³¹ Cuahn che cahndudo ihyan caca me, chihnevan ihyan chahn ne, ama necah yan ye chedave yahn ye, ne chi yeno ye. ³² Judas nduco Silas ne, namin quenán cuma ye vederihquentiyon che rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, ne cuahn che cahndudo ye, chihnevan ihyan chahn ne, ama necah yan ye chedave yahn ye. ³³ Cuahn che a ndeh ro chahtenan ye min ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ndedechuh ye ihyan numacuahn vedeyeno yan Jerusalén. ³⁴ Ate Silas

ne, quenan ye min yan Antioquía. ³⁵ Namin Pablo man, Bernabé man, chahtenan ye min, ne nduco ama yahn ihyan ne, quendi ye, ricuahn ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man, rahndudo ye man.

Chahn Pablo tama yune cahndudo ye

³⁶ Adiva ne, rahn Pablo ri ye Bernabé:

—Cuhn vo tama yune nduco ne, quendihchero vo nducoyaca dihno vo che vate ye nducuahn yan nan che a chahtechico vo, cahndudo vo ndudo yahn Dihvo vo. Ndhichero vo taça chenan ye.

³⁷ Bernabé ne, nahn ye che cahn Juan Marcos, co nduco se ihyan. ³⁸ Ate Pablo ne, rahn ye te hua ndaḥca che quenda ye sahn yahn che, cuahn che chahn ye menan me ne, chihcoman se ihyan yahn yahn Panfilia, conahn se, ne hua quendi se nduco ye nan ntiyon. ³⁹ Nducote hua chidama ndudo yahn ye nduco vih ne, chihcoman vih ye. Bernabé ne, quenda ye Juan Marcos, ne chahtenun ye ama barco, ne cuahn ye yahn yahn Chipre. ⁴⁰ Me Pablo ne, quenan ino ye che conduco Silas ihyan. Covah ihyan che ritahno ye Dihvo vo çava che numacuahn vedeyahino conduco Dendiohs ihyan, ne cuahn ye. ⁴¹ Chuh ye yahn yahn Siria man, Cilicia man, renecaḥ yan ye chedave yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo.

16

Timoteo ne, chinduco se Pablo nduco Silas

¹ Pablo nduco Silas ne, chuh ye yan Derbe, ne nda ye yan Listra. Min va ama sahn che duche se Timoteo, che ritahno se Dihvo vo Jesucristo. Sahn min ne, daya ama ndahta nación yahn Israel che namin ritahno ye Dihvo vo. Chida se ne, ihyan nación yahn Grecia. ² Ihyan che vate ye yan Listra man, yan Iconio man, che ritahno ye Dihvo vo

ne, rahn ye yahn se che ndah ihyan se. ³ Pablo ne, nahn ye che conduco sahn min ihyan, ne nahn ye seña sahn cava che hua co yudo yahn ihyan nación yahn Israel che vate ye yahn min, te nducoyaca ye ne, devano ye te chida se ne, ihyan tama nación ye. ⁴ Nducuahn yan nan che renda ye ne, recah cuande ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo nduhca che chihco cade ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, che vate ye yan Jerusalén. ⁵ Me nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, riquendi ritahno ye numa ino ye, ne ro ro ne, ihyan che ranan ritahno ye Dihvo vo ne, rinduco ye ihyan chahn, ne ri yahn ye.

Chinahn ama vederihno, ne ndihchero Pablo ama sahn yahn yahn Macedonia van yahnde yahn ye

⁶ Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, hua cah yune che cah ihyan chahn, cuahndudo ye yahn yahn Asia. Chemin che chahtechica ye yahn yahn Frigia man, Galacia man, ⁷ nde nda ye nan ri vah yahn yahn Misia. Cuahn che chenan ye min ne, nahn cah ye yahn yahn Bitinia, ate hua cah yune Vaco Dihvo vo Jesucristo che cah ye. ⁸ Tuhme chuh dama ye yahn yahn Misia, ne nda ye yan Troas. ⁹ Min chinahn ama vederihno, ne ndihchero Pablo van yahnde yahn ye che nti ama sahn yahn yahn Macedonia nan ye, ne rica se favor ihyan: “Cahn ne yan vacó, Macedonia, conan ne nuhn.” ¹⁰ Ndetahn che ndihchero ye vederihno me ne, chihco yan nuhn dehtenduh yahn nuhn cava che cah nuhn yahn yahn Macedonia, te a devano cuaco nuhn te nahn Dendiohs che cah nuhn, cuahndudo nuhn Ndudo yahn ye min.

Pablo nduco Silas ne, nda ye yan Filipos

¹¹ Min yan Troas chahtenun nuhn ama barco, ne cuahn cuaco nuhn yahn yahn Samotracia, ne tama ro me ne, nda nuhn yan Neápolis. ¹² Chica nuhn min, ne nda nuhn yan

Filipos, yān che tahque chahte che co tāmā yān min yāhn yahn Macedonia. Yān min ne, Roma ndi cuande. Min chahtenan nuhn neve ro. ¹³ Ndā ro che rahte tuhno ihyān ne, cuahn nuhn cuāhn chihto yān. Ndā nuhn chendico nān che rahn ihyān, revāh ye. Min chahte nuhn, ne cahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs, chihnevan neve ihyān ndāhta che chi dāmā ye min. ¹⁴ Min nduco āma ndāhta yahn yān Tiatira che duche ye Lidia. Ihyān min ne, ihyān rendihcue tino morādo, ne ritahno ye Dendiohs. Rihnevan ye che rahndudo Pāblo, ne din Dihvo vo che chenahn ye ndudo me. ¹⁵ Ihyān min nduco ihyān ndevāco ye ne, chedenune nducoyāca ye. Chihno min ne, chica ye favor nuhn:

—A ndihche nchuhn che a chitahnó Dihvo vo Jesucristo. Cuhn vo nduco ne ndevācó, cuahtenan ne.

Tuhme din ye fuerza nuhn che chahtenan nuhn.

¹⁶ Āma ro ne, ura che cuahn nuhn, covāh nuhn ne, ndihchero nuhn āma tāhn dihn che quenun vaco chihngā tāhn, che recadino suerte yahn ihyān. Vate āma o dihve te, ne āma rendāca se tume nān ntiyon min. ¹⁷ Tāhn min ne, quendāh te nuhn, ne rah te:

—Ihyān chuhn ne, redin ye ntiyon yahn Dendiohs, ihyān min che āma yudo vederihquentiyon yahn ye, ne rahndudo ye ndudo nduhcā che co ndevahn ihyān.

¹⁸ A āma nde ro che tihcā redin te, nde nān che chi yudo yahn Pāblo, ne chaconan ye, ndihchero ye tāhn, ne rahn ye ri ye vaco chihngā che quenun tāhn:

—Numacuahn vederihquentiyon yahn Jesucristo, ráhn rí di, cuendiquendāh tāhn tih.

A ndetāhno ndiquendāh vaco me tāhn.

¹⁹ Cuahn che checadino dihve te che a ndiquendāh vaco chihngā me tāhn, che ametah ndāca se tume nān ntiyon min ne, chetāh se Pāblo nduco Silas, ne quenda se ihyān

ndevacoyan nan intiyahn. ²⁰ Chih nunde se yahn ye, ne rahñ se:

—Sahn chuhn ne, sahn naci3n yahn Israel, ne rendede-cuan se ihyan yan vaco vo. ²¹ Ricuahn se costumbre che hua co nevahñecun vo, nde hua co quendi vo, te uvo ne, Roma ndi cuando vo.

²² Tuhme chi tan ihyan yan nduco ihyan chahn, ne chihquentiyon intiyahn che cahñevi se tino yahn ye, ne cuahn se ihyan nduco nducodi. ²³ Chihno che ama chahn se ihyan ne, chih se ihyan vacoyahn, ne chihquentiyon se sahn che redin cudado vacoyahn me che din ndah se cudado ihyan. ²⁴ Sahn che redin cudado vacoyahn me ne, chih se ihyan chahn chete ama cuarto che va nde cuahn candevah chete vacoyahn me, ne chih chiche se cah ye nduco ama nan vihto che duche cepo.

²⁵ Tenduh nan mahñ yan me ne, revah Pablo nduco Silas, rita ye himno, rendeva ye yavenan Dendiohs, ne sahn preso che chenun se min ne, rihcovan se. ²⁶ A ura min no adenan ama nuhn yahn, nde name yahn vacoyahn me, ama chihde. Nane nducuahn chende vacoyahn me, ne chihno ntahte cadena che nechiche nducoyaca preso chahn. ²⁷ Sahn che redin cudado vacoyahn me ne, ntuche se, ne cuahn che ndihchero se che chendah chende vacoyahn me ne, tico se espada yahn se, nahn cahno man se sahn, te rahco se te co a chihno chano preso chahn. ²⁸ Ate cah Pablo yahn se:

—Hua te cahne man di, te muhn chenun nducoyaca nuhn.

²⁹ Tuhme chica se ama yahn, ne aderano se, chenda se nan che chenun preso chahn, nde tuno rendoh se che vah se, ne chehntihya se nan Pablo nduco Silas. ³⁰ Ndetahn ndetendah se ihyan chahn, ne tumerune se ihyan:

—¿Deh va che dín cava che ndevahn u ne?

³¹ Ndahconan ye yahn se:

—Cuitehne Dihvo vo Jesucristo, ne ndevahn di nduco ihyan ndevaque.

³² Tuhme cahndudo ihyan chahn ndudo yahn Dihvo vo, chihnevan se nduco nducoyaça ihyan ndevaço se. ³³ A ura min no chete rahñ, ñano se ñan ntāça yah yahn ihyan chahn. Tuhme chedenune se nduco nducoyaça ihyan ndevaço se. ³⁴ Chihno min ne, ndiquenda se ihyan chahn ndevaço se, ne cah se, cheh ye. Ama yeno se che chitahno se Dendiohs, ne ihyan ndevaço se ne, namin ama yeno ye che chitahno ye.

³⁵ Cuahn che a chi dave me ne, dechuh intiyahn sahn policia che cahma se nduco sahn che redin cudado vacoyahn me, che ntahte se Pablo nduco Silas. ³⁶ Tuhme rahñ sahn che redin cudado vacoyahn me ri se Pablo:

—A chihquentiyon intiyahn u che ntahté nchuhn. Man ne, co ndiquendañ ne, hua dehve rahco ne.

³⁷ Rahñ Pablo ri ye sahn policia chahn:

—Ihyan che ndi cuande ye Roma ne, rihquentiyon ley che hua co co ye castigo numanahn che metah cuhnde cade yahn ye. Nuhn ne, Roma ndi cuande nuhn, ate nchuhn ne, nde hua teche cade ne yahn nuhn, ne chahn ne nuhn ñan nducoyaça ihyan yan, chih ne nuhn vacoyahn. Man ne, ¿a rihco nchuhn che ndetendañ ne nuhn cuahn ndeh ne? Hua. Chi man intiyahn, ndetendañ ye nuhn.

³⁸ Nta sahn policia chahn, ne necah cuande se intiyahn chahn. Cuahn che checadino ye te ndi cuande ihyan chahn Roma ne, ama dihya ye chi, ³⁹ ne cuahn ye, ndaca ye che nchahconunde Pablo nduco Silas. Tuhme ndetendañ ye ihyan chahn, ne chica ye favor ihyan che ndaca ye yan min. ⁴⁰ Cuahn che ndiquendañ ye vacoyahn me ne, cuahn ye ndevaço Lidia, quendihchero ye ihyan chahn che

ritahno ye Dihvo vo. Chihno yahve ye ihyan chahn ne, chica ye min, ne cuahn ye.

17

Ndo dāma sahn yan Tesalónica, nahn cuahn se Pablo

¹ Pablo nduco Silas ne, chuh ye yan Anfípolis man, yan Apolonia man, ne nda ye yan Tesalónica, nan che nti ama yaco yahn ihyan nación yahn Israel. ² Pablo, nducote a ntiyon min nda ye ne, chahn ye yaco me, ne ino ndate, ro che rahte tuhno ihyan ne, rahndudo ye che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs, rihnevan ihyan yan min. ³ Rahndudo ye nduhca che va che chuhrihn Dihvo vo Jesucristo man, nduhca che chihno se ihyan man, nduhca che va che ntuche ye man. Namin rahn ye:

—Dihvo vo Jesucristo che rahndudó yahn ye nan nchuhn ne, a ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehkse.

⁴ Tuhme neve ihyan nación yahn Israel chahn ne, chitahno ye Dihvo vo, ne chinduco ye Pablo nduco Silas. Namin ama yahn ihyan nación yahn Grecia, che renevah-necun ye Dendiohs nde menan, nduco ama yahn ndahta nchico ne, chitahno ye Dihvo vo. ⁵ Ate sahn nación yahn Israel che hua chitahno se ne, chi ve se, ne din dāma se ama o sahn dahnde che duhtuno ihyan se, vatechica se viyan, ne chinun se sahn che ndedecuan se ihyan yan. Chahn se vāco ama ihyan che duche ye Jasón, rinuhn se Pablo nduco Silas cava che tendah vah se ihyan, necah se ihyan tah ihyan yan. ⁶ Nducote hua ntāca se ihyan chahn min ne, chihnda rudo se Jasón nduco ama o dihno vo che chenān ye min, quenda se ihyan nan intiyahn, ne cah se:

—Sahn che rinun se ihyan, rendedecuan se ihyan numachahte iyehkse ne, man ne, nda se muhn. ⁷ Jasón tih ne, retuma ino se sahn ndevāco se. Nducoyāca sahn

chahn ne, redetoh nan se ley yahn César, te rahn se te va tãma rey che duche ye Jesús.

⁸ Cuahn che chihnevan ihyan yan man, intiyahn man, che tihca ne, ama chi tan ye. ⁹ Ate Jasón nduco ihyan chenahn chahn ne, nedihve ye intiyahn, ne ntahte ye ihyan.

Pablo nduco Silas ne, nda ye yan Berea

¹⁰ Ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, a vino min no dechuh ye Pablo nduco Silas nde yan Berea. Cuahn che nda ye min ne, chenda ye chete yaco yahn ihyan nación yahn Israel. ¹¹ Ihyan nación yahn Israel che vate ye min ne, tahque renahn ye che co ihyan che vate ye yan Tesalónica, te nevahnecon ye Ndudo yahn Dendiohs numacuahn vedeyeno, ne ro ro rendihchenan ye Ndudo min cava che cadino ye a cuaco nduhca che rahndudo Pablo. ¹² Chemin che ama yahn ihyan chahn chitahno ye Dihvo vo Jesucristo. Namin van ihyan nación yahn Grecia, nde ndahta nchico man, nde chahn man, chitahno ye ihyan. ¹³ Cuahn che checadino sahn nación yahn Israel che vate se yan Tesalónica che quenan Pablo min yan Berea, rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs ne, chahn se min, chinun se ihyan yan, ndedecuan se ihyan. ¹⁴ Ate ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ndetahno dechuh ye Pablo cuahn chihto nuniyahn. A deman Silas nduco Timoteo chahtenan ye min yan Berea. ¹⁵ Me ihyan che chengu yune ye Pablo ne, chinduco ye ihyan nde yan Atenas. Ndetahno ndaconan ihyan chahn, nda ye ndudo yahn Pablo che cahn Silas nduco Timoteo, ntuno ye ihyan tenun tenun no.

Quenan Pablo yan Atenas

¹⁶ Numanahn che quenan rino Pablo che nda Silas nduco Timoteo min yan Atenas ne, ama rendedecadino ye

yahn ihyan yān min, te ndihche ye te āma vate dehtenduh che redin vahn ye dendiohs yahn ye. ¹⁷ Chemin che āma rente ye chete yāco nduco ihyan naci6n yahn Israel mān, ihyan tāma naci6n che renevahnecun ye Dendiohs mān. Namin rente ye ro ro nduco ihyan che chenun ye ndihve. ¹⁸ Āma o sahn che rahn se vededevano yahn Epicureo nduco tāma te o se che rahn se vededevano yahn estoico ne, canān rente se nduco Pāblo. Āma o se ne, tumerune se:

—¿Deh che rahn sahn tih che āma cahn̄da chende se?

Tāma te o se ne, rahn se:

—Cane racotuhn se ndudo yahn tāma te o dendiohs.

Tihca rahn sahn chahn, te rahndudo Pāblo ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo mān, yahn che va che ntuche tenahn mān. ¹⁹ Tuhme quenda se ihyan āma cuete che duche Are6pago nān che rendo dāma ihyan ndinān, rente cade ye, ne tumerune se ihyan:

—¿A nahn te cuande ne nuhn yahn ndudo ra che rahndudo ne ne?, ²⁰ te rente ne dehtenduh ndudo che hua nihnevan nuhn, ne nahn cadino nuhn deh conahn.

²¹ Tihca rahn se, te nducoyaca ihyan yān Atenas mān, ihyan naci6n chenahn che vate ye min mān ne, demān yahn dehtenduh che hua devano ye nahn nte ye mān, nahn cahnevan ye mān.

²² Tuhme chandi Pāblo min Are6pago nān nducoyaca sahn chahn, ne cahndudo ye:

—Nchuhn ihyan yān Atenas, rendihché te āma ritahno ne dendiohs yahn ne, ²³ te cuahn che quechicā, rendihcher6 yāco yahn nchuhn, ne namin ntacā āma nān ta nān che ndirun tuhca: “Nān ta yahn Dendiohs che hua rendihche ihyan.” Dendiohs min che rendeva nchuhn yavenān ye andahre hua rendihche ne ihyan ne, a ndudo yahn ye che rahndud6.

²⁴ 'A Dendiohs min che dendah ye iyehense nduco nducuahn che va. A Dendiohs min che rihquentiyon ye numachahte iyehense, nde nan ro man, nde ndiyahn man. Hua renun ye chete yaco che rihno ihyan, ²⁵ nde hua rendotenan ye dehtenduh che co din ihyan cava ye, te man ye redin ye che chenun ico nducoyaco vo man, rete ye vedevihche yuhn vo man, nducuahn dehtenduh che rendotenan vo man. ²⁶ A ihyan min dendah ye ama ndata no ihyan yahn nducuahn naci6n, ne chihquentiyon ye che cuahte ye numachahte iyehense. Chihco cade ye ro che cuahte ye man, nan che cuahte ye man. ²⁷ Nahn Dendiohs che nuhn ihyan iyehense ihyan ndete che ndaca ye ihyan, andahre cuaco te hua yahn quenan ye yahn queri ama vo. ²⁸ Hua yahn quenan ye, te a ihyan min che redin ye che chenun ico vo man, vatechico vo man, chenduche vo man. Namin rahn ama o ihyan devano yahn nchuhn ndudo cuh che dama: "Ndata yahn Dendiohs uvo." ²⁹ Tuhme, nducote ndata yahn Dendiohs uvo ne, hua ndedecadino vo che Dendiohs ne, ama mieca che ndindah nduco diyahnguan man, o diyahngua man, o tu man, che redendah ihyan nduhca che nahn man ye. ³⁰ Ro menan me ne, din chahtino Dendiohs vedetundo yahn ihyan, ate man ne, rihquentiyon ye ihyan che vate ye numachahte iyehense che nto ino ye nunde yahn ye, ³¹ te a ndihco cade ye ro che techecade ye numa cuaco yahn nducoyaca ihyan iyehense. A tendah nun ye ama ihyan che techecade ye menun ye, ne ndedetuhche ye ihyan min van tenahn. Nduco chemin ne, cah ye, checadino nducoyaca ihyan che tihca va cade.

³² Cuahn che chihnevan sahn chahn yahn che ntuche tenahn ne, nahn se ne, rihyon nan se Pablo, ne nahn se ne, rahn se:

—Tahque ndah tama ro cuahndudo ne, cahnevan

nuhn.

³³ Tuhme chica Pablo min, conhahn ye. ³⁴ Ate yan sahahn chahn ne, chenun neve ihyan che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne chinduco ye Pablo. Ama ye ne, duche ye Dionisio. Ihyan min ne, ama intiyahn yahn junta Areópago. Tama ye ne, ama ndahta che duche ye Dámaris. Namin te neve ihyan, chitahno ye Dihvo vo.

18

Nda Pablo yan Corinto

¹ Chihno min ne, chica Pablo yan Atenas, ne nda ye yan Corinto. ² Min ntaca ye ama sahahn, ndata yahn Israel, che duche se Aquila. Yahn yahn Ponto chihta se. Adive ne, chihnde se yahn yahn Italia. Nducote chihquentiyon emperador Claudio che ndaca nducoyaca ihyan, ndata yahn Israel, Roma, yahn yahn Italia ne, chica se min nduco ndahta yahn se che duche te Priscila. Pablo ne, cuahn ye, quendihchero ye ihyan chahn, ³ ne nducote dama ntiyon yahn ihyan chahn nduco ye, che rendhayon ye tino tu cava che co vah tino ne, quenan ye nduco ihyan chahn, din ye ntiyon nduco vih. ⁴ Ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan, rahn Pablo yaco. Min rahndudo ye, ne redin ye che renahn ihyan nacion yahn Israel man, ihyan tama nacion man.

⁵ Cuahn che nda Silas nduco Timoteo che chica ye yahn yahn Macedonia ne, chihcoman Pablo ntiyon che redin ye, ne rahndudo ye ro ro nan ihyan nacion yahn Israel. Rahndudo ye te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehnse. ⁶ Ate ihyan chahn ne, chi tan ye nduco Pablo, ne rahn tan ye nduco ye. Chemin che chihde ye tino yahn ye, cah ye, checadino ihyan chahn che ndaca ye min, cahcoman ye ihyan. Rahn ye:

—A man nchuhn chendihco ne nunde che conda ne, te u ne, a yahvé nchuhn. Man ne, cahn, cuahndudó, cahnevan ihyan nación chenahn.

⁷ Ndiquendah ye yaco min, ne cuahn ye vaco ama ihyan che duche ye Justo, che nti chihto yaco. Ihyan min ne, namin rendeva ye yavenan Dendiohs. ⁸ Ama intiyahn yaco che duche ye Crispo nduco nducoyaca ihyan ndevaco ye ne, chitahno ye Dihvo vo Jesucristo. Namin cuahn che chihnevan ama yahn ihyan yan Corinto Ndudo yahn Dendiohs ne, chitahno ye, ne chedenune ye. ⁹ Ama vino ne, chinahn ama vederihno nan Pablo, ne chihnevan ye che rahn Dihvo vo nduco ye:

—Cuiquendi, cuahndode. Hua te vah. Hua ngüen, ¹⁰ te u ne, nducó di, ne nde ama ihyan hua co nahn tah ye di cava che nuhn yah ye di. Cuiquendi, cuahndode, te muhn yan cuh ne, vate ca ama yahn ihyan che cotahno ye u.

¹¹ Chemin che quenan Pablo min yan Corinto ama nduyo quenan man, ricuahn ye Ndudo yahn Dendiohs, rihnevan ihyan chahn.

¹² Ate cuahn che quenan Galión gobernador yahn Acaya ne, ihyan nación yahn Israel ne, chi tan ye nduco Pablo, ne ndo dama ye, quenda ye ihyan nan se. ¹³ Rahn ye ri ye sahn:

—Sahnguh ne, rinun se ihyan che cotahno ye Dendiohs, ate hua nduhca che rihquentiyon ley.

¹⁴ Pablo ne, adeche cuanan cahma ye cuahn che rahn Galión ri se ihyan chahn:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, ndete che cava ama nunde chahte che nda ne sahn tih nan ne, va vedeyenó che techecadé yahn se. ¹⁵ Ate nducote deman ndudo man, che duche ihyan man, yahn ley yahn man nchuhn man ne, tan condihche ne taca techecadé man

ne, te u ne, nde hua nahn techecadé yahn dehtenduh che tihchan.

¹⁶ Chihno rah̄n se chemin ne, chihquentiyon se che ndiquend̄ah vah ihyan chahn. ¹⁷ Tuhme nducoyaca sahn nación yahn Grecia che nduco se min ne, tumangan se ihyan ndinan yahn yaco che duche ye Sóstenes, ne a min no chahn se ihyan. Gobernador ne, ndihchero se, ate nde hua tumac̄ah se.

Nta Pablo yan Antioquía, ne ndaconan cuahn tun ye che co ino yune, cuahndudo ye

¹⁸ Pablo ne, ndeh ro ca quenan ye yan min. Tuhme yahve ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chahtenun ye ama barco nduco Aquila nduco Priscila, ne cuahn ye nduco vih yahn yahn Siria. Min yan Cencrea, ura che ametah conun Pablo chete barco me ne, ndu rah tin ye cava che nahma ye che a tuno ro yahn ama ndudo che a necah ye Dendiohs ro menan. ¹⁹ Cuahn che nda ihyan chahn yan Efeso ne, Pablo ne, chihcoman ye Aquila nduco Priscila, ne cuahn ye yaco, nte ye nduco ihyan nación yahn Israel che rendo dama ye min. ²⁰ Ihyan chahn ne, chica ye favor ihyan che conan ca ye min, ate hua cahnecon ye. ²¹ Tuhme yahve ye ihyan chahn:

—Va che cah̄n yan Jerusalén cava che a min quenán nda ro vihco. Ate ndete che nahn Dendiohs ne, ndaconan tún, ndihchero vih vo.

Tuhme ndonun ye barco me, ne chica ye yan Efeso.

²² Cuahn che nda Pablo yan Cesarea ne, chahn ye yan Jerusalén, necah ye Dendiohs ihyan ndiyaco. Tuhme conahn ye yan Antioquía. ²³ Cuahn che a chi rah̄n che nta ye min ne, cuahn tun ye nduh yan nduh yan, yahn yahn Galacia man, Frigia man, renecah yan ye chedave yahn nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo.

Rahndudo Apolos yan Efeso

²⁴ Tahn min ne, ama ihyan, ndata yahn Israel, che duche ye Apolos ne, nda ye yan Efeso. Ihyan min ne, chihita ye yan Alejandría. Ama devano ye Ndudo yahn Dendiohs, ne ama ndahca rahndudo ye. ²⁵ Ndah nahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ne numa cuaco man, numa ino ye man, rahndudo ye yahn ye, andahre deman yahn che chehdenune Juan Bautista devano ye. ²⁶ Min chete yaco ne, tihca cahndudo ye numa ino ye, ne cuahn che chihno cahndudo ye ne, Aquila nduco Priscila ne, quenda ye ihyan deva vih, ne cah cuande ndah ye ihyan yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ²⁷ Cuahn che nahn cah Apolos yahn yahn Acaya ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, chinan ye ihyan, ne dirun ye ama caa yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo che vate ye yahn min cava che nevahnecon ye ihyan. Cuahn che nda ye yahn min ne, ama chinan ye ihyan chahn che numacuahn vedeyahino yahn Dendiohs chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ²⁸ te rihco ro ye nan nducoyaca ihyan te hua ndahca che rendedecadino ihyan naci3n yahn Israel, nde nan che cahma ye metah. Nduco Ndudo yahn Dendiohs ne, rech cuande ye ihyan chahn te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che va cade che ndedevahn ye ihyan iyehmse.

19

Nda Pablo yan Efeso

¹ Numanahn che quenán Apolos yan Corinto ne, chuh Pablo cuahn icoyahn, ne nda ye yan Efeso. Min ndihche ye neve se che ritahno se Dihvo vo Jesucristo, ² ne tumerune ye sahn:

—¿A quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn cuahn che chitahno ne Jesucristo ne?

Ndahconan sahn chahn:

—Nde hua nihnevan nuhn yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs.

³ Tuhme ndaconan tumerune ye sahn chahn:

—¿Taca chedenune nchuhn tuhme ne?

Ndahconan se:

—Chedenune nuhn nduhca che chehdenune Juan Bautista ihyan.

⁴ Rahn Pablo ri ye sahn:

—Juan ne, chehdenune ye ihyan cava che co ro che a nto ino ihyan chahn nunde yahn ye. Namin rahn Juan ri ye ihyan te va che cotahno ye ama ihyan che cochi ye adiva. A ihyan min che Jesús che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehse.

⁵ Cuahn che chihnevan sahn chahn che tihca ne, chedenune se, cah se Dihvo vo Jesucristo. ⁶ Nahn tah Pablo sahn, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs sahn, din che nte se tama te o devaca man, cahndudo se Ndudo yahn Dendiohs man. ⁷ Van nducoyaca ne, ri se tenduh ndichio ihyan se.

⁸ Numanahn che quenah Pablo min ino iyo ne, rahn ye yaco, rahndudo ye numa ino ye, redin ye che renahn ihyan yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ⁹ Ate ama yahn ihyan ne, nducote cheche chedave yahn ye ne, hua chitahno ye, ne chihnga rahn ye yahn ndudo ndah yahn Dendiohs. Chemin che Pablo nduco nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, chihcoman ye ihyan chahn, ne cuahn ye, ndo dama ye chete escuela yahn ama ihyan che duche ye Tiranno. Min cahndudo ye ro ro. ¹⁰ Chete che o nduyo quendi ye, rahndudo ye min, ne ama yahn ihyan, ihyan naci6n yahn Israel man, ihyan naci6n chenahn man, che vate ye yahn yahn Asia ne, chihnevan ye ndudo yahn Dihvo vo. ¹¹ Dendiohs ne, cah ye vederihquentiyon, quenah cuma Pablo, ne rinahn vederihno rahte. ¹² Nde tino che retoh Pablo, o payon yahn ye ne, riquenda ihyan,

renahn ye ihyan cah, ne rendoyahn ye, renahn ye ihyan che chenun vaco chihnga ihyan, ne rendiquendah.

¹³ Ate ama o sahn nación yahn Israel che vatechica se, rendetendah se vaco chihnga che chenun ihyan ne, nahn ndetendah se vaco chihnga nduco vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Rahn se ri se vaco chahn:

—Numacuahn vederihquentiyon yahn Jesucristo che rahndudo Pablo yahn ye ne, rihquentiyon nuhn nchuhn che ndiquendah ne.

¹⁴ Esceva, ama ihyan nación yahn Israel, che chidocuyan ndinan ye ne, vate ndache daya ye, ne sahn chahn ne, tihca redin se. ¹⁵ Ate ama yune cuahn che tihca rahn se nduco ama vaco chihnga ne, ndahconan vaco me yahn se:

—A rendihché Jesucristo. Namin a devanó duh che Pablo. Ate nchuhn ne, ¿duh nchuhn ne?

¹⁶ Tuhme sahn che quenun vaco chihnga me ne, tumangan se sahn chahn, ne chahn se sahn numacuahn vedetan, nde nan che din cuno se nducoyaca se. A devane sahn chahn man, ntaca yah se man, ndiquendah vah se, chano se. ¹⁷ Nducoyaca ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man, che vate ye min yan Efeso ne, checadino ye che tihca chi. Ama chahn ino ye, ne ndeva ye yavenan Dihvo vo Jesucristo.

¹⁸ Me ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ama yahn ye ne, ntuma ino ye nunde yahn ye che chitahno ye vedecuah ro menan me. ¹⁹ Namin ama yahn ihyan che quenun cuma ye vedecuah ro menan me ne, quenda ye libro yahn ye, chihquiyahn ye nan nducoyaca ihyan. Cuahn che tendah cuande ihyan tava chihve nducuahn libro chahn ne, rigonun o raco ndiche mil tume diyahngua. ²⁰ Nduco tihca ne, ama chetuhn ndudo yahn Dihvo vo, chihnde ro vederihquentiyon yahn ye.

²¹ Chihno min ne, chihco çade Pab̄lo che çahn ye yahn yahn Macedonia man, Acaya man, quendihchero ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne quendi ye nde yan Jerusalén. Tuhme va che çahn ye yan Roma. ²² Dechuh ye o combiero yahn ye che rinan se ihyan, Timoteo nduco Erasto, che çahn se yahn yahn Macedonia numanahn che quenan ca ye yahn yahn Asia.

Ndo d̄ama ihyan yan Efeso numacuahn vedetan

²³ Tahn min ne, ama chi tan ihyan yahn che retuhn ndudo ndah yahn Dendiohs. ²⁴ Vedetan min ne, canan çava ama sahn vichediyahngua che duche se Demetrio. Sahn min ne, rendedevihne se diyahngua, redendah se yaco çahya nduhça yaco yahn Diana, dendiohs che va ye yan vaco se. Yahn chihve ntiyon min, ne yahn sahn che redin se ntiyon nduco se. ²⁵ Din d̄ama se sahn chahn man, nducoyaca ca sahn che rinan se sahn nan ntiyon min man, ne rahn se ri se sahn:

—Nchuhn ne, a devano ne te nan ntiyon cuh ama renda vo tume. ²⁶ A rendihche ne man, a rihnevan ne man, nduhça che ama racotuhn Pab̄lo ndudo van nducoyaca ihyan yan Efeso man, van ihyan che vate ye numachahte yahn yahn Asia man. Hua renguan se, rahndudo se te dendiohs che redendah ihyan ne, ndiyu dendiohs, ne a ama yahn ihyan ritahno ye. ²⁷ Che redin se ne, çahnda yahn ntiyon che redin vo, te co cuhno, nde co cuhnde man yaco yahn dendiohs Diana, che ama yudo ye, che rendeva nducoyaca ihyan yavenan ye, numachahte yahn yahn Asia man, numachahte iyehense man. Ndete che quendi tihça ne, nde ametah tumecah ihyan yahn vederihquentiyon yahn ye.

²⁸ Cuahn che chihnevan sahn chahn che tihça ne, ama chi tan se, ne canan cah se:

—¡Ama yudo vederihquentiyon yahn Diana, dihve ihyan yan Efeso!

²⁹ Nduco chemin ne, necuan ihyan yan numacuahn vedetan, chetah ye Gayo nduco Aristarco, o ihyan yahn yahn Macedonia che nduco ye Pablo, ne chihnda rudo ye ihyan chahn, quenda ye ihyan ndevacoyan. ³⁰ Pablo ne, nahn cahn ye min, yahve ye ihyan yan chahn, ate ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, hua cahneacun ye. ³¹ Namin o ino ihyan ndinan che rihquentiyon ye yahn yahn Asia, che amigo yahn Pablo ne, tahve ye ndudo yahn ye che hua nahme nan ye min. ³² Numanahmin ne, vari chende ihyan yan chahn, chenun ye min. A vih rah ama, a vih rah tama ye, te a nahn nducoyaca ye nde hua devano ye deh cuande che nto dama ye. ³³ Ama o sahn che nduco se min ne, cah cuande se Alejandro deh che ri, ne chaconahn ihyan naci6n yahn Israel sahn nan nducoyaca ihyan cava che cahma nan se ihyan. Din tah se che cuahte dihn chende nducoyaca ihyan yan chahn cava che cuahndudo se. ³⁴ Ate cuahn che checadino ye te ndata yahn Israel sahn ne, cah ye tenduh o ura tuhca:

—¡Ama yudo vederihquentiyon yahn Diana, dihve ihyan yan Efeso!

³⁵ Tuhme nda sahn secretario, chihco dihn se ihyan chahn, ne rahn se:

—Nchuhn, ihyan yan Efeso, numachahte iyehanse ne, devano ihyan te redin ihyan yan Efeso cudado yaco yahn dendiohs Diana che chica ye nan ro. ³⁶ Nducote nducoyaca ihyan devano ye yahn chemin ne, cuahte dihn nchuhn. Hua cuhma ne numanahn che metah ndedecadino ndah ne, ³⁷ te sahn sih che nda ne muhn ne, hua chihnga rahn se yahn dendiohs yahn ne. ³⁸ Ndete che Demetrio nduco sahn che redin ntiyon nduco se vate canda se nduco adecoduhno ihyan ne, va vacoyan man, vate intiyahn che

retechecade ye man. Min cahn queri ama se cuhnde cade yahn se. ³⁹ Ate ndete che tahque chahte canda yahn se ne, conan rino se, te va che ndo dama nducoyaca ihyan yan, ne ro min ne, co cuhnde cade yahn se. ⁴⁰ Nde cahnda yuhn vo che tihca rendo dama nchuhn, rah ne, te co caca nunde ihyan yuhn vo che rendedecuan vo canda. Ndete che cacarune ihyan ndinan ne, nde nan che cahma vo metah.

⁴¹ Chihno rahn ye chemin ne, ndedechuh ye ihyan yan chahn, conahn ye.

20

Ndaconan Pablo, nchuh ye yahn yahn Macedonia, nta ye yahn yahn Grecia

¹ Cuahn che a chahte dihn ihyan yan chahn ne, nedin dama Pablo ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne yahve ye ihyan. Chihno min ne, chahtemahn vih ye, ne ndaca ye min, nda ye yahn yahn Macedonia. ² Quechica ye nduh yan nduh yan yahn Macedonia, yahve ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, nde nda ye yahn yahn Grecia. ³ Min quenan ye ino iyo, ne cuahn che a va yan yahn ye che conun ye ama barco, nahn ye yahn yahn Siria ne, checadino ye te ihyan naci6n yahn Israel ne, nahn cahno ye ihyan. Chemin che ndonun yune ye, ndaconan ye yahn yahn Macedonia. ⁴ S6pater yahn yan Berea man, Aristarco nduco Segundo yahn yan Tesal6nica man, Gayo yahn yan Derbe man, Timoteo man, Tiquico man, Tr6fimo yahn yahn yahn Asia man ne, cuahn ye nduco Pablo. ⁵ Quendah nan ihyan chahn yahn nuhn, ne chahtenan rino ye nuhn nde yan Troas. ⁶ Chuh ro yudo, vihco che reh ihyan pan che metah ya yahn ne, chahtenun nuhn ama barco, chica nuhn yan Filipos. Chihno uhn ro ne, ntuno nuhn ihyan

chahn min yān Troas, ne min chahtenan nuhn nduco vih ndache ro.

Rahndudo Pablo yān Troas

⁷ Ro che ndeva ndate ne, ndo dama nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo cava che ndeh ye pān nduhca che a va cade, ne riyahve Pablo ihyan. Quendi ye rente ye nde chi māhn yān, te tama ro me ne, va che ndaca ye min. ⁸⁻⁹ Nto dama ihyan chahn nde nan cuarto che tahque yaco, nan ino cuahto, ne ama chendihco lámpara, riche. Ama sahn yuno che duche se Eutico ne, va se nan ventana, ne nducote ama rahn quendi Pablo rahndudo ye ne, chetah yahnde sahn, ne cuahn che a ndah quiyado se ne, ndaconda se min, chendah se nde ndiyahn. Chahn ihyan chahn, ndedecuan ye sahn, ne a ndih se. ¹⁰ Tuhme cuenchahn Pablo, ne chahtemahn ye sahn. Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Huete dihya nchuhn co, te man ne, quenduche se, a ndedetuhche Dendiohs sahn.

¹¹ Chihno min ne, conda Pablo, ne cheh ye nduco ihyan chahn. Quendi ye rahndudo ye nde chi dave, ne tuhme cuahn ye. ¹² Me sahn yuno me ne, ndiquenda ihyan chahn sahn ndevaco se, quenduche se, ne ama chi yeno nducoyaca ye.

Pablo nduco combiero yahn ye, chica ye yān Troas, cuahn ye yān Mileto

¹³ Chahtenun nuhn ama barco, quendah nan nuhn yahn Pablo, cuahn nuhn yān Asón. A nte cade nuhn te min va che cuahtenan rino nuhn ihyan, te man ye nahn caca cah ye nde min. ¹⁴ Cuahn che ntaca vih nuhn nduco ye min yān Asón ne, chenda ye chete barco nduco nuhn, ne nda nuhn yān Mitilene. ¹⁵ Tama ro me ne, chica nuhn min, ne chuh nuhn yān Trogilio, ne nde tama ro me ne, nda nuhn

yān Mileto. ¹⁶ Tihcā din nuhn, te nahn chuh dāma Pablo yān Efeso cava che hua condah ye yahn yahn Asia. Ndete che conun ne, nahn ntā nun ye yān Jerusalén, conan ye min ndā ro vihco Pentecostés.

Cahndudo Pablo nan intiyahn yaco che vate ye yan Efeso

¹⁷ Cuahn che a chenān nuhn yān Mileto ne, tahve Pablo che chehua intiyahn yaco nde yān Efeso. ¹⁸ Cuahn che ndā ihyan chahn min ne, cahndudo Pablo:

—Nchuhn ne, a devano ne nduhcā che quechicā vān nchuhn nde ro che ndā yahn yahn Asia. ¹⁹ Numacuahn ro che quenān nduco nchuhn ne, dín ntiyon yahn Dendiohs numacuahn vedenecon. Ama chuhrín mān, chihtera nune ndutinān mān, yahn che ihyan naciōn yahn Israel ne, chenun ino ye vedetān nducó. ²⁰ Ate hua cheguān cahndudó nan nchuhn nducuahn che cochihve yahn ne. Chicuāhn nchuhn nan nducoyāca ihyan mān, queri ama ne ndevāco ne mān. ²¹ Ihyan naciōn yahn Israel mān, ihyan naciōn chenāhn mān, chicuāhn nducoyāca ye che va che nto ino ye nunde yahn ye, ne cotahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²² Mān ne, nahn Vaco Dendiohs che cāhn yān Jerusalén, nde hua devanó nducuahn che cuahno có min. ²³ Ate devanó te nduh cuān yān nan che ráhn ne, rāhn Vaco Ndah yahn Dendiohs ri u te va che conún vācoyāhn mān, ama chuhrín mān. ²⁴ Ate nde hua rendedecadinó yahn chemin, andahre cāhno ihyan u, te nahn dināhn numacuahn vedeyeno ntiyon che te Dihvo vo Jesucristo u, che cuahndudó ndudo ndah yahn vedeyahino yahn Dendiohs.

²⁵ Mān ne, a devano cuacó te nde ama nchuhn che cahndudó ndudo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs nan ne ne, ametah ndaconan ndihchero ne u. ²⁶ Chemin che cāhmá có nchuhn te ametah quendihcó nunde cava nde ama ne, ²⁷ te a cahndudó nan ne nducuahn che ndihco

cade Dendiohs, nde tah hua chinán. ²⁸ Cuihco nchuhn cudado man ne. Namin codin ne cudado nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, te chaconahn Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn che din ne ntiyon min. Nunde yahn ihyan chahn ne, a nenevihve nduco yun yahn Dihvo vo. ²⁹ U devano te cuahn che a conahn ne, nda sahn che conun se ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne din se che cuihno cotuhn ye nduhca che retuhn itecuche cuahn che renda lobo. ³⁰ Van man nchuhn ne, quendah sahn che detoh nan se ndudo cuaco, cahnceh se ihyan che a ritahno ye Dihvo vo, ne quenda se ihyan lado yahn se. ³¹ Chemin che cuihco nchuhn cudado, ne cuenecahco ne te ino nduyo nde ro nde rahn, riyahvé queri ama ne, nde chihterà nune ndutinán cava ne.

³² 'Dihnó, man ne, ndahcó nchuhn tah Dendiohs. Codinahn ne ndudo yahn vedeyahino yahn ye, te va vederihquentiyon yahn, ne co din che quendi cotahno ne Dihvo vo Jesucristo numa ino ne. Namin nedin dama Dendiohs nchuhn nduco nducoyaca ihyan che a ndihco vih ye cava che co ye ihyan yahn man ye. ³³ Cava man ne, hua nahn yahn nde ama dehtenduh yahn ihyan, nde tume, nde tino. ³⁴ Man redín ntiyon cava che ndaca che rechuhnún nduco ihyan che rinduco ye u. A man nchuhn devano ne. ³⁵ Cuahn dama chicuahn nchuhn che tihca va che din vo ntiyon, ne conan vo ihyan che metah yahn ye nduhca che rahn Dihvo vo Jesucristo: "Tahque ndah che cah vo ihyan che co che cotah vo che te ye."

³⁶ Cuahn che a chihno cahndudo Pablo ne, chehntihya ye, ne covah ye nduco nducoyaca ihyan chahn. ³⁷ Tuhme ama chaco nducoyaca ihyan chahn, chatemahn ye Pablo, ne tenan ye ihyan, ³⁸ te ama chi ran ye yahn che rahn Pablo te ametah ndaconan ndihche vih ye. Tuhme chengu yune ye Pablo nde nan che va barco.

21

Cuahn Pabło yan Jerusalén

¹ Chihco man nuhn dihno vo chahn, chahtenun nuhn chete barco me, ne cuahn dama nuhn nde yahn yahn Cos. Tama ro me ne, nda nuhn yahn yahn Rodas, ne chica nuhn min, cuahn nuhn yan Pátara. ² Min ndihche nuhn ama barco che cuahn cuahn yahn yahn Fenicia, ne chahtenun nuhn chete, cuahn nuhn. ³ Chuhnan nuhn yahn yahn Chipre, quenán cuahn lado tah cueh nuhn, ne cuahn dama nuhn nde yahn yahn Siria. Nducote barco min ne, yan Tiro chan cava che ndevah chede yahn ne, cuenchahn nuhn. ⁴ Min ntaca nuhn ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chahtenan nuhn nduco ye ndache ro. Ihyan chahn ne, din Vaco Dendiohs che checadino ye deh che va che co, ne rahn ye ri ye Pabło che hua cahn ye yan Jerusalén. ⁵ Ate chihno ndate min ne, chica nuhn min, ne nducoyaca ihyan chahn, nde ndahta, nde chahn, nde chechahya yahn ye man, chengu yune ye nuhn nde chihto nuniyahn. Min chehntihya nducoyaca nuhn, covah nuhn. ⁶ Chihno yahve vih nuhn man, chahtemahn vih nuhn man, tuhme chahtenun nuhn barco me, ne ihyan chahn ne, conahn ye ndevaco ye.

⁷ Chica nuhn yan Tiro, nda nuhn yan Tolemaida. Min ntaca nuhn ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chahtenan nuhn nduco ye ama ro. ⁸ Tama ro me ne, chica nuhn min, ne nda nuhn yan Cesarea. Chenda nuhn vaco dihno vo, Felipe evangelista, ama ihyan diacono che ndache chahn, ne min chahtenan nuhn nduco ye. ⁹ Ihyan min ne, vate cun tahn ntuco daya ye, che rahndudo te Ndudo yahn Dendiohs. ¹⁰ A ndeh ro chenán nuhn min cuahn che nda ama ihyan che duche ye Agabo che chica ye estado yahn Judea. Ihyan min ne, recah Dendiohs che recadino ye deh che va che co. ¹¹ Nda ye nan che chenun nuhn, ne chetah

ye payon chahno yahn Pab̄lo. Dechiche ye cāh ye mān, tāh ye mān, ne rāhn ye:

—Rāhn Vaco Ndah yahn Dendiohs te ihyan naci3n yahn Israel che vate ye yān Jerusal3n ne, tuhcā dechiche ye ihyan che yahn ye payon chahno cuh, ne necāh ye ihyan tāh sāhn tama naci3n.

¹² Tuhme nuhn nduco dihn̄o vo che vate ye yān Cesarea ne, ama ndeh rāhn nuhn nduco Pab̄lo che hua cāhn ye yān Jerusal3n. ¹³ Ndahconan ye, ne rāhn ye ri ye nuhn:

—¿Dehco che raco nchuhn, recāh rān ne chedave yāhn?, te u ne, a va yān ndiyu demān che dechiche ihyan u, ate a va yān andahre cāhno ye u min yān Jerusal3n yahn che rahndud3 ndudo yahn Dihvo vo.

¹⁴ Nducote hua chicha ndudo yahn nuhn ne, cheguan nuhn riyahve nuhn ihyan, ne rāhn nuhn:

—Co nduhcā che nahn Dihvo vo Dendiohs.

¹⁵ Chihno min ne, chihco yān nuhn dehtenduh yahn nuhn, ne cuahn nuhn yān Jerusal3n. ¹⁶ Yahn dihn̄o vo che vate ye min yān Cesarea ne, cuahn ye nduco nuhn. Namin cuahn ama dihn̄o vo, yahn yahn Chipre, che duche ye Mnas3n. Ihyan min ne, a rāhn ritahno ye Dihvo vo, ne vāco ye va che cuahtenan nuhn min yān Jerusal3n.

Chahn Pab̄lo quendihchero ye Jacobo

¹⁷ Cuahn che ndā nuhn yān Jerusal3n ne, ihyan yān min che ritahno ye Dihvo vo ne, nte ye Dendiohs nuhn numacuahn vedeyeno. ¹⁸ Tama ro me ne, chahn nuhn nduco Pab̄lo, chendihchero ye Jacobo, ne min nto dama nducoyacā intiyahn yāco. ¹⁹ Pab̄lo ne, necāh ye Dendiohs ihyan chahn, tuhme necāh cuande ye ihyan queri ama vederihno che din Dendiohs vān ihyan naci3n chenāhn.

²⁰ Cuahn che chihnevan ihyan chahn ne, ndeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs. Tuhme rahn ye ri ye Pablo:

—Dihno nuhn, ndahca nduhca che rahn ne, ate rendihche ne te ama yahn ihyan naci3n yahn Israel, cade mil ye, ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne nducoyaca ye ne, nahn ye che quendi vo, dinahn vo ley che dirun Mois3s.

²¹ Checadino ihyan chahn te ndih ne, ricuahn ne ihyan naci3n yahn Israel che vate ye naci3n chenahn, che hua dinahn ye ley min man, hua nahn ye seña daya ye man, hua quendi ye costumbre ndico yuhn vo man. ²² Man ne, ¿deh din ye?, te ndo dama nducoyaca ye cuahn che cadino ye che a nda ne. ²³ Tahque ndah tuhca codin ne. Vate cun sahn dihno vo muhn che a nahn cuihno ro che vate se yahte yahn ndudo che cah se Dendiohs. ²⁴ Cuinduco ne sahn, ne cah ne tume sahn cava che cua se dehtenduh che co vedino ro min cuahn che va che ndu rah tin se. Tuhme cadino ihyan chahn te hua cuaco nduhca che rahn ihyan nduco ye yahn ne, ne codevano ye te namin ndih ne, redinahn ne che rihquentiyon ley. ²⁵ Me ihyan tama naci3n che ritahno ye Dihvo vo ne, a dirun nuhn yahn ye che hua tumecah ye yahn nducuahn dehtenduh, atenan o ino che tuhchan. Hua cheh ye yute che ri vedino, rihco ihyan nan dehtenduh che redin vahn ye dendiohs yahn ye man, hua cheh ye yun man, yute yahn ite che hua ra yun yahn te man, hua cuahtenan ye nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn ye man.

Din se preso Pablo chete yaco chahte

²⁶ Tuhme chinduco Pablo sahn che cun chahn, ne tama ro me ne, ndodave ye nduco se nduhca costumbre min, ne chenda ye chete yaco chahte cava che co ye chidocuyan ro che cuihno yahte yahn se man, cah queri ama se vedino yahn se man.

²⁷ Ate cuahn che a nahn tuno nduh che ndache ro che va che cah sahn chahn vedino yahn se ne, nda ino cun sahn nación yahn Israel che chica se yahn yahn Asia, ne ndihchero se Pablo chete yaco me. Chinun se nducoyaca ihyan yan, ne tumangan se Pablo, ²⁸ cah se:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, ¡cuinan ne nuhn! Cotah vo sahnguh che quechica se nduh yan nduh yan, rinun se ihyan che hua dinahn ye che rihquentiyon nación yuhn vo man, yaco yuhn vo man, ley yuhn vo man. Avane ne, nda se ama o sahn tama nación muhn chete yaco, detoh nan se muhn nan che rendeva vo yavenan Dendiohs.

²⁹ Tihca rahn sahn chahn yahn che ndihchero se Pablo viyan me che nduco ye Tróximo, ama sahn yan Efeso, ne rahn se te co quenda ye sahn min chete yaco.

³⁰ A nahn nducoyaca ihyan yan, aderano ye, ndo dama ye, ne tumangan ye Pablo numacuahn vedetan. Chihnda rudo ye ihyan cuahn chevah, ne ndetahno necahde ye chende yaco. ³¹ Adeche cahno ihyan chahn Pablo cuahn che checadino ihyan ndinan yahn sandado che nducoyaca ihyan yan Jerusalén, a nto dama ye numacuahn vedetan. ³² Ndetahno quenda ihyan ndinan me sandado yahn ye man, capitán man, ne cuahn ye rano ye nan che nto dama ihyan yan chahn. Cuahn che ndihche ihyan yan chahn che nda ihyan ndinan me nduco sandado chahn ne, chenguan ye rahn ye Pablo. ³³ Chihquentiyon ihyan ndinan me che din sandado chahn preso Pablo, dechiche se ihyan nduco o cadena. Tuhme tumerune ye duh ihyan ye man, deh nedin ye man. ³⁴ Ihyan yan chahn ne, a vih rah ama, a vih rah tama ye, ne nducote hua chi chenahn ihyan ndinan me yahn che ama vari chende ye ne, chihquentiyon ye sandado che quenda se Pablo chete cuartel. ³⁵ Cuahn che nda sandado chahn nduco Pablo nan nda che renda chete

cuartel ne, quenda yaço se ihyan, te ama canda chende ihyan yan chahn, ³⁶ ndito cahche ye, rah ye:

—¡Cuihno nchuhn sahn tih!

Cahndudo Pablo nan ihyan yan

³⁷ Cuahn che nda se nduco Pablo chendevah cuartel ne, tumerune ye ihyan ndinan me:

—¿A te yune ne che cahma ama o ndudo ne?

Ndahconan ihyan ndinan me:

—¿A ri rente devaco griego? ³⁸ ¿A ndiyu di sahn nación yahn Egipto che ndedecuen canda a rahn me, quenda cun mil sahn rihno ihyan cuahn icoyahn?

³⁹ Tuhme ndahconan Pablo:

—U ne, ihyan nación yahn Israel u. Yan vacó ne, Tarso, ama yan chahte, yahn yahn Cilicia. Codin ne favor, ne te yune ne che cahma nduco ihyan sih.

⁴⁰ Cah yune ihyan ndinan me che cahma Pablo, ne chandi ye nan nda me, din tah ye cava che cuahte dihn chende ihyan yan chahn. Tuhme cahndudo ye devaco hebreo:

22

¹ —Nducoyaca nchuhn, ihyan ndico man, dihnó man, cuihcovan ne che cahma, te hua dehva nedín yahn ne.

² Cuahn che chihnevan ihyan chahn che devaco hebreo rente ye ne, tahque chahte dihn chende ye, ne quendi ye rahn ye:

³ —U ne, ndata yahn Israel u. Chihndeyan yan Tarso, yahn yahn Cilicia, ate muhn yan Jerusalén chihtá. Muhn chahn ndáh, Gamaliel chicuahn ye u nducuahn ley che dinahn ihyan ndico yuhn vo. Numacuahn ro ne, redinahn numa inó nducuahn che rihquentiyon Dendiohs, nduhca che redin nchuhn man ro cuh. ⁴ Ro menan ne, tihca redin tan nduco ihyan che ritahno ye Jesucristo, ne retendah

váh nde ndahta, nde chahn ye, ríh ihyan vacoyahn, nde nahn decuihnó ihyan. ⁵ Chidocuyan che tahque ndinan nduco intiyahn, a devano cuaco ye yahn chemin, te a ihyan chahn te ye caca u cava che cahñ yan Damasco, nguá nducoyaca ihyan che ritahno ye ihyan min, din nuhn castigo ihyan muhn yan Jerusalén.

Cahndudo Pablo nduhca che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁶ 'Ate cuahn che cuahn ninó yan Damasco, tenduh nan inguiyahn ne, adenan chiya chihto nan ama dave che chica nan ro, ⁷ ne chendáh nde ndiyahn. Ura min no chihneván ama ndudo che rahñ nducó: "Saulo, Saulo, ¿dehco che redin tan nduco ihyan yáhn?" ⁸ Tuhme tumeruné: "Dihvé, ¿duh ndih ne?" Ndahconan ndudo me: "U che Jesucristo yahn yan Nazaret. A u che redin tan nducó." ⁹ Sahn che nduco se u ne, ama dihya se chi, ndihche se dave me, ate hua chenahn se ndudo me. ¹⁰ Tuhme tumeruné: "Dihvé, ¿deh va che dín ne?" Rahñ Dihvo vo ri ye u: "Cuenecuen, ne cuehn dame yan Damasco. Min cahma ihyan co ye di deh che va che dín." ¹¹ Chi ve u, din dave me, ne a sahn combiero yáhn chetah se táh, quenda nan se u nde nda nuhn viyan me.

¹² 'Min va ama ihyan che duche ye Ananías che redinahn ye ley che dirun Moisés, ne nducoyaca ihyan nación yahn Israel che vate ye yan min ne, ama renevahnecun ye ihyan. ¹³ Nda ihyan min nan che quenún, ne rahñ ye: "Dihnó Saulo, man ne, ndaconan co ro nan." Ndetahno chi ro nan, ne ndihcheró ihyan. ¹⁴ Tuhme rahñ ye ri ye u: "Dendiohs yahn ihyan ndico yuhn vo ne, a tendah nun ye di nde ro menan cava che coneñ deh che nahn ye man, cava che ndihche Daya Ndah yahn ye man, cava che cahneven ndudo che cahma ye co ye di man. ¹⁵ Tihca din Dendiohs, te va che cuahndode ndudo yahn ye nan nducoyaca ihyan man, va che cuacotohn ndudo yahn

nducuahñ dehtenduh che ndihchero man, chihneven man. ¹⁶ Man ne, ¿dehco che quenán rine? Cuenequen, ne cuedenune di, cuah Dihvo vo Jesucristo cava che nchahco Dendiohs nunde yehn.”

Rahn Pablo nduhca che dechuh Dihvo vo Jesucristo ihyán, cuahndudo ye van ihyán nación chenahn

¹⁷ Cuahn che ndaconán muhn yan Jerusalén ne, cháhn, cováh chete yaco chahte. Numanahn che reváh ne, chinahn ama vederihno nán. ¹⁸ Ndiheró Dihvo vo Jesucristo, ne rahn ye ri ye u: “Cuique muhn yan Jerusalén tenun tenun no, te muhn ne, hua tumacah ihyán che cuahndode ndudo yáhn.” ¹⁹ Tuhme ráhn rí ihyán: “Dihvé, nducoyaca ihyán sih ne, a devano ye te quechicá nduh yan nduh yan, rendá chete yaco, rehuá ihyán che ritahno ye ndih, ne ráhn ihyán man, ríh ihyán vacoyahn man. ²⁰ Cuahn che nte cade intiyahn che va che coh Esteban, ihyán min che dinahn ye ndudo yahn ne man, cahndudo ye ndudo yahn ne man ne, namin nducó, chí dama ndudo yáhn nduco ye, nde tuno dín cudado tino yahn sahn che chihno se ihyán.” ²¹ Ate rahn Dihvo vo ri ye u: “Cuehn, te u dechúh di yahn yahn, cuahndode ndudo yáhn van ihyán nación chenahn.”

Va Pablo tah ihyán ndinán yahn sandado

²² Nde ndudo min chihnevan ihyán yan chahn, tuhme canan rah ye:

—¿Cuihno nchuhn sahn tih! ¡Ametah nahn ndihchero nuhn sahn!

²³ Nducote quendi rah ihyán chahn numacuahn vedetan, ri yaco ye tino yahn ye man, ri yaco ye yuniyahn man, ²⁴ chihquentiyon ihyán ndinán me che quenda sandado chahn Pablo chete cuartel, ne cuahn se ihyán cava che cahma ye deh cuande che tihca rah ihyán yan chahn yahn

HECHOS 22:25   88   HECHOS 22:30

ye. ²⁵ Ate cuahn che a dechiche sahn chahn Pablo che a cuanan cuahn se ihyan ne, tumerune ye sahn capitán che nti se min:

—¿A rihquentiyon ley che cuahn nchuhn ama ihyan che ndi cuande ye Roma numanahn che metah techecade ne yahn ye?

²⁶ Cuahn che chihnevan capitán chemin ne, chahn se, chengo se ihyan ndinan yahn se:

—Cuihco ne cudado deh che redin ne, te sahnghah ne, Roma ndi cuande se.

²⁷ Tuhme cuahn ihyan ndinan me nan Pablo, ne tumerune ye ihyan:

—¿A cuaco che Roma ndi cuande di ne?

Ndahconan Pablo yahn ye:

—Taca hua. Roma ndi cuandé.

²⁸ Tuhme rahn ihyan ndinan me ri ye ihyan:

—U ne, ama ndeh tume nedihvé cava che chi cuandé Roma.

Rahn Pablo:

—Ate u ne, dehve nedihvé che ndi cuandé min, te chidá ne, min ndi cuande ye.

²⁹ Nduco chemin ne, sandado che vatendi yan se che cuahn se Pablo ne, ndaca dame se, chihcoman se ihyan. Nde man ihyan ndinan me ne, nducote checadino ye che Roma ndi cuande Pablo ne, dihya nun ino ye chi yahn che chihquentiyon ye che chahyato ye.

Chahn Pablo nan nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel

³⁰ Tama ro me ne, nducote nahn cadino ihyan ndinan me deh cuande che redin tan ihyan yan chahn nduco Pablo ne, chihquentiyon ye che ntahte sandado cadena che nchiche ihyan, ne cah ye nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel, chidocuyan ndinan man, sahn

intiyahn man. Tuhme tendah ye Pablo, ne nda ye ihyan nan sahn chahn.

23

¹ Ndihero Pablo nducoyaca sahn ndinan chahn, ne rahn ye:

—Nchuhn, dihnó, u ne, dave yavenan nan Dendiohs nde meniyon.

² Tuhme chidocuyan che tahque ndinan che duche ye Ananías ne, chihquentiyon ye sahn che vatendi se min che cuahn se chende Pablo. ³ Rahn Pablo ri ye ihyan min:

—O nan o chende ne, Dendiohs tihca cuahn ye ndih. ¿A ndiyu va ne tan che techecade ne yahn nduhca che rihquentiyon ley? ¿Me dehco che redin ne che hua rihquentiyon ley, chihquentiyon ne che cuahn sahn sih u?

⁴ Sahn che vatendi min ne, rahn se ri si Pablo:

—¿Dehco che rahn tan nduco chidocuyan che tahque ndinan?, te a Dendiohs che necah ye vederihquentiyon ihyan.

⁵ Rahn Pablo:

—Dihno, a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs: “Hua cahme tan yahn ihyan ndinan yahn yan vaque.” Ate hua nta tin che ihyan tih che chidocuyan che tahque ndinan.

⁶ A devano Pablo te sahn ndinan chahn che nto dama se, retechecade se ne, o cuan ndi se. Ama cuan se ne, saduceo, ne tama cuan se ne, fariseo. Chemin che rahn ye numa dito ye:

—Dihno, u ne, fariseo u. Namin chida ne, fariseo ye. Retechecade nchuhn yahn yahn che ritahnó te va che ntuche tenahn.

⁷ Cuahn che tihca rahn ye ne, sahn fariseo chahn nduco sahn saduceo chahn ne, canan rahteruhn chende se, ne hua chi dama ndudo yahn se nduco vih, ⁸ te sahn fariseo

ne, ritahno se te va che ntuche tenahn man, vate ángel man, vaco man. Ate sahn saduceo ne, hua ritahno se nde ama nan dehtenduh che tihchan. ⁹ Ama vari chende nducoyaca sahn chahn. Tuhme necuan neve sahn devano ley che dirun Moisés che ndi cuande se van fariseo, ne rahn nan se Pablo:

—Sahnguh ne, metah nunde yahn se. Ndete che ndiyahve ama vaco ndah, o ama ángel sahn ne, hua ndahca che din tan vo nduco se, te co din vahcho vo yahn Dendiohs.

¹⁰ Nducote ama rahteruhn chende sahn chahn ne, vah ihyan ndinan me che denan cahno se Pablo. Chemin che dechuh ye che chehua sandado cava che ndetendah se ihyan van sahn chahn, ndiquenda se ihyan nan cuartel.

¹¹ Vino min ne, chihnde ro Dihvo vo Jesucristo nan Pablo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Pablo, hua dehve rahque, te nduhca che cahndode ndudo yahn muhn yan Jerusalén ne, namin va che cuahndode min yan Roma.

Rinuhn ino sahn yan Jerusalén taca cahno se Pablo

¹² Tama ro me, ura che a chi dave ne, yahn sahn nación yahn Israel ntuhno se nduco vih che cahno se Pablo. Cah se ndudo yahn se numacuahn vedeyudo che nde hua cheh se nde hua cuh se numanahn che ametah dinahn se ndudo min. ¹³ Sahn che tihca ntuhno chahn ne, nchuh ca o raco ihyan se. ¹⁴ Chahn sahn chahn nan chidocuyan ndinan man, sahn intiyahn yahn nación yahn Israel man, ne rahn se:

—Nuhn ne, ntuhno nuhn, ne cah nuhn ndudo yahn nuhn numacuahn vedeyudo che nde hua cheh nuhn nde hua cuh nuhn numanahn che ametah cahno nuhn Pablo. ¹⁵ Man ne, nchuhn nduco nducoyaca ihyan ndinan chenahn ne, cuedechuh ne ndudo yahn ihyan ndinan

yahn sandado che checu ye Pablo caviyan muhn nan ne, din ca ne che nahn techecade ndah ne yahn se. Me nuhn ne, cuahtenan yan nuhn yune, ne ura che metah nda nino se ne, cahno nuhn sahn.

¹⁶ Ate sahn dihn dacua Pablo ne, checadino se che nahn cahno sahn chahn ihyan, ne chahn se nan cuartel, chengo se ihyan. ¹⁷ Tuhme cah Pablo ama sahn capitán, ne rahn ye ri ye sahn:

—Cuiquenda ne sahn dihn cuh nan ihyan ndinan yahn ne, te va ama ndudo che cahma se nduco ye.

¹⁸ Capitán min ne, quenda se sahn dihn me nan ihyan ndinan me, ne rahn se:

—Pablo che quenun ye vacoyahn ne, cah ye u, ne rahn ye ri ye u che checú sahn dihn cuh nan ne, te va ama ndudo che cahma se nduco ne.

¹⁹ Ihyan ndinan me ne, chetah ye tah sahn dihn me, quenda ye sahn ama lado, ne tumerune ye sahn:

—¿Deh che nahn cahme nducó ne?

²⁰ Tuhme rahn sahn dihn me ri se ihyan:

—Yahn sahn yan ne, ntuhno se nduco ihyan ndinan yahn nación yahn nuhn che caca ye ndih che ngu ne Pablo nan ye caviyan, cava che techecade ndah ye yahn ye. ²¹ Ate hua cotahno ne che cahma ye, te nchuh ca o raco se chenun ndeh se, chenan rino se Pablo. Sahn chahn ne, a cah se ndudo yahn se numacuahn vedeyudo che nde hua cheh se nde hua cuh se numanahn che ametah cahno se ihyan. Man ne, a vateyan se, chenan rino se deh ndudo ndahconan ne.

²² Tuhme rahn ihyan ndinan me ri ye sahn dihn me che hua cahma se nduco nde ama ihyan che cah se, checadino ye yahn chemin, ne ndedechuh ye sahn.

Dechuh ye Pablo tah gobernador Félix

²³ Cah ihyan ndinan me o sahn capitán yahn ye, ne chihquentiyon ye sahn che cahcoyan se cun ciento que nan ino raco ndiche sandado, o ciento sahn che rica cah man, o ciento sahn che nda lanza man, ino raco ndiche sahn che ra yuhdo man. Cuahteyan se cava che cah se yan Cesarea nan rahco nun vino. ²⁴ Namin chihquentiyon ye che cahcoyan se ama o caballo che ca Pablo man, din se cudado ihyan man, cava che ndahca nda ye nan gobernador Félix. ²⁵ Nduco sahn capitán chahn dechuh ye ama caca nan che dirun ye tuhca:

²⁶ “Gobernador Félix che ama renevahnecon ndih, u, Claudio Lisias nté Dendiohs ndih. ²⁷ Ihyan naci6n yahn Israel ne, din ye preso sahnguh, a nahn cahno ye sahn, ate cuahn che checadin6 che Roma ndi cuande se ne, chahn nduco sandado yahn, chehnevi sahn tah ye. ²⁸ Nducote nahn cadin6 deh cuande che din ye preso sahn ne, quenda sahn nan sahn ndinan yahn ye. ²⁹ Min checadin6 te nahn techecade sahn chahn yahn se nduhca che rihquentiyon ley yahn man se. Ate nduhca che rihquentiyon ley yuhn vo ne, nde metah deh cuande che cahno ye sahn, nde hua ne che co se preso. ³⁰ Adiva checadin6 te ama yahn sahn yan ntuhno se che cahno se sahn. Chemin che man ne, dechuh sahn nan ne. A rahn rí sahn ndinan chahn che chi se nan ne, cuhnde cade yahn se nduco se. Caviyan tuhme.”

³¹ Dinahn sandado chahn che chihquentiyon ihyan ndinan me, ne quenda se Pablo vino min, nda se nde yan Antípatris. ³² Tama ro me ne, a deman sandado ra yuhdo cuahn se nduco Pablo, ne sahn chenahn chahn ne, ndaconan se nan cuartel. ³³ Cuahn che nda se yan Cesarea ne, necah se caca me tah gobernador. Namin necah se Pablo tah ye. ³⁴ Cuahn che chihno ndihchenan gobernador caca me ne, tumerune ye Pablo deh estado ndi cuande ye, ne cuahn che checadino ye che Cilicia ne,

³⁵ rahn ye ri ye ihyan:

—Tehecacáde yehn cuahn che nda sahn che rica nunde se yehn.

Tuhme chihquentiyon ye sandado che din se cudado ihyan chete palacio yahn Herodes.

24

Pablo nan gobernador Félix

¹ Chihno uhn ro min ne, Ananías, chidocuyan che tahque ndinan nduco neve sahn intiyahn ne, nda se min yan Cesarea, nda se ama abogado che duche se Tértulo. Chahn sahn chahn nan gobernador cava che caca nunde se yahn Pablo. ² Cuahn che a chehua sandado Pablo ne, canan Tértulo, rica nunde se yahn ye:

—Gobernador, nundihve cuahn ndih yahn che numacuahn vededevano yahn ne, redin ne cudado numachahte yan vaco nuhn, ne ama dihn va man, ama ndahca chenan nuhn man. ³ Gobernador Félix, ama renevahnecon nuhn ndih, ne nte nuhn nundihve cuahn ndih yahn nducuahn che redin ne cava nuhn. ⁴ Man ne, cava che hua nduh tihyon nuhn ura yahn ne ne, codin chahtino ne, cuihnevan ne menan lihn che cahma nuhn. ⁵ Sahn tih ne, nduhca ama cah cava nuhn, tihca se, te quechica se numachahte yahn yahn Roma, rendedecuan se ihyan nación yahn Israel, rinun se ihyan che rahteruhn ye nduco vih. Namin ndinan se yahn partido yahn sahn yan Nazaret che duche se Jesús. ⁶ Nde nahn detoh nan se yaco chahte yahn nuhn. Chemin che chetah nuhn sahn, nahn tehecade nuhn yahn se nduhca che rihquentiyon ley yahn nuhn. ⁷ Ate Lisias, ihyan ndinan yahn sandado ne, chenda ye, ntico ye sahn numacuahn fuerza tah nuhn, ⁸ ne rahn ye te duh ihyan che nahn caca nunde ye yahn se

ne, chi ye nan ne. Co cacarune man ne sahn, ne cadino ne te cuaco nducuahn che rica nunde nuhn yahn se.

⁹ Sahn nación yahn Israel che nduco se min ne, namin rahn se te cuaco nducuahn chemin. ¹⁰ Tuhme din tah gobernador cava che cahma Pablo, ne rahn ye:

—Ama yenó che ndih techecade ne yahn, te a devanó te a ndeh nduyo rihquentiyon ne yan vacó. ¹¹ Co cadino man ne te coman ri ndichio ro che ndá yan Jerusalén cava che ndevá yavenan Dendiohs. ¹² Hua rente canda nduco ihyan, hua rendedecuan ihyan, nde huane chete yaco chahte man, nde huane chete yaco cahya man, nde huane viyan man. ¹³ Sahn sih ne, hua co ndahco cuaco se nde ama dehtenduh che rica nunde se yahn. ¹⁴ Cahma cuacó có ndih te redinahn vederihquentiyon ra che ndahco cade Dendiohs yahn ihyan ndico yahn. Sahn sih ne, rahn se te a deva vih vederihquentiyon min, ate hua, te ritahnó Dendiohs man, nducuahn ley yahn ye man, nducuahn vederihquentiyon yahn ye che dirun ihyan profeta man. ¹⁵ Nduhca che ritahno sahn sih ndudo yahn Dendiohs che va che ntuche nducoyaca tenahn, ihyan che ndah ye nan Dendiohs man, ihyan che hua ndah ye man ne, tihca ritahnó. ¹⁶ Chemin che ama rihcó cuado ro ro cava che dave yavenan nan Dendiohs man, nan ihyan man.

¹⁷ Cihno ndeh nduyo che quechicá nan yahn yahn ne, ndaconán nación yahn cava che necah tume che ndi vedevahino cava ihyan chevah man, cah vedino yahn nan Dendiohs man. ¹⁸ Chihno che ndo davé nduhca costumbre yahn nuhn ne, ama o sahn nación yahn Israel che chica se yahn yahn Asia ne, ndihchero se u chete yaco chahte ura che recah vedino yahn. Hua redin canda, nde hua yahn ihyan nducó. ¹⁹ A sahn chahn che va che chi se muhn, caca nunde se yahn ndete che va dehca che nedín yahn se. ²⁰ Ndete che hua ne, sahn sih cahma se deh nunde ntaca

se ro che ndo dama se, techecade se yáhn. ²¹ Ametah nde ama nunde yáhn atenan che ama dito ráhn nan se tuhca: “Man ne, retechecade nchuhn yahn che ritahnó che va che ntuche tenahn.”

²² Cuahn che chihnevan Félix che tihca ne, nducote a ndah devano ye nduhca che ritahno ihyan Dihvo vo Jesucristo ne, chaconahn nan ye che retechecade ye, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

—Cuahn che nda Lisias, ihyan ndinan yahn sandado ne, cadino ndáh yahn dehtenduh che rica nunde nchuhn.

²³ Tuhme chihquentiyon Félix capitán me che quendi se, din se cudado Pablo. Ate hua tihyon chiche se ihyan man, cah yune se che cah ihyan yahn ye quendichero ye ihyan man, cah ye dehtenduh yahn ye man.

²⁴ Chihno neve ro me ne, chenda Félix nan che retechecade ye, ne nduco ye ndahta yahn ye, Drusila, ama tahn nación yahn Israel. Dechuh tun ye che chehua Pablo cava che cahma ye nduhca che va che cotahno ihyan Dihvo vo Jesucristo. ²⁵ Ate cuahn che rahn Pablo yahn che va che cahcoman ihyan dehtenduh che ri yeno man ye man, va che dinahn ye che rihquentiyon Dendiohs man, va che techecade Dendiohs yahn ihyan man ne, dihya Félix chi, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nduco chemin ne, a va. Tama ro cuahn che conun yáhn ne, tahvé che ngua di.

²⁶ Namin quenán rino Félix che cah Pablo tume ihyan cava che ntahte ye ihyan, ne chemin che ama ndeh yune cah ye ihyan cava che nte ye nduco vih. ²⁷ Tihca chihno o nduyo, ne ndiquendah Félix che quenán ye gobernador, chenda Porcio Festo menun ye. Nducote Félix ne, nahn ye che quendi co yeno ihyan nación yahn Israel nduco ye ne, hua ntahte ye Pablo.

25

Pablo nan gobernador Festo

¹ Tuhme nda Festo cava che conan ye gobernador. Chihno ino ro min ne, chica ye min yan Cesarea, ne nda ye yan Jerusalén. ² Chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn ndinan yahn nación yahn Israel ne, necah cuande se ihyan nduhca che a chica nunde se yahn Pablo. ³ Nducote a ntuhno sahn chahn che dechuh se sahn che cahno se Pablo cuahn yune ne, chica se ama favor chahte Festo che tahve ye che quengua Pablo yan Cesarea. ⁴ Ate ndahconan Festo te Pablo ne, a yan Cesarea quenan ye vacoyahn, ne cuihno neve ro ne, va che ndaconan man ye min nan che rihquentiyon ye. ⁵ Rahn ye ri ye sahn chahn:

—Co cahn nchuhn yan Cesarea nducó, ne min cuhnde cade yahn ne nduco sahn min ndete che va nunde chahte yahn se.

⁶ Atenan nun, o ndiche ro quenan Festo yan Jerusalén, tuhme conahn ye yan Cesarea. Tama ro me ne, chihnde ye nan che retechecade ye, ne tahve ye che chehua Pablo.

⁷ Cuahn che nda Pablo ne, ama yahn sahn ndinan yahn nación yahn Israel che chica se yan Jerusalén, nda se min ne, chahtendi se, chica nunde se yahn ye yahn ama nde nan nunde rahte, ate nde ama hua chi ndahco cuaco se.

⁸ Tuhme rahn Pablo, rendedevahn ye ihyan:

—U ne, hua quendihcó nde ama nunde. Hua chihnga rahn, nde huane yahn ley yahn ihyan nación yahn Israel, nde huane yahn yaco chahte yahn ne, nde huane yahn emperador che rihquentiyon ye Roma.

⁹ Ate nducote nahn Festo che co yeno ihyan nación yahn Israel nduco ye ne, tumerune ye Pablo:

—¿A nahn cahn yan Jerusalén cava che min techecadé yehn ne?

¹⁰ Ndahconan Pablo yahn ye:

—A nan intiyahn yahn emperador yahn Roma ntí meniyan. A muhn va che cuhnde çade yáhn. A devano ndah ne te nde ama nunde hua quendihcó yahn ihyan nación yahn Israel. ¹¹ Ndete che quendihcó ama nunde che va che cóh ne, cuihquentiyon ne che cóh. Ate ndete che hua cuaco nde ama nan dehtenduh che rica nunde sahn sih yáhn ne, nde ama ihyan hua co necah se u tah se. Man ne, ricá che man emperador teche çade ye yáhn.

¹² Nte çade Festo nduco ihyan che rinan ye ihyan, tuhme rahn ye ri ye Pablo:

—Man ne, nducote a chique che techecade emperador yehn ne, nan emperador cahn.

Pablo nan rey Agripa

¹³ Chihno neve ro min ne, rey Agripa nduco Berenice ne, chahn ye yan Cesarea che ndihchero ye Festo. ¹⁴ Ndeh ro chahtenan ihyan chahn min, ne ama ro ne, rente Festo nduco rey me yahn Pablo, ne rahn ye:

—Quenun ama preso vacoyahn che chaconahn Félix sahn. ¹⁵ Cuahn che chahn yan Jerusalén ne, chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn ndinan yahn nación yahn Israel ne, nte cuande se u yahn nunde che redecueh dame se sahn, ne chica se che coh se. ¹⁶ Ndahconán yahn sahn chahn te ihyan ndinan yahn Roma ne, hua rihquentiyon ye che coh ama ihyan numanahn che ametah cuhnde çade yahn ye nduco ihyan che rica nunde ye yahn ye. ¹⁷ Chemin che cuahn che nda sahn chahn muhn ne, hua chihco rinó ihyan. Tama ro me ne, chahn nan che retechecadé, ne tahvé che chehua sahn preso me. ¹⁸ U rahcó te co ama nunde chahte quendienco se, ate sahn che rica nunde chahn ne, hua ri deh nunde che redecueh dame se sahn. ¹⁹ Deman yahn dehtenduh che ritahno se nduco yahn ama ihyan che duche ye Jesucristo che a ndih ye, ne sahn preso ne, rahn se te quenduche ye. A chemin no che

rica nunde sahn chahn yahn se. ²⁰ Nducote u ne, hua devanó taça techecadé yahn dehtenduh che tihchan ne, tumerune sahn ndete che nahn cahñ se yan Jerusalén, cuhnde cade yahn se. ²¹ Ate chica se che techecade emperador Augusto yahn se. Chemin che chihquentiyón che ndonun se vacoyahn nde ro che co dechúh sahn tah ye.

²² Tuhme rahn Agripa ri ye Festo:

—Namin u nahn cahneván che cahma se.

Ndahconan Festo yahn ye:

—Caviyan cahnevan ne che cahma se.

²³ Tama ro me ne, Agripa nduco Berenice ne, chenda ye numacuahn vedeyudo chete palacio nduco ihyan ndinan yahn sandado man, ihyan nahn che vate ye yan min man. Tuhme tahve Festo che chehua Pablo, ²⁴ ne rahn ye:

—Rey Agripa man, nchuhn che nto dama ne muhn man, nga sahnguh. Ama yahn sahn ndinan yahn nación yahn Israel, nde chica nunde se yahn se cuahn che chahn min yan Jerusalén, nde nda se muhn, hua renguan se rica se u che cahcantiyón che coh se. ²⁵ Ate u ne, hua ntacá nde ama nunde yahn se cava che coh se, ne nducote man se chica se che techecadé emperador Augusto yahn se ne, chihquinó che dechúh sahn nan ye. ²⁶ Ate nducote hua devanó deh nunde yahn se che dirún nan caça che dechúh yahn emperador yuhn vo ne, tahvé che chehua sahn. Nti se nan nducoyaca nchuhn, menan vihca nan ndih, rey Agripa, cava che tumacadino ne deh nunde quendihco se che co dirún nan caça che dechúh, ²⁷ te rahcó te dín ama vedenine ndete che dechúh ama preso che nde hua dirún deh nunde quendihco se.

26

Chihnevan rey Agripa yahn Pablo

¹ Tuhme rahn Agripa ri ye Pablo:

—Co cahme.

Chenihyon Pablo tah ye, ne rahn ye:

² —Rey Agripa, ama ndah ro yahn che co cahma nan ne yahn nducuahn che rica nunde sahn ndinan yahn naci6n yahn Israel yahn, ³ te ndih ne, a devano ne nducuahn costumbre yahn nuhn, ihyan naci6n yahn Israel man, yahn che ndeh cuan ndi nuhn man. Chemin che ricá ndih che din chahtino ne yahn nducuahn che cahma.

Nduhca che din Pablo ro che ametah cotahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁴ 'Nducoyaca ihyan naci6n yahn Israel ne, ndihche ye nduhca che quechicá yan vacó man, yan Jerusalén man, nde ro che lihn u. ⁵ Ndete che nahn ye ne, co cahma ye te nde ro che chihá ne, chinducó partido yahn fariseo, partido min che tahque yudo vederihquentiyon yahn. ⁶ Man ne, cuhnde cade yahn, te ritahnó che va che ndedetuhche Dendiohs tenahn nduhca che a cah ye ndudo yahn ye ihyan ndico yahn nuhn. ⁷ Nducoyaca ihyan, nduh che ndichio ndata yahn Israel ne, ritahno ye che dinahn Dendiohs ndudo yahn ye, ne chemin che, nde ro nde rahn, redinahn ye che rihquentiyon ye man, rendeva ye yavenan ye numacuahn chedave yahn ye man. Rey Agripa, man ne, a yahn che tihca ritahnó che va che conahn ndudo min che rica nunde sahn chahn yahn. ⁸ ¿Dehco che hua ritahno nchuhn che Dendiohs va che ndedetuhche ye tenahn?

Nduhca che din tan Pablo ro menan me, nahn cahno ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁹ 'Ro menan me ne, ndedecadinó che va che din tan nduco ihyan che ritahno ye Jesucristo yahn yan Nazaret, ¹⁰ ne tihca din tan nduco ihyan chahn yan Jerusalén.

Chidocuyān ndinān ne, dirun ye āma cāca, te ye u cāva che cuh̄ ihyan vācoyāhn, ne chih̄ āma yāhn ihyan che ritahno ye Jesucristo. Cuahn che rihno ye āma cha ihyan chahn ne, namin nducó ri dāma ndudo yāhn nduco ye. ¹¹ Āma ndeh yune cāh rih̄n ihyan chahn cāva che cāhcomān ye che ritahno ye Jesucristo. Tihcā redín nduh yān nduh yān chete yāco, te āma din tān nduco ihyan chahn che nde tāma nación ráhn, rinúhn ihyan.

Rente Pab̄lo nduhcā che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹² 'A ntiyon min chāhn yān Damasco, ndá cāca che te chidocuyān ndinān chahn u. ¹³ Ndīh rey, cuihcovan ndah ne. Nān inguiyāhn, cuahn che quenun yuné, cuāhn ne, u nduco sahn che nducó, ndihchero nuhn āma dave che chica nān ro, che tahque yudo ro che co yāhn che quendīhco nān ro, ne chiya chihto nān nuhn. ¹⁴ Chera nducoyāca nuhn ndiyāhn, ne chihneván āma ndudo devāco yahn mán, che rah̄n: “Saulo, Saulo, ¿dehco che redin tan nduco ihyan yāhn? Che tihcā redin ne, nduhcā redin itenine che renun yah mān te ite, renun te yāhn cuiyon che rahco nduco ihyan ite.” ¹⁵ Tuhme tumeruné: “Dihvé, ¿duh ndih ne?” Ndahconan Dihvo vo, ne rah̄n ye ri ye u: “A u che Jesucristo che redin tan nducó. ¹⁶ Cuenecuen, te chihnde ró nan cāva che din ntiyon yāhn. A tendahnún di cāva che cuacotohn ndudo yāhn che ndihchero u mān ro cuh. Mān va ca che ndihchero u, ne tihcā cuacotohn ndudo yahn chemin. ¹⁷ Ndedevāhn di tāj ihyan nación yahn Israel mān, tāj ihyan nación chenāhn mān, te vān ihyan chahn dechúh di, ¹⁸ cāva che cacuehn ihyan, ne hua quendi ye vedetundo yahn ye mān, hua quendi ye, dinahn ye che rihquentiyon chundah mān. Ate quendi ye vededevano mān, dinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs mān. Namin cotahno ye u, ne nduco chemin

ne, ndāca ye vederenchahco yahn nunde yahn ye, ne cuahtenan ye dāma nduco ihyan yahn Dendiohs.”

Dinahn Pabło ndudo che chihnevan ye

¹⁹ 'Rey Agripa, hua chacotāhn ndudo che chica vahchetero, chihneván, ²⁰ te cahndudó ndudo min nan ihyan yan Damasco man, nan ihyan yan Jerusalén man, nan ihyan che vate ye numachahte estado yahn Judea man, nan ihyan che vate ye nación chenahn man. Riyahvé ihyan chahn che nto ino ye nunde yahn ye man, che cuah ye Dendiohs man, che ndahca cuahtenan ye cava che cahco ro ye che a nto ino ye man. ²¹ Yahn che tihca redín ne, sahn nación yahn Israel ne, tumangan se u min chete yaco chahte, nahn cahno se u. ²² Ate rinan Dendiohs u, ne nde meniyon riquendí rahndudó ndudo yahn ye nan nducoyaca ihyan, ihyan nahñ man, ihyan chevah man. Ndudo che din Dendiohs che dirun ihyan profeta man, Moisés man, yahn che va che co ne, a ndudo min no che rahndudó. ²³ Rahndudó che a va che chuhrihn ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehñse, ne cuihno che coh ye ne, ihyan min menan vihca va che ntuche ye van tenahn, cah ye ndudo ihyan nación yahn nuhn man, ihyan nación chenahn man, che ndevahn nducoyaca ihyan che cotahno ye ihyan.

Nahn Pabło che cotahno rey Agripa

²⁴ Cuahn che tihca rahn Pabło, che rendedevahn ye ihyan ne, cah Festo:

—Pabło, ¡lucó ri dí!, yahn che ama rehn.

²⁵ Ate ndahconan Pabło:

—Festo, che ama renevahnecún ndih, hua dehve luco u, te che renté, rihnevan nchuhn ne, deman ndudo cuaco.

²⁶ Nga rey Agripa, a devano ndah ye dehtenduh che tuhchan. Chemin che nde hua rá cudado, renté nan

ye. A devano cuacó te namin ihyan cuh ne, a devano ye nducuahñ dehtenduh che tuhchan, te ñan nducoyāca ihyan chinahn. ²⁷ Rey Agripa, ¿a ritahno ne ndudo che din Dendiohs che dirun ihyan profeta ne? U devanó te ritahno ne.

²⁸ Rahn Agripa ri ye Pablo:

—Nduco tah cuahn ne, din che cotahnó Jesucristo.

²⁹ Tuhme rahn Pablo:

—Nduco tah o nduco ndeh ama ndahcā ndete che cuahnecun Dendiohs che ndih nduco nducoyāca ihyan che vate ye muhn, rihnevan ye che rahn, cotahno nchuhn Jesucristo nduhcā che ritahnó. Namin ama ndahcā ndete che hua cuahnecun Dendiohs che co nchuhn preso nduhcā u.

³⁰ Chihno rahn Pablo chemin ne, rey me man, Berenice man, gobernador man, nducoyāca ihyan che vate ye min man ne, necuan ye, ³¹ cuahn ye ama lado, ne rente ye yahn Pablo van man ye nduco vih:

—Sahn tih ne, dehve quendihco se nde ama nunde cava che coh se, nde huane cava che conun se vacoyahn.

³² Agripa ne, rahn ye ri ye Festo:

—Ndete che hua chica se che techecade emperador yahn se ne, co ntahnte vo sahn.

27

Dechuh ye Pablo yan Roma

¹ Cuahn che a chihnde cade che dechuh ye Pablo yahn yahn Italia ne, chinduco nuhn ihyan. Ama capitán che duche se Julio, che ndi cuande se batallón che duche Augusto, ndonda tah se Pablo nduco te neve preso che va che cahñ se. ² Chahtenun nducoyāca nuhn ama barco yahn yan Adramitio che a va yan che nahn yahn yahn Asia, ne chica nuhn min. Namin Aristarco yahn yan

Tesalónica, yahn yahn Macedonia ne, chinduco ye nuhn. ³ Tama ro me ne, nda nuhn yan Sidón, ne nducote Julio ne, renevahneacun se Pablo ne, cah yune se che chahn ye, chendihchero ye amigo yahn ye man, che conan ihyan chahn ihyan man. ⁴ Cuahn che chica nuhn yan Sidón ne, chuhnan nuhn yahn yahn Chipre, quenan lado tah cueh nuhn, te cuahn nan che cuahn nuhn rechi yuhne. ⁵ Chuh dama nuhn yahn yahn Cilicia man, Panfilia man, ne nda nuhn yan Mira, yahn yahn Licia.

⁶ Min ndaca capitán me ama barco yahn yan Alejandra che cuahn yahn yahn Italia, ne chihquentiyon se che chahtenun nuhn chete, quendi nuhn cuahn nuhn. ⁷ Chihno ndeh ro ne, a conunde nda nino barco me yan Gnido, te ama rino cuahn. Nducote ama rechi yuhne cuahn nan cuahn ne, tahque ndah che chuh nino yan Salmón, ne chaconduto nan yahn yahn Creta. ⁸ Ama conunde chuh barco me numacuahn chihto nuniyahn nde nda ama cuan nino yan Lasea nan che duche Buenos Puertos.

⁹ Ama ndeh ro chinda, ne ama cahnda che cuahtechica ca barco nan nuniyahn, te a cochi nino ro iche. Chemin che yahve Pablo nducoyaca ihyan che chenun ye min, ¹⁰ ne rahn ye:

—Nchuhn combiero, devanó te ama cahnda ndete che quendi vo cuhn vo, te denda vo barco cuh nduco chede che nda. Nde man vo ne, cahnda yuh vo.

¹¹ Ate capitán me ne, tahque tumacah ca ye yahn sahn che yahn se barco me man, sahn ndinan che ricahca man, che co che rahn Pablo. ¹² Nducote yan min ne, hua ndahca che cuahtenan ihyan ro iche ne, nducoyaca ihyan chahn ne, nahn ye che ndaca nuhn min, ndete che co nda nuhn Fenice, ama yan, yahn yahn Creta che rendihche cuaco cuahn nan Africa, cava che min cuahtenan nuhn ro iche.

Ama ri yudo nan nuniyahn

¹³ Ama ro ne, canan quendihco yuhne cuto che hua dito rano, ne chihco dama ino ihyan chahn, ne cuahn nuhn numacuahn chihto yahn yahn Creta. ¹⁴ Ate huane rahn me ne, canan ama dito rano yuhne tan, rahn nan barco me. ¹⁵ Nducote hua recah yune yuhne tan me che cahñ barco cuahn nan che nahn nuhn ne, tahque ndah chihcoman nuhn che quenda cuahn nan che nahn. ¹⁶ Chuh nuhn nino nan ama yahn lihn che duche Claudia nan che ametah nduh dito rano yuhne, ne a conunde chi ndo tah ihyan chahn indu lihn che renda barco, ¹⁷ ndeterun ye chete. Tuhme chahcotuma ye ihyo barco me cava che hua condan. Nino min va ama cuan nan che duche Sirte, nan che hua yano nune, ne vah ye che min cuan barco me. Chemin che ndedevah ye tino tu che quendihco nan yahn yahn barco me cava che hua cahñ min. ¹⁸ Tama ro me ne, quendi ca rano yuhne tan me, ne chihtera ye chede che nda barco me van nuniyahn. ¹⁹ Chihno ino ro min ne, chihtera ye nde ama ndeh nan dehtenduh yahn barco me. ²⁰ A ama ndeh ro che nde yahn nde iyon hua rendihchero nuhn, ne a min cuihno coh nuhn che rahco nuhn, te ama riquendi ri yudo.

²¹ Chihno ndeh ro che hua reh nuhn ne, chandi Pablo mendahn, ne rahn ye:

—Combiro, ndete che dinahn nchuhn che rahn ro che chenano vo yahn yahn Creta ne, hua chica vo min, ndere chinda dehtenduh. ²² Man ne, hua dehve rahco nchuhn, te andahre conda barco, ate nde ama vo ne, hua dehva co yuhn vo. ²³ U ne, devano chemin, te icuino ne, Dendiohs yahn che redin ntiyon yahn ye ne, dechuh ye ama angel yahn ye, ²⁴ ne rahn ye ri ye u: “Pablo, hua dehve rahque, te va che nda nan emperador yahn Roma, ne cava di ne, ndedevahn Dendiohs nducoyaca ihyan che chenun

ye ndoque chete barco.” ²⁵ Combiero, cah yan nchuhn chedave yahn ne, te u ne, devano cuacó te Dendiohs ne, redinahn ye ndudo yahn ye, ne conahn nduhca che rahñ ángel me. ²⁶ Ate barco ne, va che cahñan ñan yava.

²⁷ Riquenda muhn riquenda min yuhne barco me, ne chihno o ndate ne, rechuh ama cuan ñan che duche Adria. Ñan maññ yan ne, checadino saññ che recañca barco me che a nino va yahñ cuma. ²⁸ Decade se van nune me a yano ca, ne ri ndico ntihyon ama metro. Tah cuahn cana ñan ne, decade tun se, ne ri ndico ndache metro. ²⁹ Nducote vah se che cahñan barco me ñan yava ne, ndedevah se nduco ihyo cun cu che duche ancla cuahn cah barco me, cava che ametah co cahñ ca, ne chahtenan rino se, ama rendedecadino se nde chi dave. ³⁰ Numanahmin ne, saññ che ricañca barco me ne, nahn cano se, ndedevahn se saññ. Chemin che canan ndedevah se indu me, redin ca se che nahn ndedevah se tama te o cu cuahn tin barco me. ³¹ Ate rahñ Pablo ri ye capitán me nduco sandado chahn:

—Ndete che cano saññ chuhn ne, nchuhn ne, hua co ndevahn ne.

³² Tuhme chihca sandado chahn ihyo che nechiche indu me ne, chendah nun van nune.

³³ Cuahn che a nahn co dave ne, rahñ Pablo ri ye nducoyaca saññ chahn:

—Ndahca che cheh nchuhn, te a o ndate che nde hua reh ne nde hua rahteyado ne. ³⁴ Cocheh nchuhn mare tah cava che cocha ne, cahca ne nune. Hua dehve rahco ne, te hua dehva co yahn ne.

³⁵ Chihno rahñ ye chemin ne, chetañ ye pan, ne necañ ye nundihve cuahn Dendiohs ñan nducoyaca saññ chahn, ne ndeh ye canan reh ye. ³⁶ Tuhme chavi tah vederan yahn saññ chahn, ne namin cheh se. ³⁷ Van nducoyaca nuhn che chenun nuhn chete barco me ne, ri nuhn o ciento quenan ino raco ntihyon ama ihyan. ³⁸ Chihno che

cheh sahn chahn tah ne, chihtera ca se trigo cava che ndah cah nduh barco me.

Chehchenun barco van nuniyahn

³⁹ Cuahn che a chi dave me ne, hua nchanan sahn rica hca barco chahn ti man che chenun se. Ate chinan se ama reche nuniyahn che a ro yahndute numa chihto. Tuhme chihquino se che cacahca se barco me, ndete che co nda min. ⁴⁰ Chihca se ihyo yahn ancla chahn, nuhnde cava barco me. Ndahco cava se indu che rica hca barco, ne cuahn che ndedeca yaco se tino tu che rendihco tin yahn yahn barco ne, canan rica, cuahn cuahn nan va reche nuniyahn. ⁴¹ Ate nda barco me ama cuan nan che rentahn nun vih nune, ne cahnan nan yava. Min chihnde chiche, ne nducote ama rahn nune cuahn vedame ne, chihno chendan. ⁴² Tuhme ntuhno sandado chahn che cahno se sahn preso cava che hua cano nde ama se. ⁴³ Ate capitán min ne, nducote hua nahn se che coh Pablo ne, hua cah yune se che tihca din se. Chihquentiyon se che nducoyaca sahn che ri se nune ne, cahca se nune, cah se nan yahn cuma, ⁴⁴ ne sahn chenahn ne, nan irahn man, cheyahn barco man, cah nduco se. Nduco tihca ne, ndevahn nducoyaca nuhn.

28

Quenan Pablo yahn yahn Malta

¹ Cuahn che a nda nuhn yahn min ne, checadino nuhn che Malta duche. ² Ihyan che vate ye min ne, ama nevah necun ye nuhn, ne chihco ye ama vacoyahn chahte cava che necah ihno nuhn, te ama iche man, ama ran co man. ³ Pablo ne, rene din dama ye duniyahn cuma, ne cuahn che rih ye vacoyahn ne, quendah ama cu tan yahn ihno yahn vacoyahn, ne cah te tah ye. ⁴ Cuahn che

ndihche ro ihyan yahn min che quendihco raco cu me tah Pablo ne, rahn ye van man ye nduco vih:

—Sahn tih ne, co sahn rihno ihyan se, ne andahre ndevahn se van nuniyahn, ate tah Dendiohs ne, hua ndevahn se.

⁵ Ate chihde Pablo tah ye, ne chendahnun cu me vacoyahn, ne hua dehva chi yahn ye. ⁶ Nducoyaca ihyan chahn ne, chenan rino ye che condito Pablo, o adenan no condah ye, coh ye. Ate cuahn che a chi ndeh ura che chenan rino ye ne, a hua dehva chi, ne ndahcorun ye che rendedecadino ye, ne rahn ye te Pablo ne, Dendiohs ye.

⁷ Nino min va yahn yahn ama ihyan che duche ye Pulio. Ihyan min ne, ndinan ye yahn ihyan chahn. Ama nevahnecon ye nuhn numacuahn vedeyeno, ne chahtenan nuhn vaco ye ino ro. ⁸ Chida Pulio ne, quendite ye, ndi ye cah ihno man, cah yun man. Chahn Pablo, chendihchero ye ihyan, ne chihno covah ye ne, nahn tah ye ihyan min, ne ndo yahn ye. ⁹ Checadino ihyan yahn chemin, ne ndo dama ihyan cah che vate ye yahn min, ne namin ndoyahn ye. ¹⁰ Ama nevahnecon ihyan yahn min nuhn, ne te ye nducuahn dehtenduh che cochihve yahn nuhn cuahn che ndaca nuhn min.

Nda Pablo yan Roma

¹¹ Chihno ino iyo ne, chahtenun nuhn chete tama barco yahn yan Alejandria che quenan min ro iche. Barco min ne, nda ama bandera nan che nentava se Castor nduco Polux, che rivahn dendiohs yahn sahn che ricahca barco. ¹² Nda nuhn yan Siracusa, ne min chahtenan nuhn ino ro. ¹³ Chica nuhn min, quendi nuhn numa chihito nuniyahn nde nda nuhn yan Regio. Tama ro me ne, rano yuhniyahn, ne chihno o ro ne, nda nuhn yan Puteoli. ¹⁴ Min ntaca nuhn yahn dihno vo, ne rahn ye nduco nuhn che cuahtenan nuhn nduco ye. Chahtenan nuhn ama

ndate, tuhme cuahn nuhn ya Roma. ¹⁵ Dihno vo che vate ye ya Roma ne, checadino ye che nda nino nuhn, ne nda ye, chendi yune ye nuhn ama cuan nan che duche Tres Tabernas. Nahn ye ne, nda dama ye nde ndihve che duche Foro de Apio. Cuahn che ndihchero Pablo ihyan chahn ne, cah ya ye chedave yahn ye, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. ¹⁶ Cuahn che nda nuhn ya Roma ne, necah capitán me preso chahn tah ihyan ndinan yahn sandado che redin cudado min. Me Pablo ne, cah yune ye che nuhn ye ama vah nan che conun ye, ne nduco ye ama sandado che redin se cudado ihyan.

Rahndudo Pablo Ndudo yahn Dendiohs ya Roma

¹⁷ Chihno ino ro che nda nuhn ne, din dama Pablo nducoya ihyan nahn, ndata yahn Israel, che vate ye min ya Roma, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nchuhn dihnó, u ne, nde ama nunde hua quendihcó nan ihyan nación yuhn vo Israel, nde hua rahcotahn costumbre che chihco ihyan ndico yuhn vo. Ate andahre che tihca ne, din ye preso u min ya Jerusalén, ne necah ye u tah ihyan ndinan yahn Roma. ¹⁸ Ihyan ndinan chahn ne, techecade ye yahn, ne nducote ametah nde ama nunde yahn cava che cahcantiyon ye che cóh ne, nahn ntahte ye u. ¹⁹ Ate ihyan nación yuhn vo ne, hua cahnecun ye. Chemin che a cade chicá che techecade emperador yahn, andahre metah nde ama nunde che cah ihyan nación yuhn vo. ²⁰ Man ne, din damá nchuhn cava che ndihche vih vo man, cava che nte cuandé nchuhn dehco che nchiche cadena cuh u man. Nchiche cadena cuh u, te ritahnó che va che conahn ndudo che te Dendiohs, checadino uvo, ihyan nación yahn Israel.

²¹ Tuhme rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Nde ama caça che dirun ihyan estado yahn Judea yahn dehtenduh che redin ne, ametah nda tah nuhn.

Namin nde ama dihno vo che rica ye min, renda ye muhn ne, hua chihnga rahn ye yahn ne. ²² Ate nahn cahnevan nuhn deh cahma ne, te a numacuahn no ne, tan ihyan yahn vederihquentiyon ra che ritahno nchuhn.

²³ Tuhme chihco ye ama ro, ne ama yahn ye ndo dama ye vah nan che quenun Pablo, ne numa ro cahndudo ye yahn vederihquentiyon che ndahco cade Dendiohs. Rahndudo ye ley che dirun Moisés man, ndudo che dirun profeta man, ne nahn ye che conahn ihyan chahn yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁴ Nahn ihyan chahn ne, chitahno ye, ne nahn ye ne, hua chitahno ye. ²⁵ Nducote nahn ye ne, hua quenan ino ye ne, necuan ye che nahn nahn ye. Tuhme rahn Pablo ri ye ihyan chahn:

—A ndahca ndudo che cah Vaco Ndah yahn Dendiohs, cahndudo ihyan profeta Isaías, chihnevan ihyan ndico yuhn vo:

²⁶ Cuehn, cuahndode nan ihyan sih tuhca:

“Cuahn dama rihnevan nchuhn, ate hua renahn ne.

Cuahn dama rendihche ro ne, ate hua renchanan ne,

²⁷ te nedin cheche man ne chedave yahn ne.

Hua redinahn ne man, hua rihcovan ne man,

hua renahn ne man, hua rento ino ne nunde yahn ne man.

Chemin che hua renchahco Dendiohs cava ne.”

²⁸ Man ne, cadino nchuhn te cuahndudo nuhn ndudo ndah yahn Jesucristo van ihyan naci^on chenahn. Ihyan chahn che cuaco ne, cahcovan ye, ne ndedevahn Dendiohs ihyan.

²⁹ Cuahn che chihno rahn Pablo tihca ne, conahn ihyan chahn, quenan ama ndeh rente ye nduco vih, te chi tan ye yahn ndudo min.

³⁰ Pablo ne, quenan ye min o nduyo, quenun ye vah nan che tumanan ye, ne nevahnecun ye nducoyaca ihyan che rahn ye, rendihchero ye ihyan. ³¹ Rahndudo ye yahn

vederihquentiyon yahn Dendiohs m̄an, ricuahn ye ndudo
yahn Dihvo vo Jesucristo m̄an, ne nde āma ihyan ne, hua
din vāhche ye yahn ye.

El Nuevo Testamento: Cuicateco de Teutila

New Testament in Cuicatec, Teutila (MX:cut:Cuicatec, Teutila)

copyright © 1972 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cuicatec, Teutila

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cuicateco, Teutila [cut], Mexico

Copyright Information

© 1972, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cuicatec, Teutila

© 1972, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22
